

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE EŞİK
BEKÇİLİĞİ KAVRAMININ HABER
SEÇİMİNDEKİ ROLÜ; ANA AKIM TELEVİZYON
KANALLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Şimal YILMAZ

Danışman
Doç. Dr. Çağla KAYA İLHAN

İstanbul-2024

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Şimal YILMAZ

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının
Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları
Üzerinden İncelenmesi

ENSTİTÜ : Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

BÖLÜM : Radyo, Televizyon ve Sinema

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 09/01/2024

SAYFA SAYISI : 120

TEZ DANIŞMANI : Doç. Dr. Çağla KAYA İLHAN

DİZİN TERİMLERİ : Haber, Televizyon, Televizyon Haberciliği, Ana Akım
Medya, Eşik Bekçisi

TÜRKÇE ÖZET : Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının
incelenmesi ve araştırma evreni olan Ana Akım Medya
Kanalları üzerinden Eşik Bekçiliğinin araştırıldığı bu
tezde Eşik Bekçisi olan kişinin haber üzerinde oldukça
etkisinin olduğu, kararları, donanımları ile haberin
yayınlanma sürecini yönettiği, kendi öngörülerini ile
ilerlemeyerek ve kurumsal çıkarlar ve haber etiğine göre
hareket ettiği sonucuna varılmıştır.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim
Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Şimal YILMAZ

T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı
Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE EŞİK
BEKÇİLİĞİ KAVRAMININ HABER
SEÇİMİNDEKİ ROLÜ; ANA AKIM TELEVİZYON
KANALLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Şimal YILMAZ

Danışman
Doç. Dr. Çağla KAYA İLHAN

İstanbul-2024

BEYAN

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Televizyon Kanalları Üzerinden İncelenmesi” adlı çalışmanın, proje aşamasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerinde bilimsel ahlak kurallarına aykırı olacak bir durum olmaksızın yazıldığını, bu tez çalışmasında yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

Şimal YILMAZ

.../.../2024

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şimal YILMAZ' ın “Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Televizyon Kanalları Üzerinden İncelenmesi” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı Yeni Medya İletişim ve Habercilik Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Şebnem GÜRSOY ULUSOY

Üye

Doç. Dr. Çağla KAYA İLHAN

(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Gülsün BOZKURT

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2024

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Televizyon Haberlerinde, haberi onaylayan, yayınlayan, yayınlanması için onay sürecine gelene kadar ki serüveniyle ilgilenen, haberi haber yapan kişi/kişiler Eşik Bekçiliği görevini yaparlar. Bazen haberin yayınlanmasını onaylayan kişi Kurgucuyken bazen ise bu kişi Editör olabilmektedir. Eşik bekçiliği direkt verilen bir görev olmadığı gibi aynı zamanda eşik bekçisinin kim olacağı da hiçbir zaman net değildir. Eşik bekçisi terimi, haberin onaydan geçmesi yani eşikten atlaması için (burada ki eşik haberi onaylan kişidir) başvuru alan kişi anlamına gelmektedir. Bu kişi haberi onayladıktan sonra ancak haber yayınlanabilir. Tam olarak bu noktada tezin araştırma konusu olan “ Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Televizyon Kanalları Üzerinden İncelenmesi” sonucunda bizlere eşik bekçilerinin haberde ki önemini, haber seçimini etkileyen faktörleri, haber kararında ki bireysel/kurumsal etkilerini, aldığı eğitimin etkisini ve cinsiyet açısından etkisini görmüş olacağız. Ana Akım Medya Kanallarında Eşik Bekçiliğinin nasıl yapıldığı ve haberlerin onayına olan etkisini belirlenen kanallar ile yapılan röportajlar sonucunda ortaya koyulmuştur. Araştırmanın içeriğinde haber kavramı, televizyon haberciliği, televizyon dönemleri, özel kanallar, ana akım medya, eşik bekçiliği ve röportajlarla birlikte sonuç yer almaktadır. Yapılan röportaj sonuçlarında ise farklı kanallarda aynı işi yapan kişilerin, kurumsal çıkarlar ve misyonlar bazında haberlerin yayımlandığı, haber seçiminde yine kurumsal farklılıklar olduğu, Ana Akım Medya Kanallarında genel olarak herkesin Eşik Bekçiliği yapabilecek durumda olabildiği, haricinde ise Eşik Bekçiliğine en yakın kişilerin Haber Müdürleri ve Editörler olduğu, bu haberler yayınlanırken esas alınan tüm kriterlerin herkes açısından hemen hemen aynı olduğu, haberi yayınlama sürecinde ani müdahaleler doğrultusunda Eşik Bekçiliği kavramının haber bölümünde ki herkes tarafından yapılabileceği saptanmıştır. Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının incelenmesi ve araştırma evreni olan Ana Akım Medya Kanalları üzerinden Eşik Bekçiliğinin araştırıldığı bu tezde Eşik Bekçisi olan kişinin haber üzerinde oldukça etkisinin olduğu, kararları, donanımları ile haberin yayınlanma sürecini yönettiği, kendi öngörülerini ile ilerlemeyerek ve kurumsal çıkarlar ve haber etiğine göre hareket ettiği sonucuna varılmıştır. Devlet kanallarının yanı sıra Ana Akım Medya Kanallarında da kendi içinde ikiye ayrılarak; fikri hür ifade etmede kısıtlanma, yandaş medya durumu, gündem yaratma ya da gündemi değiştirmeye yönelik haber yapımı olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Haber, Televizyon, Televizyon Haberciliği, Ana Akım Medya, Eşik Bekçisi

SUMMARY

In Television News, the person/persons who approve the news, publish it, deal with its adventure until it reaches the approval process for publication, and report the news act as Threshold Watchmen. Sometimes the person who approves the publication of the news may be the Editor, and sometimes this person may be the Editor. Being a gatekeeper is not a direct task, and it is never clear who the gatekeeper will be. The term threshold gatekeeper means the person who is consulted to ensure that the news is approved, that is, to jump over the threshold (the threshold here is the person whose news is approved). The news can only be published after this person approves the news. Exactly at this point, the research subject of the thesis is "The Role of the Concept of Gatekeeping in News Selection in Television Journalism; As a result of the "Examination on Mainstream Television Channels", we will see the importance of gatekeepers in the news, the factors affecting the news selection, their individual/institutional effects on the news decision, the effect of the education they received and the effect in terms of gender. How Threshold Gatekeeping is carried out in Mainstream Media Channels and its impact on the approval of news has been revealed as a result of interviews with the determined channels. The content of the research includes the concept of news, television journalism, television periods, private channels, mainstream media, gatekeeping and interviews, as well as the results. According to the results of the interviews, people doing the same job on different channels, news is published on the basis of corporate interests and missions, there are institutional differences in the selection of news, generally everyone in Mainstream Media Channels can be in a position to act as a Threshold Watchman, and apart from that, the people closest to the Threshold Watchman are News Managers and Editors. It has been determined that all the criteria taken as basis when publishing these news are almost the same for everyone, and that the concept of Threshold Watchman can be applied by everyone in the news department in line with sudden interventions during the news publishing process. In this thesis, which examines the Concept of Threshold Watchman in Television Journalism and investigates Threshold Watchmanship through the Main Stream Media Channels, which is the research universe, it is stated that the person who is the Threshold Keeper has a great influence on the news, manages the publication process of the news with his decisions and equipment, does not proceed with his own foresight and according to corporate interests and news ethics. It was concluded that it moved. In addition to state channels, it is also divided into two in Main Stream Media Channels; It has been determined that there are restrictions on free expression of ideas, partisan media situation, and news production aimed at creating or changing the agenda.

Key Words: News, Television, Television Journalism, Mainstream Media, Gatekeeper

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER KAVRAMI

1.1. Haber Kavramı ve Önemi.....	4
1.2. Haberde Değer Kavramı ve Haber Değerinin Belirlenmesi	8
1.3. Haberde Zaman Kavramı.....	11
1.3.1. Haberde Önem.....	14
1.3.2. Haberde İlgi Çekicilik.....	15
1.4. Haberin Nitelikleri.....	25
1.4.1. Haberde Gerçeklik.....	25
1.4.2. Haberde Doğruluk.....	27
1.4.3. Haberde Nesnellik ve Tarafsızlık.....	30
1.5. Haber Üretim Süreci.....	33
1.6. Haber ve İdeoloji.....	35
1.7. Ahlak Kavramı.....	38
1.8. Etik Kavramı.....	39
1.9. Haber Etiği.....	41
1.10. Basın Özgürlüğü.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINCILIĞI

2.1. Televizyon.....	48
2.2. Televizyon Yayıncılığı Tarihi.....	49
2.3. Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı Tarihi.....	51
2.3.1 Trt Dönemi.....	52
2.3.2 Özel Kanallar Dönemi.....	55
2.4. Televizyon Dili.....	57

2.5. Televizyon Haberciliği.....	60
2.6. Ana Akım Medya.....	63
2.7. Eşik Bekçisi Kimdir?.....	64
2.8. Eşik Bekçisinin Haber Seçimini Etkileyen Faktörleri.....	66
2.8.1. Eşik Bekçisinin Haber Kararında Cinsiyet Etkisi.....	67
2.8.2. Eşik Bekçisinin Haber Kararının Verilmesinde Bireysel Etkileri	68
2.8.3. Eşik Bekçisinin Haber Kararında Bireysel Etkisi.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

RÖPORTAJLAR

3.1. Araştırmanın Metodolojisi.....	71
3.1.1. Araştırmanın Konusu.....	71
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	72
3.1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	72
3.1.4. Araştırmanın Önemi.....	73
3.1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	74
3.1.6. Araştırma Modeli.....	74
3.1.7. Araştırma Soruları.....	75
3.1.8 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	75
3.2. Ana Akım Medyada Haberin Oluşum Süreçleri.....	76
3.3. Haber Toplantıları ve Gündem Belirleme.....	80
3.3.1. Eşik Bekçisinin Gündem Belirlemedeki Rolü.....	83
3.4. Haber Seçiminde Belirleyici Etkenler.....	85
3.4.1. Haber Seçiminde Karar.....	88
3.4.2. Haber Seçiminde Yayınlanma Süreci.....	91
3.5. Sosyal Medyada İçeriklerin Haberleşmesi.....	94
3.6. Katılımcıların Düşünce ve Önerileri.....	97
3.7 Bulgular ve Değerlendirme.....	99
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA.....	109

ÖNSÖZ

Çalışmanın en başından bitirene kadar benden desteğini esirgemeyen, katkılarıyla çalışmama yön veren değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Çağla Kaya İlhan'a,

Her zaman fikirleriyle araştırmalarımnda kolaylık sağlayan Yeni Medya İletişim ve Habercilik bölümü başkanı sevgili hocam Dr. Öğ. Üyesi Nisa Güleney Yıldırım'a,

Çalışmanın tüm süreçlerinde çok önemli katkılar sağlayan ve yardımlarıyla her zaman yanımda olan İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Radyo Televizyon ve Sinema Bölümü mezunu As Tv Haber Editörü değerli ablam İrem Özyılmaz'a,

Araştırma içeriğinde yönlendirmeleri ile tezime katkı sağlayan Lise'de sınıf arkadaşım olan Selçuk Üniversitesi, İletişim Fakültesi Radyo Televizyon Bölümü mezunu Turkuvaz Medya Sabah Tv Sunucusu sevgili arkadaşım Ayşenur İdris'e,

Çalışmamın başından sonuna kadar desteği ve yardımlarını esirgemeyen ve çalışmama önemli katkılarda bulunan Anadolu Üniversitesi İletişim Fakültesi Basın Yayın Bölümü mezunu Gazeteci Hakan Taş'a,

Zorlu serüvenimde moral ve motivasyon olarak tüm desteğiyle yanımda olan ve bu yolda beni hiç yalnız bırakmayan İstanbul Gelişim Üniversitesi Psikoloji bölümü mezunu Elif Keskiner'e,

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan ve desteğini esirgemeyen tüm arkadaşlarıma ve her zaman ilgi, sevgi ve desteğiyle yanımda olan çok değerli annem Yasemin Sönmez'e sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım.

GİRİŞ

Gelişen teknoloji ile günümüzde her şeye erişim oldukça kolay hale gelmiştir. İnternetin son yıllarda gelişimiyle iletişim araçlarında bolca seçenek ortaya çıkmaktadır. Bu teknolojiden yayın organları da yararlanmış ve televizyon, radyo, gazete, telefon gibi teknolojik aletler ile yayın hayatlarına devam etmişlerdir. Teknoloji ve internetin ilerlemesi insan yaşamının devamlılığı için en önemli olgu olan bilgi edinme durumunu da oldukça kolay hale getirmiştir. Bilgi edinimi yani haber alma/haberleşme insanın hayatı boyunca kotası olmadan ve dolmayan bir ihtiyaçtır. Günümüzde ise bu ihtiyacın büyük bir kısmını karşılayan araç televizyon haberleri olmuştur. Televizyon, haber yayını yapmaya başladığı tarihten bu yana gündelik hayatımızda zaman ayırdığımız, haber vaktini beklediğimiz, ilgilendiğimiz hatta bağlandığımız bir iletişim aracı haline gelmiştir. İlk yayın döneminde TRT ile haber ihtiyacımızı karşıladığımız televizyon, tekelleşme artmaya başladıktan sonra özel kanalların da doğmasıyla birden fazla haber kanalı kaynağını insanlara sunmuştur.

Günümüze baktığımız zaman habere ulaşılabilirlik had safa durumdadır. Sosyal Medya'nın gelişmesiyle birlikte artık herkes her an her yerden haber yayınlatabilmekte ve hızlıca habere erişebilmektedir. Dijital Çağ döneminde haberleşme her ne kadar kolaylaşmış olsa da eskisi gibi etik ya da doğru bir durumda olmadığı gözlemlenmektedir. Yayın organlarının fazlalaşması, tekelleşme, özel kanalların çoğalmasıyla aslında birbirinden farklı misyonu olan birçok haber kaynağı ortaya çıkmıştır. Kendi içinde özelliklere ayrılan kanallara örnek olarak Ana Akım Medya Kanalları 'da dahildir. Bu kanallar serbest piyasa ekonomisi devletin baskısının minimuma indirildiği bir ekonomik modeldir. Medya da bu ekonomik model içerisinde, özel işletmeler olarak örgütlenirler. Serbest piyasa olduğu içinde bazı büyük medya patronları, yatay veya dikey olarak bu pazarda tekeller oluşturabilirler. Bu da Türkiye gibi ülkelerde ana akım medyayı oluşturmaktadır.

Her saniye önümüze gelen, televizyonda gösterilen, telefon ekranlarımıza düşen bu haberlerin bir süreci vardır. Bize gelene kadar belli bir aşamadan geçer ve haber olması kabul edildikten sonra bizlere ulaşmaktadır. Haber bulunur, haber çekilir, haber yazılır, haber kurgulanır ve servis edilir. Peki ya bu son aşamada tam olarak yayınlanmadan önce habere ‘’ bu haber yayınlanabilir’’ diyen kimdir, onay süreci kimden geçer sorusu sorulduğu an ‘’ Eşik Bekçisi’’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Eşik bekçileri haberin yayınlanmasına onay veren, uygunluğu belirleyen kişilere denmektedir. Her haber kanalının bir eşik bekçisi vardır fakat eşik bekçisi hiçbir zaman tek bir kişi olamamaktadır. Haber Müdürleri ve Editörleri kanalda ki pozisyonları bakımından bu görevi genel olarak üstlenmektedir lakin habere göre eşik bekçisi olacak kişi de değişiklik göstermektedir. Kimi zaman haber yerine giden muhabir olayı haber boyutunda görmez, kimi zaman kurgucu elinde ki görüntülerin yayınlanmamasına karar vererek haber kurgusunu yapmaz ve haberi yayınlatmaz. Eşik bekçisi rolünü üstlenmek aslında haber bölümünde ki herkesin görevi olmaktadır. Bu kapı bekçilerinin amacı, verilecek mesajı kitle iletişim araçlarından bireysel izleyici ya da dinleyiciye geçerken bu mesaja müdahale etmek ve haber bilgilerini toplayarak, düzenlemek, karşılaştırmak ve yeniden işlenecek şekilde değerlendirerek, yayınlamaktır. Bazen ise kurumsal çıkarlar uğruna, kamu yararına, belli RTÜK kurallarına, kanal misyonuna göre karar alıp haberi yayınlamamaktır.

Ana Akım Medya Kanallarında Eşik Bekçisi görevi yapan haber çalışanlarının ciddi sorumlulukları olmaktadır. Görevini etik bir şekilde yerine getirme çabasıdayken aynı zamanda siyasi baskılara maruz kalmak, kendi düşüncelerini habere yansıtmamak, kurallara bağlı kalarak asıl isteneni ortaya çıkartmakta zorlanmak gibi problemleri de beraberine getirmektedir.

Çalışmanın araştırma sürecinde konuyla ilgili kapsamlı bir literatür araştırması yapılmıştır. Bu noktada, Haber, Televizyon Tarihi, Televizyon Haberciliği, Ana Akım Medya, Eşik Bekçiliği gibi konularla ilgili daha önce hazırlanmış akademik çalışmalar, gazete ve dergi yayınlarının incelenerek konuyla ilgili detaylı bilgilere ulaşılmıştır.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde Haber kavramının içeriği ve Haber değerinin belirlenmesi, haberi haber yapan tüm nitelikleri, basın özgürlüğü içeriğinde etik ve ahlak kavramlarıyla ilgili bağlamda haber üretim süreci açıklanacaktır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ise televizyonun icadından itibaren önemli bir kitle iletişim aracına dönüşüme süreciyle birlikte Televizyon Haberciliğinin Tarihsel Gelişimi, Televizyon Haberciliği, Ana Akım Medya ve Eşik Bekçiliği kavramları ele alınacaktır.

Çalışmanın üçüncü bölümü Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesini incelemek için araştırma bölümü olarak belirlenmiştir. Araştırmanın bilimsel sonuçlara dayandırılması amacıyla Nitel Araştırma Tekniklerinden Yarı Yapılandırılmış Mülakat sonucunda elde edilen verilerin yorumlanarak bir bütün halinde derinlemesine incelenmesi amaçlanmaktadır. Nitel araştırma tekniğinin tercih edilmesinin sebebi ise yürütülen tez çalışmasının konusu gereği elde edilen verilerin yorumlayıcı bir anlayışla incelenmesinin daha kapsayıcı sonuçlara götürecektir. Bu kapsamda tez çalışmasında belirtilen Ana Akım Medya Kanallarında çalışan habercilerin eşik bekçiliği görevleri sırasında habere olan etkisi, katkısı, haber seçim süreci, çalıştıkları kurumda görevlerini nasıl yaptıkları, haberin onay sürecinde ki değerlendirmeleri ve kendi duygu düşüncelerinin röportaj yoluyla ortaya çıkarılması tartışılacaktır. Araştırma, eşik bekçilerinin haber yayını sürecinde ciddi bir rolü olduğu, Ana akım medya kanallarında görev yapan haber çalışanlarının hepsinin birer eşik bekçisi olduğunu ortaya koymak açısından önem kazanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HABER KAVRAMI

1.1.Haber Kavramı ve Önemi

Tarih boyunca insanlığın var olduğu bilinen ilk andan itibaren çağlar, toplumsal yaşantıya damga vuran madenler ya da devrimlerle anılmıştır. Örneğin; Yontma ve Cilalı Taş Devri ya da Sanayi Devrimi. Bu isimler içinde yaşanan çağların karakteristik yapılarını anlamada önemli ipuçları verirler. Sanayi Devriminden itibaren de çağlar artık yapılan icatların adları ya da etkileriyle anılır olmuştur. Burada şuna da dikkat çekmek gerekir ki, her toplum içinde bulunduğu çağı yaşayamaz. Bazıları toplumsal dönüşüm ve değişimleri kaçırabilir veya onlara geç kalabilir.

İçinde yaşadığımız ve etkisi tüm dünyayı saran bu çağın ismi ise Bilgi Çağıdır. Enformasyon yani Haberleşme Çağı olarak da tarif etsek pek yanılmayız. Sanayi Devrimi sonrasında ortaya çıkan bu çağ, gücünü telekomünikasyon teknolojilerinde yaşanan gelişmelerden almaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızlanması ile bilginin hızlı ve etkin bir şekilde paylaşımı giderek daha önemli hale geldi. Bilginin bu kadar hızlı ve etki paylaşımı sosyal hayatları kılcal damarlarına kadar etkileyerek yeni bir değerler sistemi oluşmasına da neden oldu.

Yaşadığımız çağda, bilginin ve haberleşmenin gücü o kadar fazla ki dünya daha önce olduğundan daha küçük global bir köy haline gelmiş durumda. Bilginin gücünü de en etkin kullananlar ise gazeteciler oldu. Eski çağlarda gerçekli algısının toplumsal düzeyde yaratılmasını ve kabul görmesini kilise veya dini kitaplarla verilen eğitimler sağlarken, günümüzde gazeteciler, gerçekliğin kurulmasını, anlamlandırılmasını ve yeniden kurulmasını sağlayana asıl güç durumuna gelmişlerdir.

Bu nedenle gazetecilik, entelektüel, ekonomik ve özellikle siyasal alanda hegemonyasını üretmek isteyen güçler için vazgeçilmez olmuştur. Üretilen, sosyal medya, gazete ve televizyon haberleri ile toplumun düşünce sistematığı üzerinde tahakküm kurmaya çalışarak, toplumsal zihniyetin ve yaşantının sınırlarını çizmek istemektedir. Tahakkümün etkisi ise halen tartışılan bir olgu olsa da günümüzde medya bilgiyi ileten ve yer yer üreten mecra olarak iktidar mücadelelerinin en sert yaşandığı alanlardan biridir.

Medya ve gazetecinin bu denli önemli bir güç haline geldiği çağda haber olgusu da hak ettiği değeri almıştır. Yücel Dursun’a göre haber, “toplumun, toplumsalın, kendi üzerine bir düşünce yolu olduğunu, toplumun, haberlerde karşısına çıkan içeriklerle bir ilişkiye, zihinsel bir sorgulamaya girdiğini ifade etmekte. Haberler, insanlara içinde yaşadığı gerçekliğin değerini, değerleri tehdit edenleri, normla ve anormal olanın ne olduğunu, kabul edilebilir olan ile sapkın olan arasındaki sınırları, gücün mücadele tarzlarını göstermektedir” (Dursun, 2004:59).

Toplum, haber içeriklerinde kendine sunulanlara bakarak, kendisini konumlandırmaktadır. Kendi kimliğini ve varoluşunun bilgisini edinmekte ve onu yeniden kurmaktadır. Dolayısıyla kendi gerçeği üzerinden karşılıklı olarak, çeşitli güçlerle belirlenmiş sınırlar içerisinde bir müzakereye girmektedir. Bütün bu ilişkiler ağı içerisinde zor olansa tek bir anlam ile haberi tanımlamaktır.

Oya Tokgöz’e göre haber, “herhangi bir zamanda geçen olay, fikir ya da sorunun özetidir” (Tokgöz, 2008:207). Tokgöz, haberi bir özet sunum olarak tanımlarken aynı zamanda haberin çeşitli yönlerinin ister istemez kesildiğini ve haberin gerçeğin tamamı değil sadece bir kısmı olduğunu da söylemektedir. Bu tanım bizi haberin nasıl ve hangi kriterler çerçevesinde hazırlandığına götürmektedir.

Bu durum aynı zamanda haberde gerçekliğin mümkün olup olmayacağı sorusunu da beraberinde getirmektedir. Çünkü haber bir olayın bütün olarak kendisinin değil de

bilgisinin izleyiciye aktarılmasıdır. Bu bilgi de olayı tümüyle temsil ettiği düşünölen gazeteci tarafından seçilmiş bir parçasıdır. Örneğın bir savaştan verilebilecek bir görüntü savaşın tamamını temsil etmez. İzleyicisine görüntüde yer verildiğı kadarını anlatır. Temsil, temsil edilenin sadece bir bölümünün gösterilmesi dolayısıyla gerçek olanın sadece seçilmiş bir parçası olarak, topluma sunulmasıdır.

Haberi tanımlayana bir diğör isim olan Rıdvan Bülböl ise haberi: “İlginç, sık tekrarlanmamış ya da ilk kez meydana gelmiş, toplumda yankı uyandıran ve geniş kitleleri ilgilendiren, olumlu ya da olumsuzlukları çağrıştıran, zamanlılık, yenilik, anılık, yakınlık, önemlilik ve insanların ilgisini çekme değörlerini içeren olaylar” (Bülböl, 2001:117) şeklinde açıklamaktadır.

Bir diğör dikkate değör haber tanımlanması ise UNESCO tarafından 1980 yılında yapılmıştır: “Bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası durumları akılcı bir biçimde kavramak ve gerekli kararları alabilmek için zorunlu olan yer, olgu, ileti, görüş ve yorumların tümüne haber denmektedir” (1980 yılı UNESCO Genel Kurulu Mc Bride Raporu).

Bu haber tanımlamalarının, haberi gerçekleri aynısıyla yansıtan bir araç olarak gören liberal-çoğulcu yaklaşımlar olduğunu söylemek yanlış olmaz. Yaklaşımın en önemli argümanlarından biride, haber veren mecraların halka, onların görmeyi arzu ettiğı şeyleri sunduğı iddiasıdır. Bu yaklaşım, aynı zamanda kitle iletişim araçlarının herkese, sesini, geniş kitlelere duyurma olanağı sağladığı için demokratik hayatın olmazsa olmazı olarak da görmektedir.

Haberi böyle tanımlarda mevcuttur; örneğın haberin bir meta olmasını eleştiren tanımlardan biri de haberin politikacılar tarafından tanıtıldığını, haber kuruluşlarınca üretildiğini ve teknoloji sayesinde kitlelere aktarılan ve kitleler tarafından sindirilen bir olgu olduğu yönündedir.

Günümüzde meta haline gelen haberin, yoğun Türkiye gündemi içinde izleyiciyle buluşmasının, daha sonra izleyicilerin zihninde yer etmesinin, sindirilmesinin ve düşüncel anlamda bir süreç yaşamasının mümkün olduğunu söylemek, pek doğru olmaz.

Haberin sadece bir dedikodu olduğunu söyleyen felsefeci yaklaşımların aksine Doris Graber'e göre haber, "sıradan bir bilgi değildir. Haberin içeriği güncel sansasyonel ve alışılmış bilgidir" (Bennett, 2000:63).

Başka bir tanıma göre de haber yeni olmuş bir olayın olabildiğince nesnel ve gerçeğine uygun bir temsille kitlelere sunulmasıdır.

Habere eleştirel olarak bakan bu yaklaşımlarda, medya ve güç odaklarının arasındaki bağa vurgu yapılmakta. Bu bağ neticesinde haberin meta olarak görüldüğü ve toplumsal yarardan çok popüler olanın önemsenerek haberlerin yapıldığına işaret edilmekte. Bu eleştirel yaklaşımlar kısaca haberi bir ekonomik sürecin ürünü olarak görmekte.

Haber, hazırlanıp topluma sunulmadan önce dört aşamadan geçer: İstihbarat, haber değerlendirme, planlama ve haberin oluşturulması. İstihbarat aşaması habere dair ilk bilginin kaynaktan geldiği aşamadır. Burada gazeteci, istihbarat kaynağınca verilen bilgiden haberdar olur ve gerekirse verilen bilgi hakkında derinleşecek araştırmalar yapar. Haber değerlendirme evresinde ise gelen bilginin ne derece haber değeri taşıyıp taşımadığına bakılır. Planlama kısmında ise haberinde içeriğini oluşturacak bilgiler, belirli bir sıraya göre derlenip toplanır. Haberin oluşturulması aşamasında ise okuyucuya ya da izleyiciye sunulacak haber sunuma hazırlanır.

Hangi mecrada olursa olsun haberin oluşturulma sürecinin 5 N 1 K formülasyonu ile yapılması beklenir. Bu formülasyon, Ne? Kim? Nerede? Ne zaman? Neden?

Nasıl? sorularından oluşur. Ve okuyucuyu haberinde tüm akla gelebilecek detaylarından doğru biçimde haberdar etmeyi amaçlar. Haberin doğası gereği de haberi yapılan bilginin yeni olması beklenir.

Bütün bu kriterler neticesinde izleyici ya da okuyucu, hep aynı senaryoları izler ya da okur. Haber böylece, haber kriterlerine uyan belirli türden olayların tekrar tekrar sunumuna dönüşür. Bu durum bire bir haberlere bakıldığında değişen olayları gösterdikleri düşünülse de genel olarak bakıldığında değişmeyen bir şekilde izleyici veya okuyucunun hep aynı türden şeylerde aynı şekillerde haberdar olduğu gösterilebilir. Dolayısıyla liberal ya da eleştirel tanımlamalar yapılsa da bu açıdan bakıldığında haberi muhafazakâr bir yapı olarak değerlendirmek yanlış olmaz.

1.2. Haber Değer Kavramı ve Haberin Değerinin Belirlenmesi

Yukarıda haberin, gerçeğin kendisi değil, bir temsili yeti olduğundan söz etmiştik. Buradaki bir diğer önemli konuda gazetecilerin kamuoyuna sunmaya değer gördüklerini seçerken nasıl bir değerlendirmede bulunduğudır. Nelere göre seçim yapıldığının önemli olduğu kadar, bu seçimlere kimlerin karar verdiği de önemlidir.

Erol Mutlu için haber değeri, “haberin öykülerinin seçiminde, hazırlamasında ve sunumunda kullanılan profesyonel kodlardır” (Mutlu, 1994:85).

Haber değeri kavramı ilk defa Walter Lippmann, tarafından 1922’de yayımlanan “Kamuoyu” adlı çalışmada kullanılmıştır. Lippmann’ın bakış açısıyla “haber değeri” gazetecinin haberi sunacağı kitlenin ilginç bulacağı konulara dair ön görüşüne bağlıdır. İzleyicinin veya okuyucunun ilgilendiği, onu heyecanlandıran, hayrete düşüren, çatışma ve anlaşmazlık dolu haberlerin yayımlanma ihtimalini yüksek olduğunu söyleyen Lippmann, “haber değeri hakkında ortak bir düşünceye sahip gazetecilerin standartlaşmış yazım alışkanlıkları, bir olayın haber değerini belirler” demektedir (Çebi, M. S. 1996. Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları. Bilig Dergisi Sy:3, s.256).

Liberal görüş ise haberin ne olduğunun, binlerce olay arasında hangisinin haber olarak kitleye sunulacağının kararının kamu yararı göz önüne alınarak verilebileceğini söyler. Kamu yararı, genel olarak hukuk alanında kullanılan bir terim olsa da günümüzde iktidarların yapmak istediklerini meşru bir zemine oturtmak için kullanılan bir kavram olmuştur. Günümüzde ise bu kavram, toplum yararı anlamında değerlendirilmektedir. Pek çok kişide toplum yararı kavramını basının haber oluşturma sürecinde kıstas alınması gerektiğini savunmaktadır.

Haber değerinin belirlenmesinde diğerlerinden çok farklı kriterler sıralayan eleştirel görüş, haber içeriklerinin seçkinlerin beğenilerine göre şekillendirildiği iddiasındadır ve haberi hazırlayan gazeteciyi etkileyebilecek pek çok görüşü de yok saymaktadır.

Johan Galtung ile Mari Ruge'e göre haber değeri kavramını bileşenleri şu şekilde sıralanmakta:

1. Sıklık: Olayın meydana geliş aralığı medyanın yayın aralığına ne kadar uygunsa haber olma ihtimali o kadar yüksektir.
2. Eşik Değeri: Bir olayın yoğunluğu yükseldikçe haber olma ihtimali artar.
3. Şüphesizlik: Olayın anlamı belirsizlik içermiyorsa haber olma ihtimali artar.
4. Anlamlılık: Olayın kültürel yakınlık ve ilgililik barındırıyorsa haber olma ihtimali artar.
5. Uyumluluk/Uygunluk: Olay, medya alıcılarının taleplerine ve beklentilerine uygunsa haber olma ihtimali artar.
6. Beklenmediklik: Ansızın meydana gelen, tahmin edilemeyen, beklenmedik olaylar daha kolay haber olur.
7. Devamlılık: Bir olay bir kez haber yapılmışsa, takip eden olayların haber olma ihtimali artar.
8. Çeşitleme: Haberin çeşitlemesi amacıyla kimi konular denge sağlayıcı olarak daha kolaylıkla haber yapılırlar.
9. Seçkin kişilere ve milletlere ilgisinin olması
10. Olumsuz olması

11. Kişileştirebilme: Belli bireylerle özdeşleştirebilmek suretiyle bir olaya ne kadar kişisel plandan bakılabiliyorsa, haber olma ihtimali o kadar yüksektir (Uğurlu ve Öztürk, 2006:33-34).

Haber istihbaratının geldiği kaynağın önemi de haberin yapılıp, yapılmamasını belirler. İzleyici talepleri, piyasa koşulları, eşik bekçileri de neyin haber olacağını belirlemede etkindir. Liberal görüş, haberin dış gerçekliğinin bulunduğunu ve bu gerçekliğinde bütünüyle haberde verilebileceği iddiasındadır. Eleştirel görüş ise, ekonomik, politik ve entelektüel seçkinlerin haber değerini belirlediğini, haberlerde medyanın içinde bulunduğu sisteme aykırı görüş ve kişilerin bulunamayacağını bulunsa bile ayrıştırıcı bir dille eleştiriye uğrayacağını dolayısıyla tarafsızlık gibi değerlerin bu haberlerde bulunamayacağını söyler.

Haber değerini etkileyen diğer unsurlar ise haberin toplanma süreci ve gazetecinin bu süreçteki tutumudur. Gazetecinin kaynaktan haber istihbaratı geldikten sonraki andan itibaren haberi zihninde oluşturmaya başlar ve doğrultuda bir haber toplama yöntemi izler. Kimi gazeteci haber toplama surecine doğrudan kaynağa ulaşarak, kesin belge niteliğinde olan verileri toplarken, kimi gazetecilerde kaynağa yakın çevrelere ulaşarak ellerindeki istihbaratı doğrulatma yoluna gider. Bunlar daha çok “Kulis haber” denilen türden haberlerdir. Gazetecinin bu süreçteki tutumu haberin niteliğini belirlerken, okurunda bu tarz haberlere talebi de gazetecinin haber toplama sürecindeki tutumunu belirler.

Faruk Uğurlu’ya göre kitle iletişimde haber değer konuları şöyle sıralanmaktadır:

1. Yenilgi, başarısızlık, karmaşa, gerilim: Olumsuzluk dramatik etki nedeniyle “Kötü haber, iyi haberdur” ilkesine bağlılık.
2. Ülkeye, kültüre, coğrafyaya yakınlık, yerellik: İnsanların bulunduğu çevreyle ilgili haberler “algıda seçicilik” nedeniyle daha fazla dikkat çekebilmektedir.
3. Yenilik-güncellik: Yeni meydana gelmiş bir olay haber değeri taşıyorsa haber olarak yayınlanır. Eskiden olmuş fakat yeni ortaya çıkmış olaylar da aynı şekilde haber olarak aktarılabilir.

4. Başarı/toplum üzerine etki: İnsanlar izledikleri haberin etkisinde kalırsa, o zaman haber başarıya ulaşmıştır.
5. Olağandışılık-sıradışılık: İlgi çekmek, kişisel ya da toplumsal gereksinimlere cevap vermektir (Uğurlu ve Öztürk, a.g.e s.27-28).

Yapılan haberin sunulacağı kitlenin kimliği, bu kitlenin yaşam biçimi, örf ve adetleri ile haberi yapılan olayın niteliği, haber kaynağının ve haberin yayınlanmasından çıkar sağlayanlar ile olay hakkından haberin nasıl bir temsili yet kazandırıldığı gibi konular, serbest piyasa koşullarının dışında haberi etkileyen güçlerdir. Ayrıca haberin yazıldığı ortamdaki etkili olgular da haberin sunulacağı kitle iletişim araçları ve kullanılacak teknolojinin türü ile zaman, yer ve ekonomik şartlarda haber değerini belirler.

Şiddetin ve kötü olayların artması haber değeri açısından haberdeki öykünün ilgi çekiciliğini arttırmaktadır. Türkiye’de sık sık rastlanan depremler, seller vb. doğal afetler ve kazalar gibi olayların çokluğu haberlere olan talebi artırmaktadır. Çünkü yaygın habercilik anlayışına göre kötü haberler, esasında “iyi haberdir”. Bu tarz haberler doğal içerik sağlamakta ve kurgusu kolay, bilgisi kesin olan haberlerdir. Özellikle televizyon için görüntünün önemi tartışılmazdır. Dolayısıyla böyle olaylarda, izleyiciye seyirlik içerik sunmak, hem haber bültenine olan talebi arttıracaktır hem de izleyicide haberin ikna ediciliğini arttıracaktır. Televizyonda çok önemli bir olayda olsa, olayın anlatımı için yeterli görüntü yoksa, olay haberleştirilemeyebilir. Bu nedenle haber değerinin belirlenmesinde teknolojinin de etkisi büyüktür.

1.3. Haberde Zaman Kavramı

Haber sıcaklığına sunulması gereken bir olgudur. Büyük olaylar ne kadar erken son dakika olarak verilebilirse, yayın organı da o kadar büyük bir etkiye sahip olur. Bu habercilik açısından, yayıncı kuruluşu diğer yayıncılardan birkaç adım öne taşıyan ve güvenilirliğine de katkıda bulunan bir durumdur. Haberi önce veren, gözlerin sonraki hadiselerde de ilk bakacağı yerde olacaktır. Haberde “Zaman” kavramını farklı şekillerde ele almak mümkündür.

Haberin olayın güncel olmasının değil de hedef kitle için yeni duyuruluyor olmasının önemli olduğunu belirten görüşlerde vardır. Bu görüşlere göre; haberde “Yenilik” kavramı, bir olayın yeni olarak yaşanması değil de yeni olarak bildirilmesidir. Dolayısıyla bu görüşe göre atlanmış ya da bir olayla ilgili unutulmuş bir bilginin kamuoyuna sunulması da yeniliktir.

Buna göre habere bahsine konu olmuş olayın üzerinden yıllar hatta asırlar geçmiş olabilir. Olayın üzerine defalara kere haber yapılmış olabilir ama eğer olayla ilişkili yeni bir durum, bir bilgi varsa o konu hakkındaki haber yenidir. Tıpkı Mısır piramitleri ya da benzer tarihi yapılar veya tarihi olaylar ile ilgili yeni keşifler yapıldıkça, bu olayların veya yapıların üzerine yeniden haberler yapılması gibi gün ışığına çıkan her yeni bilgi haber değeri taşımakta ve okuru konuyla ilgili olarak aydınlatmakta.

Son dakika haberciliği, gazeteciliğin bel kemiğini oluşturmaktadır. Diğer meslektaşlarınıza ne kadar haber atlatıyorsanız o kadar iyi gazetecisinizdir. Bununla birlikte artık işitsel ve görsel teknolojilerinde sunduğu imkanlar doğrultusunda anılık kavramı da önemlidir. Örneğin Rusya’nın Ukrayna’ya savaş açarak, işgal etmesi aniden gelişen bir olaydır ama olduğu anda tüm dünya aynı anda olayın gerçekleştiğini ve savaşın başladığını teknoloji sayesinde öğrenmiştir. Hatta kimi ajanslar ve kanallar olayın gerçekleşme anını olay yerinden canlı yayınlar yaparak duyurmuştur.

Bu tür benzeri ani olaylar haberciliğin doğasında vardır. Bu nedenle haber merkezleri gün içerisinde yaşanabilecek ani gelişmelere karşı daima tetiktedir. Ve teknolojik alt yapısını ve çalışan kadrosunu buna uygun olarak tercih etmektedir. Özellikle internet haberciliği ve televizyon haberciliği, haberi ilk duyuran olma ilkesi üzerine şekillenmektedir. Bu mecralarda birbiriyle yarış halinde olan sayısız kuruluş bulunmaktadır. Bu kuruluşların tümü için yüksek reytingin ve tıklanmanın öncelikli koşulu haberin ilk önce halka ulaştırın olmaktadır. Bu aynı zamanda diğer meslektaşlarına ve yayın mecralarına haber atlatmak anlamına da geleceği için hem kamuoyu nazarında hem de gazeteciler arasında önemli bir prestij meselesidir. Bu durum aynı zamanda da “Doğrulanmamış haber” tehdidini de içinde barındırmaktadır. Yani yayıncı kuruluş ilk haber bilgisi geldiğinde olayı sağlam kaynaklara

doğrulatmadan haberi verir ve haber bilgisi yanlış çıkarsa bu da önemli bir prestij kaybına yol açacaktır. Hatta kimi durumlarda halkı galeyana getirebilecek haberlerde suç bile sayılabilmektedir.

İletişim kanallarının hız kazandığı günümüzde halkı derinden etkileyen önemli olaylarda olay ortaya çıktıktan sonra birden fazla kaynaktan bilgi gelmektedir. Bu da son dakika haberine konu olan bilgilerin hızla eskiyerek yerini yeni kaynaklardan gelen bilgilere bırakmasıdır. Örneğin Ankara'nın göbeğinde bir eylemde gerçekleşmiş bir bombalı saldırıda, olay yerindekilerin verdiği bilgilerle birlikte, eylemde bulunan meslek örgütlerinin bilgileri ve valilik, emniyet ve çeşitli devlet kurumlarından gelen bilgiler birbiri ardına kamuoyu ile paylaşılmaktadır.

Bazen de zamanlama itibariyle bazı olaylar diğerlerinin önüne geçmektedir. Örneğin 2019 İstanbul yerel seçimlerini 25 yıl aradan sonra Ekrem İmamoğlu'nun kazanması neredeyse bütün bir hafta boyunca farklı yönleriyle habercilik mecralarını ya ilk ya da ikinci sırada meşgul etmiştir. İnsanlar, günlerce, o güne değin pek az tanınan İmamoğlu'nu her yönüyle tanımak istemişlerdir.

Haber akışının, internet çağında inanılmaz bir ivme kazandığını söylemek yanlış olmaz bu durum da bazen doğal olarak günün başında çok önemli, “günün olayı”, olarak görülebilen bir olayın, gün sonuna doğru yaşanan başka gelişmelerin gölgesinde kalarak 2. 3. olay olması belki de unutulması haberin doğası gereği pek olağandır. Ancak bu aynı zamanda haberciliği meslek etik ve ilkelerinin dışında yapmak isteyen eşik bekçisi pozisyonundaki kişilere de fırsat verdiği bir gerçektir. Bu kişiler halkın duymasını istemediği olayları bu haber ve bilgi akışı içinde manipüle edebilmekte ve kimi durumlarda kamuoyunda günlerce tartışılması gereken olayları, haberleri kamuoyunun uzağına, gündemin 5. 6. haberi yaparak, itebilmekte. Kimi zamanda dünyanın başka ülkelerinde gerçekleşen olaylar, Türkiye’de gerçekleşen kimi olaylar tartışılmasın diye ülke kamuoyunu birinci dereceden ilgilendiriyormuş gibi sunulabilmektedir.

1.3.1. Haberde Önem

Günümüzde bir olayın haber olarak önemi her ne kadar genel olarak eşik bekçileri tarafından belirlense de gazetecilik ilkeleri bakımından bir olayın haber olarak önemlilik ölçüsü, büyüklüğü ve olayın sonuçlarının etkisi tarafından belirlenmektedir. Örneğin 10 ili etkileyen 6 Şubat 2023 Kahraman Maraş Depremi büyüklük bakımından, habercilik ilkeleri gereği ciddi haber değeri taşımaktadır. Aynı şekilde bir emeklilik yasası değişikliği de sonuçları bakımından çok sayıda yurttışı etkilediği için önemli bir haber olarak haber değeri taşımaktadır.

Bu iki kriteri yaşanan tüm olaylara uygulayarak olayların gazetecilik ilkeleri gereği haber değerlerini belirlemek mümkündür. Örneğin Türkiye’de yaşanan Cumhurbaşkanlığı seçimleri de ülkede yaşayan herkesi doğrudan etkilediği için Türkiye için büyük bir haberdır. Aynı şekilde komşu ülkeleri de dolaylı yünden etkilediği için onlar içinde bir derece büyük haberdır. Çemberi daha da genişletecek olursak Avrupa Bölgesi’ndeki ülkeleri de Türkiye’nin göçmen politikası nedeniyle dolaylı etkilediği için onlar için büyük olaylardan biridir. Haber sadece yaşadığı coğrafyayı bağlamaz giderek küçülen ya da artan etkilerde tüm insanlığı ilgilendirir. Özellikle evrensel insan hakları bakımından.

Günümüz dünyasında Ukrayna-Rusya savaşı 3. Dünya savaşını tetikler mi kaygıları nedeniyle Avrupa bölgesi başta olmak üzere tüm dünya için ciddi bir haber değeri taşımaktadır. VE dünya iki ülke liderlerinin açıklamalarına ve savaş alanından gelen tüm haberlere dikkat kesilmiş durumdadır. Aynı şekilde 2023 Yaz’ında Avrupa’yı kasıp kavuran sıcaklar nedeniyle ve kutuplarda yaşanan buzul erimeleri nedeniyle Avrupa Bölgesi başta olmak üzere tüm dünya iklim değişikliğine dikkatlerini vermiş durumda. Bu konuda yapılan araştırma haberleri ve konu hakkındaki yeni gelişmeler dikkatle takip edilmektedir.

Bir haberin önemli olup olmadığı bu iki evrensel değere bağlı olmanın dışında okuyucunun kişisel tercihleriyle de şekillenebilen tartışmalı bir konudur. Örneğin ünlü halk ozanı Aşık Veysel öldüğü gün vefatı tüm gazetelerden ve radyolardan duyurulmuş ve kamuoyu cenaze sürecinin basın aracılığıyla takipçisi olmuştur. Ama oysaki aynı gün başka insanlarda vefat etmiş fakat kamuoyunun ilgisini cezbedememiştir. Bu durumdan diğer kişilerin kamuoyu nazarından Aşık Veysel ile mukayese edilecek bir yer tutmaması ile diğer vefatların basın aracılığıyla büyütülerek sunulmamış olmasının da katkısı vardır. Yani çok büyük olayların ve sonuçları geniş kitleleri etkileyen olayların dışında kalanla haberlerin haber değerini kamuoyunun konuya bakışı ya da eşik bekçilerinin haberi sunumu etkilemektedir.

1.3.2. Haberde İlgi Çekicilik

Haberde İlginin haber değerlendirme ölçüsü olarak en çok tartışma yaratan başlık olduğunu söyleyebiliriz. Haberde kamuoyunun ilgisini aramak, Türkiye’de özel kanalların birbirine rakip olarak çıkmasıyla artan ve haberciliğin magazinciliğe evrilmesinde büyük yer tutan bir haber değer olgusudur. Özel kanallar arası rekabetin artmasıyla eşik bekçileri de “Halk bunu” istiyor diyerek haberlerinde ve çalışanlarının haber algılarında oynamalar yapmışlardır. Haberden çok, şov içerikli yayınlar ortaya çıkaran bu yaklaşım nedeniyle günümüzde İnternet’te viral olan küçük, sevimli videolarda haber olarak ana haber bültenlerinde kendilerine yer bulmaktadır.

Bu yaklaşım beraberinde etik tartışmaları da meydana getirmiştir. İzleyicinin ilgisini çekmek için harekete eden televizyon kanalları, haber bültenine konu olan olayları veya haber sunumlarını şova dönüştürmüştür. Bu da gazetecilik anlamında haber kalitesini önemli ölçüde düşürmüştür. Haberin ana görevi olan bilgi vermenin yerine kimi haberler, haberin izleyiciyi eğlendirmesi ana unsur haline gelmiştir. Bu tutumda kaçınılmaz olarak beraberinde etik tartışmaları da getirmiştir.

Haberin magazinleşmesi ve bilgi verme kaygısından çok eğlendirme kaygısı gütmesi izleyicinin ilgisiyle ilişkilendirilmektedir. Burada izleyicinin ilgisinin ne

olduğu ve nasıl belirlenebileceği ise muğlaktır. Yani bu ilgi eşik bekçileri yönetimindeki medya organları tarafından mı belirleneceği yoksa izleyici istekleri temel alınarak mı belirleneceği tartışma konusudur. Eğer eşik bekçileri tarafından bu ilgi belirlenecek olursa bu bilinçli olarak kamuoyunun algısıyla oynamak olacağı için gazetecilik etik ve ahlakıyla uyuşmayan bir durum ortaya çıkacak ve eşik bekçiliği pozisyonunda bulunanları da gazetecilik sınırları dışına çıkaracaktır. İzleyicilerin reyting ve tirajlara göre saptanabilen istekleri göz önüne alınarak belirlenecekse, eğitim düzeyi düşük izleyici kitlesinin beğenileri sonucunda yayınların içerik kalitesinin de düşmesi söz konusu olacaktır ve izleyiciyi, bilgi sunulan değil, seçimler sunulan bir pozisyona taşıyacaktır. Serbest piyasa ekonomisi koşullarında diğer medya kuruluşlarıyla karlılık rekabetine giren medya kuruluşlarının bu görevin altından kalkması pek mümkün değildir. Toplumsal gelişmeler neticesinde izleyici kitlesinin ilgi gösterdiği konular sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde. Aynı zamanda değişen teknolojiyle birlikte ilgisi sosyal medyaya doğru yönelen izleyiciyi de ekran önünde tutmak kolay değildir.

İnsan toplumsal bir varlık olduğu için ilgisini öncelikli olarak yakın çevresindeki ilişkilerine yöneltir. Haberde ise insan önce yakın çevresine ilgi gösterir. Örneğin sosyal medyada öncelikli olarak yaşadığı beldeden haberler bildiren hesapları takip eder. Televizyonda öncelikli olarak yaşadığı ilin haberlerini takip eder ve onlarla ilgilenir. Mesela İzmir’de yaşayan biri için İzmir gündemi yani İzmir’de ne olup bittiği diğer illerdeki rutin haberlerden daha önemlidir. Örneğin haber bültenlerinde, çok sıra dışı olmadıkça ve Dünya gündemini meşgul etmedikçe Papua Yine Gine ve Avustralya hakkında haber görmeyiz. Çünkü burada yaşanan olaylar Türkiye’deki izleyici kitlesini yakından ilgilendirmez. İnsan önce yaşadığı yerde kendini, yaşamını etkileyebilecek olaylardan haberdar olmak ister.

Örneğin Türkiye'nin Suriye sınırında yaşana olumsuzluklar ve sınır güvenliğinin önemli ölçüde ihlal edilmesi gibi konular nedeniyle Suriye'deki iç savaş haberleri Türkiye'den yakından takip edilmektedir. Bu ülkede özellikle ülkenin kuzey yani sınır vilayetlerinde yaşanan gelişmeler Türkiye izleyicisinin yakın ilgisini çekmektedir. Aynı şekilde göç kabul ile Türkiye'yi rahatlatacak Yunanistan'dan gelen göçmenlerle ilgili haberlerde Türkiye'den ilgi ile takip edilmektedir. Ama Türkiye'de olan 6 Şubat 2023 depremi ile Türkiye izleyicisinin ilgisi depreme ve ülke içine yönelmiştir. Çünkü Türk insanı için öncelikli olan kendini daha yakından ilgilendiren yurt içi gelişmelerdir. Depremini Türkiye'de olması da böyle bir felaketin yanı başından olması açısından izleyiciyi ayrıca sarsan bir durumdur. Dolayısıyla sabah ve akşam haber bültenlerinden beklenen de depreme yönelik haberler olmuştur. İzleyici bu şekilde depremin sosyo-ekonomik yıkımından ve kendi hayatını ne derece etkileyeceğinden haberdar olmayı umar.

Türkiye gibi gelişmekte olan ekonomilerin olduğu ülkelerde haber ekranında izleyicinin ilgisini çeken ana unsurlardan biri de ekonomi haberleridir. Farklı sosyo-ekonomik statülerdeki kitleler, farklı ekonomik gelişmeleri yakından takip ederler. Asgari ücretli çalışanlar maaş zamlarını ve enflasyon değerleriyle yapılan gıda, kira gibi zamları, orta dereceli memurlar ve sendikalı çalışanlar ise toplu sözleşmeleri ve yine giderlerine gelen zamları yakından takip ederler. Sosyo-ekonomik statüsü ortanın üzerinde olanlar ise banka kredilerini ve borsayı takip ederler. Ayrıca Türkiye gibi ekonomilerde döviz ve altın yatırım olarak görüldüğü için bu iki parametrede yaşanan olumlu ve olumsuz değişimlerde yakından takip edilir ve haber bültenlerinde günlük olarak işlenirler.

Özel kanalların ilk yıllarında ve tek kanal döneminde ekonomi haberleri, Türkiye İstatistik Kurumu'ndan ve benzeri veri yayınlayan kurumlardan alınan sayısal verilerin aktarımından ibaret olsa da tematik haber kanallarının yayın hayatına başlamasıyla birlikte televizyonlardaki ekonomi gündemleri de renklenmiştir. Artık her ekonomik sınıfın kendine hitap eden programları ve haber saatleri mevcut dersek yanılmayız. Bu kanalarda ekonominin var olan durumu, geleceği ve problemleri, haber kanalının ve

eşik bekçilerini uygun gördüğü ölçüde konuşulmakta. Hatta sosyal medya üzerinden konuklar ile seyircinin soru cevap şeklinde iletişim kurmasına da imkân tanınmaktadır.

Benzer siyasi ilgileri bulunan insanların, eylemleri ve fikirleri kendi aralarında algıda seçicilikle öncelikli olarak algılanır. Günümüz toplumlarında siyasal bir özne durumunda da bulunan insanlar için aidiyetleri bulunan siyasal grupların tavır ve tutumları öncelikleridir.

Tüm insanlar bağımsız bireyler olarak çeşitli fikirlere sahiptirler. Siyasal fikirler de bu çeşitliliğe dahildir. Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde siyaset her şeyden çok ülke gündemini belirleyen unsurdur. İnsanlar sürekli siyasal konularda konuşmaktan ve kendilerince siyasi çözüm noktaları belirtmekten çekinmezler. Dolayısıyla medyada da siyasal tutumlar medyayı takip açısından belirleyicidir. İnsanlar taraf oldukları siyasi partilerin haberlerini, söylemlerini ve yeniliklerini ya da seçim vaatlerini yakından takip etmek isterler. Aynı şekilde karşıt partilerinin ya da siyasal görüşlerinde kendi siyasi taraflarına karşı neler dediklerini de yakından takip ederler.

Siyasetin haber üzerindeki ilgi belirleyiciliğinin son yıllarda anlaşılmasıyla merkezde bulunan siyasi partilerinin de kendilerini kayıtsız şartsız her yayınlarıyla destekleyen siyasi parti kanalları diyebileceğimiz tematik haber kanalları ortaya çıkmıştır. Örneğin Ahaber kayıtsız şartsız iktidar partisini ve yaptıklarını desteklemekte ve bütün yayıncılığına bu şekilde yön vermekteyken, Halktv ise ana muhalefet partisinin tüm yaptıklarını muhalif yayıncılık adı altında desteklemekte ve bu partinin yetkililerine sık sık ekranlarında yer vermektedir.

Bu aynı şekilde aşırıya gidildiğinde toplumsal yapıya zarar veren ve toplumu olumsuz anlamda ayırtıran ve kutuplaştıran bir yayıncılıkta olmaktadır. Çünkü bu kanallar destekledikleri partilerin yaptıklarını duyurmakla birlikte, karşıt tarafından tezlerini çürütmek ve aksayan yönlerini sürekli ekranda tutma yönünde de haber politikası yürütmektedir. Bu tarz yayıncılıkta beraberinde etik tartışmaları

getirmektedir. Bu yayıncılık ne kadarda gazeteciliğin temel tarafsızlık ilkelerine aykırı bulunsa da yoğun eleştiriler alsa da eşik bekçileri tarafından devam ettirilmekte ve toplum tarafından da kanıksanmış durumdadır.

Sosyal bir varlık olan insanın ilgi alanlarını, ait olduğu toplumsal sınıf, sosyal çevresi ve küçüklük yaşlarından beri içinde yetiştirdiği güdülerini belirler. Bu etki edenlerin belirlediği ilgi alanları da birincil olanlar ve ikincil olanlar diye ayrılabilir. İnsan önce kendi güvenliğini ve yaşam kalitesini düşüneceği için bu düşünceye karşılık gelen ya da onu ilgilendiren haberlere öncelikle ilgi gösterir. Bu yüzden sağlık haberciliği her zaman revaçta bir alan olmuştur. Dünyanın her yerinde haber bültenlerinde ve televizyon dışındaki yayın mecralarında sağlık haberlerine özel olarak yer ayrılır. Tematik haber kanallarında ve tematik olmayan kanallarda sağlık üzerine özel haber programları yapılır.

Türkiye’de ev kadınlarının televizyon başında kaldıkları saatlerdeki programlara genel olarak çeşitli uzmanlıklarda doktorlar konuk alınır. Hatta ülkece iyi tanıdığımız Prof. Dr. Canan Karatay ve Prof. Dr. Haydar Dümen gibi doktorlarımız hem yazılı basında hem de televizyon ekranlarında oldukça ünlüdürler. Amerika’da yaşayan ünlü Türk Doktor Mehmet Öz’de benzer ilgiyi Amerikan ekranlarında görmekte ve “DrOz” adlı programını sunmaktadır.

Türkiye’de sağlık alanındaki yayıncılık, kitlelerin ilgisinden dolayı önemli bir pazar olduğu için programlara çağrılan uzmanların ekran önünde hızlı tüketilmesi söz konusu olmakta. Sürekli yeni konuk arayışında olan kanalların ekrana çıkardığı kimi sağlık uzmanlarının seyircilere tavsiyeleri bazen birbirleriyle çelişmektedir. Kimi zaman alanında uzman olarak görülen isimlerin, örneğin Prof. Dr. Canan Karatay’ın, açıklamaları bile tıp dünyasının diğer mensuplarından tepki görmektedir. Bu durum büyük tartışmalar ürettiğini gibi aynı zamanda sağlık alanında seyircide kafa karışıklığı da yaratmaktadır.

Sağlık alanına olan bu ilgi aynı zamanda da bazı kanallar tarafından reyting getirilerinin dışında da paraya çevrilmekte ve bazı tematik haber kanallarında çeşitli uzmanlık alanında doktorlar ücret karşılığında programlara konuk olarak çağrılmakta. Televizyona çıkmak ya da basında yer almak halen güvenilir görülmeye önemli ölçüde katkı sağladığı için, bu programlara çağrılan doktorlar daha sonra bu görüntüleri kendi sosyal medya kanallarından ilgisi olan insanlarla paylaşarak güvenlerini kazanmaktadır.

Salgın hastalıklar konusunda da sağlık haberciliği ciddi ilgi görmekte çoğu zaman kitlelerin tek seferde gelişmelerden haberdar olmasının en hızlı ve güvenilir yolu olarak görülmektedir. Domuz Gribi, Kuş Gribi ve Korona salgınları sırasında sağlık habercileri yoğun mesai yapmış ve kitleleri son gelişmelerden haberdar etmiştir. Dünyanın yaşadığı son salgın olan Korona Salgını'nda konuyla ilgili saatlik gelişmeler bile kitleler tarafından ilgiyle izlenmiştir. Salgının çıkış noktası ve konuya ilişkin gelişmeler, Dünya'nın salgına tepkisi, Dünya'da ve Türkiye'de salgından etkilenenlerin sayıları gibi veriler gündelik olarak haber bültenlerinde ilk sıradan verilmiş ve kitleler ilgiyle izlemiştir.

Türkiye'de salgınla ilgili atılacak adımlar, önlemler, halkın alması gereken koruyucu tedbirler gibi konularda Türkiye halkının ilgisini çekmiştir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, halkın salgın haberlerine yoğun ilgisine kayıtsız kalamamış ve her gün aynı saatte, haber bültenlerinin yayın saatinde, Türkiye'yi salgındaki son gelişmeler konusunda bilgilendirmiş ve ana haber bültenleri bu basın toplantılarını canlı olarak seyircilerine sunmuştur. Aynı şekilde Türkiye genelinde uygulanan sokağa çıkma yasakları da bu haber bültenlerinden duyurulmuştur. Öyle ki kimi zaman son dakika da duyurulan sokağa çıkma yasaklarında halk marketlere akın etmiş ve kargaşa durumu baş göstermiştir. Bu durumda halkın bu haberlere olan yoğun ilgisinin bir kanıtıdır.

Korona Salgını esnasında yoğun ilgi gören haber verilerinden biride Türkiye'de ve Dünya'da kaç kişinin bu hastalıktan hayatını kaybettiğidir. Çünkü ölüm haberleri de

kişide “Beterin beteri var” mantığıyla şükür duygusu uyandırdığı ve yaşama savaşına katkı sağladığı için ilgi görür. Özellikle her yerde olma ihtimali olan büyük kazalar ve afetler sonucu oluşan ölümler kişi de şükür duygusu uyandırır. Ölen kişi ünlü biriye, ölüm haberi toplumdaki karşılığı kadar ilgi ve üzüntüyle karşılanır. Barış Manço ve Bülent Ecevit gibi ünlülerin sağlık durumuna ve ölümüne ilişkin haberler toplum tarafından yakından takip edilmiştir. Aynı şekilde bu ünlü simaların cenazeleri de halkın yoğun ilgisini görmüştür.

Bazen de sağlık durumu kritik olan ünlü simalar günlerce ekranları meşgul etmiştir. 38 yaşında pankreas kanserine yakalanan sosyetenin ünlü ismi Ceyla Gölcüklü’nün hastanedeki tedavi süreci Türkiye gündemini önemli bir süre meşgul etmiş ve Gölcüklü’nün sağlık durumuna ilişkin gelişmeler ana haber bültenlerinde gündelik olarak verilmiştir. Gölcüklü’nün tedavisi olmayan bir hastalığının olması ve tüm mal varlığına rağmen hastalık karşısında çaresiz kalması tüm toplumu derinden etkilemiş ve ölümüyle sonuçlanacak 3-4 haftalık süreç Türkiye toplumu tarafından yakından takip edilmiştir.

Ölüm haberlerine olan ilgi her zaman için ölen kişinin ünlü biri olmasından kaynaklanmamaktadır. Örneğin bir lise öğrencisi olan ve başı kesilerek canice katledilen Münevver Karabulut da ölümüyle ve öldürülüş şekliyle Türkiye’yi derinden etkilemiştir. Cinayet haberi aylarca Türkiye medyasında gündemde tutulmuş ve cinayet tüm ayrıntılarıyla televizyon ekranlarında incelenmiştir. Zengin bir ailenin oğlu olması sebebiyle katil zanlısı Cem Garipoğlu da enine boyuna yine televizyon ekranlarında incelenmiştir.

Ekranda yer alan ölüm haberlerinin kimi zaman topluca olması durumunda mesela deprem ve sel gibi afetlerde tüm ülkenin derinden etkilenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu afetlerin bazılarındaki yüksek ölüm sayıları nedeniyle Türkiye derinden etkilenmiş ve ulusal yas ilan edilmiştir. On binlerce insanın vefat ettiği 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremi aylarca televizyon ekranlarında tüm yönleriyle incelenmiş ve irdelenmiştir. Bunun nedeni deprem bölgesi olan Türkiye’de halkın

deprem hassasiyetinin bulunmasıdır. Bu nedenle deprem haberleri her zaman için ilgiyle karşılanmaktadır. Sadece 10 ili etkileyen Kahramanmaraş depreminin değil, genel olarak depremle ilgili yapılan haberlerin tümü internet medyasında ya da televizyonda ilgiyle karşılanmaktadır. Deprem felaketi sonrası birçok deprem uzmanı çeşitli açıklamalarda bulunmuş ve bunlar ekranlarda ilgiyle takip edilmiştir. Aynı şekilde yaşanabilecek yeni depremlere ilişkin çıkarılacak kentsel dönüşüm yasalarının da haberleri aynı ilgiyle takip edilmiştir.

İnsanlığın var oluşunun başlatıldığı Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın yaratılışından bu yana var olan cinsellikte ekranda ilgi çeken önemli unsurlardan bir tanesidir. Cinselliğin insanlara yaşamı sevinci, üreme ihtiyacı, coşku, şehvet ve neşe sağladığını bilen eşik bekçileri, onu ekranda sık sık kullanmayı tercih ederler. Özellikle haber ekranlarında haber konuları ve sunumları bu durum göz önüne alınarak gerçekleştirilir. Haberler kadın bedeni bir cinsellik objesi olarak sunulur. Bu durum göz önüne alınarak birçok ana haber bültenin sunucunun kadınlardan seçildiğini belirtmek yerinde olacaktır. Aynı şekilde çeşitli ülkelerde haber sunarken spikerin soyunması gibi şovlarda haber bültenlerine eklenmektedir. Özetle erkek egemen toplumlarda kadın bedeni erkeklere seyirlik nesne olarak sunulmaktadır. Bu bakış açısı etrafında kadınların uğradığı tecavüz ve taciz haberleri de yer yer özellikle erkek izleyicilerde cinsel çağrışımlar uyandırıcı bir biçimde sunulmaktadır.

Neredeyse tamamen cinsel obje olarak sunulan kadınların ve erkeklerin ön planda olduğu magazin programları da ekranlarda ayrı bir haber bültenleri olarak sunulmakta. Genelde genç kitleyi hedefleyen bu programlarda magazin sınırlarının ne olduğu konusunda tartışma yaratan çok sayıda habere de imza atılmakta. Gençlere, ünlülerin ışıltılı dünyasından haberler sunan bu programlarda genç kitleye o dünyaya girme hissi vermektedir. Genç kitlenin ilgisinin çeken bu programlarda kadının ve erkeğin bir seks objesi olarak sunulduğu rahatça görülebilmektedir. Bu programlar ayrıca izleyenlere başka hayatları röntgenleme hisside vermektedir. İzleyici magazin programlarını izlerken, kendi hayatına ara verip başka hayatlara misafir olmaktadır.

Başta futbol olmak üzere çeşitli futbol müsabakalarıyla ilgili haberlerde Türkiye toplumunda ilgiyle karşılanmaktadır. Özellikle ülkenin ekonomik sıkıntılar çektiği, siyaset gündeminin gerildiği, halkın tepkisinin hükümete yöneldiği dönemlerde spor başarılarının halkın gündemine taşınması devlet tarafından da desteklenmektedir. Aynı şekilde bu tür sıkıntılarla boğuşan ve gerilen toplumda bu spor müsabakalarında elde edilen başarılarla bir anlığına da olsa gerilimden uzaklaşarak sevinmektedir. Eskiden sadece futbol başarılarının gündeme getirildiği Türkiye medyasında artık basketbol, voleybol, yüzme ve okçuluk gibi çok sayıdaki branş elde edilen başarılarında kendine yer bulduğunu söylemek mümkün. Özellikle futbol seyircisi halen spor izleyicisi içinde önemli bir yer tutmakta ve tematik kanallarda bu ilgiye uygun olarak spor haberleri için futbola özel yer ayrılmakta ve futbol haber programları da yapılmaktadır. Son yıllarda çok sayıda tematik spor kanalları da açılmıştır. Bu kanalların yayın politikaları da halkın bu ilgisine göre şekillenerek futbol yoğunluklu spor haberleri vermektedir.

Spor haberleriyle ilgilenen izleyici, kendini televizyonda izlediği sporcularla özdeşleştirmekte ve takımının özellikle “derbi” denilen ezeli rakip karşılaşmalarında elde ettiği başarıları kendi başarısı olarak görmekte ve bu başarının kendine normal hayatta diğer takımları tutanlara karşı bir üstünlük verdiği inancındadır. Aynı şekilde spor müsabakalarına yönelik oynan şans oyunları da spor müsabakalarının yakından takip edilmesine neden olmaktadır.

Televizyonda bol reyting getiren dolayısıyla izleyicinin ilgisini çeken bir başka konuda din ve dini kuralların günümüze uyarlanmasıdır. Türkiye’de farklı dinlerin ve mezheplerin kendi televizyon kanalları bulunmaktadır. Yaygın televizyon kanallarında ise özellikle cuma günlerinde ilahiyat alanında uzman görülen isimlere ekranlarda yer verilir. Seyircilerden gelen sorular bu uzmanlara cevaplandırılır. Ramazan ayında ise bu uzmanlara özel programlar yapılır ve her ramazan klasik olarak orucu neyin bozup-bozmadığı bu uzmanlara sorulur.

Tüm bu belirtilen alanlarda Türkiye medyasında pek çok sayıda programlar yapılmaktadır. Televizyon ekranlarının aynı zamanda ticari olarak kullanıldığını değerlendirirsek, tüm bu alanlarda ekran önünde bir ticari savaşın verildiğini de söylemek mümkün. Bu ticaret savaşında eşik bekçileri, en dikkat çeken yani en ilginç olanı sunmak için yaratıcılıklarını zorlamak zorundalar. Buda tüm bu konulardaki haberlerin, bilgilerin en uç noktalara kadar çekilmesine neden olmaktadır. Televizyon kanalları zaten izleyicinin hayatında televizyon sayesinde önemli bir yer tutan bu konuları daha önce ele alınmamış bir şekilde ele alarak olabilecek en yeni ve etkileyici şekilde seyircilerine sunarlar. Deprem, sağlık ve ekonomi gibi ciddi konularda sunulan haberler bu yaklaşım nedeniyle ciddiyetlerinden ve seyirciyi bilgilendirme kaygısından sıyrılarak sunulmaktadır.

Örneğin spor programları seyirciyi bilgilendirmek yerine kahvehane kültürüne has bir şekilde futbolcuların dedikodularının yapıldığı, en küçük önemsiz detayların bile büyütülerek dakikalarca konuşulduğu açık oturumlara dönüştürülmektedir. Sağlık programları da belli bir şekilde çoğu zaman ekran başındakilerin manipüle etme olasılığı yüksek, hiçbir bilimsel veriye dayanmayan sadece kendi kişisel gözlemlerinden yola çıkarak bilgiler paylaşan konuklar ağırlamaktadır. Deprem konusunda da televizyon programlarında çoğu zaman konukların yaptığı, yıllardır tartışılan beklenen İstanbul depremini tekrar tekrar tartışmanın ötesine geçmemektedir. İstanbul'un riskli bölgelerinin rutin olarak sayıldığı ve yıkımın nasıl olabileceği üzerine konuşulan programlarda deprem konusunda adım atması gereken yetkililer adım atmaya zorlanmazken aynı zamanda dünyadaki deprem teknolojilerinden, depreme karşı geliştirilen mimari çözümlerden de bahsedilmez.

Medyanın artık televizyon ekranlarında bilgilendirme kaygısının ötesinde, en çok reytingi alabilme kaygısı güttüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle toplum için hayati olan bu konular sadece ilginçleşebildikleri hallerde ekranlarda yer alabilmektedir. Bu durumda bu konuların kamuoyunun yararına uygun bir şekilde geliştirilmesine medyanın hiçbir katkısı olmadığı sonucunu doğurmaktadır. Bu toplamdan çıkan sonuç ise medyanın giderek haber verme işlevini yitirdiğidir.

1.4. Haberin Nitelikleri

Yukarıda “Haber”in ne olduğuna yönelik çok farklı tanımlar ve yaklaşımlar gösterilmiştir. Bunların bütününe baktığımızda haberin ne olduğu üzerine, konuyla ilgilenen çevrelerin arasında tam bir uzlaşının olmadığını söylenebilmektedir. Haberin nitelikleri konusunda da ise tanımından farklılıkla bir uzlaşının olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir. Çünkü tüm gazetecilerin haberlerini oluştururken, “Doğruluk”, “Gerçeklik”, “Tarafsızlık” gibi haber nitelikleri çerçevesinde haberlerini hazırladığını söyleyebiliriz.

1.4.1. Gerçeklik

Haberin olmazsa olmaz unsuru olan gerçeklik bir haberin geriye kalan tüm özelliklerinin sağlayıcısıdır. Eğer bir haber gerçek değilse ondan kısmı olarak bile haber olarak söz etmek mümkün değildir.

Baudrillard, insanların “fiziki gerçeklik” ve medya organları tarafından üretilen “hipergerçeklik” gibi iki gerçeklik kavramı içerisinde yaşadığını belirtir ve bu iki kavramdan hipergerçekliğin çoğu zaman medya nedeniyle fiziki gerçekliğin yerini aldığını söyler. Hakkında haber yapılan olayların ekrana yansıyan haber kurgularının haberin gerçeğinin yerini aldığını söyleyebiliriz ama aynı şekilde haberin kurgusunun olayın gerçeği ile hiçbir zaman özdeş olamayacağını da belirtmekte yarar vardır.

Medyada objektifler sadece gerçeğin temsili olarak olayın küçük bir kısmını seyircilerine oluşturabilir ve büyük bir kısmını haberin dışında bırakabilmektedir. Bu nedenle olayın bütünü aktarabilmek, 3 boyutlu bir gerçeklik temsili yeti sağlamak, medya için pek mümkün değildir. Haberlerde genellikle en gerçek iddiası bulunsa da haberde gerçekliğin tüm boyutlarıyla aktarmak mümkün olmamaktadır. Hatta gerçeğin çok küçük bir parçasının aktarımı olduğunu söylesek yanılmayız. Çünkü haber önce çeken kameramanın süzgecinden geçmekte, ardından olayı haberleştiren gazetecinin ve kurgulayanın süzgecinden geçmekten sonra şef editörün ardından eşik bekçisinin

kontrolünden geçtikten sonra kendine ekranda yer bulmaktadır. Bu da haberin aslında kameramanın seçtiği bakış açısından şekillendirilerek sunulan bir kurgu olduğunu ortaya koymakla birlikte haberlerin doğruluk ve gerçeklik oranlarının da tartışılmasına neden olmaktadır. Bu durumda haberin gerçeğin ta kendisi olamayacağı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Bütün bu sürecin sonunda haber, artık gerçeğin yeniden yapılan, inşa edilen bir siyasi temsildir. Bazı yorumculara göre en kötü haliyle bir hileli yönlendirme, en iyi haliyle de bir tekrardan prodüksiyondur.

Bazı yorumcuların belirttiği gibi gerçeğin bir tekrarı, prodüksiyonu olan haberin inşasında yer alan ve katkı sağlayan kişilerin, kişisel değer yargıları da önemlidir. Çünkü gerçek bunlar içinde geçerek şekillenecektir. Bu bağlamda eleştirel kuram gazetecilerin ürettikleri haberlerin nesnel olmadıklarının altını çizerek, gazetecilerin dünyayı algılama ve anlamlandırma yollarından geçirilerek ortaya çıkan bir gerçeğin yeniden inşası olduğunu söyler.

Haber üretiminde haberin inşası sırasında görev alanlar kadar haberin sunumuna karar verenlerinde etkisinden söz etmek mümkündür. Çünkü kameraman, gazeteci ve kurgucu gerçeğin yeniden inşasında kullanacakları gerçeğe ilişkin parçaları seçerken, bünyesinde çalıştığı yayıncı kuruluşun sosyo-ekonomik eğilimlerini de dikkate alacaktır. Dolayısıyla haberin yayın kararını elinde bulunduran eşik bekçilerinin veya patronlarının beğenilerine ve görüşlerine uygun bir haber, gerçekliğin yeniden inşası oluşturma gayretinde olacaktır. Bu da Talu'nun bahsettiği gibi haberde manipülasyon riskini doğurmaktadır.

Haberde gerçekliğin yeniden inşasına örnek vermek gerekirse Suriye'de yaşanan savaştan örnek verebiliriz. Savaş esnasında ülke ve insanlar hatta şehirler çok boyutlu bir şekilde etkilenmektedir. Savaşı haber yapan gazetecilerin bir kısmının Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göçü ele aldığını, bir kısmının ülkedeki terör örgütlerini, bir

kısımının ise savaştan etkilenen insanları çektiğini ve haber yaptığını ele alırsak. Tüm gazetecilerinde savaşı ve etkilerini anlattığını söyleyebiliriz ama bu konular ele alınarak, savaşta bozulan ülke ekonomisi, yıkılan şehirler, savaşın etkilediği çocuklar gibi konuların atlandığını görürüz. Dolayısıyla bu örnekte de gördüğümüz gibi haber yaparak gerçeği tüm yönleriyle üç boyutlu olarak aktarmak pek mümkün değildir. Suriye'deki Türkiye'ye göçü aktaracak haberde savaşın yıkıcılığı atlanacak, ülkedeki terör örgütlerini el alacak haberde rejimin halkına karşı tutumu atlanacak, savaştan etkilenen insanlar el alınsa şehirlerin ve ülkenin bozulan yapısı atlanacaktır.

1.4.2. Haberde Doğruluk

Haberde doğruluk habercinin etik olarak birinci görevidir. Aynı zamanda olaylara saygının ve haberde yer alan olayların kurbanlarına saygının bir göstergesi olarak da haberci için olmazsa olmazdır. Haberci, haberi yaparken kaynağının ya da elindeki bilginin güvenilirliği hakkında şüpheye düşmesi halinde, bilgilerinin doğruluğunu değişik kaynaklardan da onaylatmalıdır. Haberin doğruluğu kanıtlanmadıkça ya da kesinlik kazanmadıkça, o haberin gerçeklik, ilgi ve önem gibi haberin olmazsa olmaz öğelerini taşıması pek mümkün değildir.

Bu nedenler gazeteci haberinin yazarken çok dikkatli olmalı ve mümkün mertebe şüphesi davranarak haberini en doğru şekilde kamuoyuna ulaştırmalıdır. Haberi ilk veren olmanın bir hayli önem kazandığı günümüzde bu tür başarılar için haberin doğruluğundan ödün vermemek gerekmektedir. Bu da söylendiği kadar basit olmamaktadır. Günümüzde gelişen iletişim teknolojileriyle haberin mümkün mertebe en hızlı şekilde verilmesi önem kazanmıştır. Bu hızlı veri akışına ayak uydurabilmek içinde gazeteciler bazen yeterli kaynaktan doğrulatılmayan haberler verebilmektedirler. Gazetecinin bir haberi kendi kaynaklarıyla birlikte başka kaynaklara da doğrulatmalı ve başka tanıklıklar varsa onlara da ulaşmalıdır. Yani bir haber yazımında gazeteci bilgilerinin doğruluğunu sürekli içinde tartışmalı ve kendi mantık süzgecinden geçirip, yeterli doğruluk/kesinlik seviyesine ulaştığına ikna olduğunda haberi yazmalıdır.

Batılı gazeteciler ya da yayıncılar dikkatlice izledikleri olayları yazarken çoğu zaman kendi gözlemlerini yeterli görmeyerek, aynı olayları izleyen başka kişilerin de görüşleri ile karşılaştırırlar. Böylece bir olaya sadece kendi kişisel doğruları ekseninden bakmamış olurlar. Kendi kişisel analizlerini aşarak, olaylara çoklu boyut kazandırmış olurlar. Çünkü gazetecide olsa kişi bir insandır ve her insan gibi çevresinde olup biteni ya da gördüğü yaşadığı olayları kendi kişisel doğruları çerçevesinde değerlendirmektedir. Bu nedenle gazeteci herhangi bir olayı yazarken, aynı olayı ne kadar farklı bakış açısına sahip olarak yazarsa o kadar gerçeğe yaklaşmış olur.

Ayrıca profesyonel bir gazetecinin haber yazma ve bilgi toplama teknikleri hakkında uzmanlaşmak üzere yetiştirildiğini düşünürsek, bu şekilde yetiştirilen gazetecinin hatalı bilgi alma eşiğinin veya haber kaynağı tarafından yanlış yönlendirilme olasılığının normal ir insana göre daha düşük olduğunu söylemek mümkündür. Gazetecilerin kendilerini donatan bu üst düzey eğitim sonrasında birer uzman olarak haberin doğruluğuna daha çok dikkat etmeleri gerekmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi haber toplayan ve yazarlar profesyonel eğitim almış kişilerdir veya öyle olmak zorundadırlar. Bu zorunluluk neticesinde haberleri yazarken ya da haber yazımı için belgi ve bilgi toplarken olabildiğince hassas olmalıdırlar. Eğer bu hassasiyet korunmaz ise kişilerin haberlerinde doğruluktan sapılması kaçınılmazdır. Hassasiyet gözetilmeden yazılan haberlerin önemi ölçeğinde kamuoyunda karmaşaya neden olması mümkündür. Bu tür olayların yaşanmaması için haberde doğruluk kavramını iyice benimsemiş gazeteciler yetiştirilmeli ve gazeteciliğe alan dışında gelen kişilerin yetkinlikleri ölçülerek mesleği icra etmeleri sağlanmalıdır.

Bazen medyanın olayların etiklerine ve bilginin akışına bağlı kalarak, yanlış bilgi vermesi muhtemeldir. Hatta bu bilginin bütün medyanın kolektif çabasıyla verilmesi mümkündür. Böyle durumlarda medyanın toplumun geniş kesimini etkileyen gücü devreye girer ve toplumda infial yaratacak olaylar silsilesine sebebiyet verebilir. Bu nedenle haberde doğruluk, gazeteci için olmaz olmaz olmalı ve haber yazımında yerine getirilecek ilk kural olarak benimsenmelidir.

Haberde doğruluk ilkesinin haberleri yazan gazeteciler kadar haberlerin kamuoyuna nasıl sunulacağına karar veren masa başı çalışanları olan editörler, eşik bekçileri ve genel yayın yönetmenleri ile yayın sahiplerinin de benimsediği bir ilke olması gerekmektedir. Aksi halde habercinin doğruluk bağlamında haber için verdiği çaba cılız ve önemsiz olarak kalacaktır.

E. Morresi, Haber Etiği kitabında bu konuyu inceleyerek, gazeteci Tiziana Mon'nın bir anısıyla konuyu örneklendirir: N. Çavuşesku dönemi Romanya'sında, azınlıklara karşı vahşi bir kıyımın gerçekleştiği haberi tüm dünyada yankı bulmuş ve ilgiyle takip edilmektedir. Haberlerin içeriğinde Macar azınlıklara karşı kıyım yapıldığı, insanların toplu bir şekilde öldürüldüğü ve ölü sayısının 4 bini bulduğu aktarılmaktadır. Dünya kamuoyunca ilgiyle takip edilen bu haberlerin ardından gazeteci Tiziana Mona, Romanya'ya giderek, olayları gerçekleştiği yerden takip etmeye karar verir. Romanya'nın Timisoara kentine giden gazeteci burada haberlerde aktarılan aksine bir durumla karşılaşır. Bütün gezisi boyunca sadece cesetle karşılaşan Mona ne toplu mezar görür ne de haberlerde aktarıldığı gibi yaralılarla dolu bir hastaneye rastlar. Mona, konuyla ilgili görüştüğü bölgeden bir gazetecinin anlatımları üzerine gerçeği kavrar. Bölgede çalışan gazeteci meslektaşı Mona'ya, bölgede kullanılan haber uydularının günlük kirasının 10-15 bin dolar olduğunu ve var olan 20 ölüyle bunun maliyetini karşılamayacaklarını bu yüzden ölü sayılarını binlerle çarparak yayınladıklarını anlatır. Bu çarpıtma her ne kadarda basında egemen olan karar vericilerin izlenirlik kaygısıyla yaptığı varsayılsa da Romanya'daki Çavuşesku döneminin karalanmasında da etkin olarak kullanılmıştır (Morresi, 2003:112-113).

1.4.3. Haberde Nesnellik ve Tarafsızlık

Nesnellik ve tarafsızlık temelde haberin nasıl yazıldığı ve nasıl yayınlandığı ile ilgili kavramlardır. Günümüzde tarafsızlık bir haber için adeta şeref madalyonudur. Tüm haber kanalları, tarafsız oldukları iddiasıyla izleyici kitlelerine kendilerini sunarlar. Çünkü tarafsızlık aynı zamanda haberlerin doğruluğunu destekleyen bir kavramdır. Kim daha tarafsız olursa ya da öyle gözüktürse onun haberleri daha güvenilir ve daha inanılır olacaktır.

Haberde “Nesnellik” kavramı haber yazımı esnasında gerçeklerden seyirciye aktarılacak için seçilecek parçaların bulunuşu, çeşitli etkilenmelerden uzak, anlamlı bir bütün oluşturacak şekilde bir araya getirilmesi ve haberin kişisel değerlerden uzak bir şekilde yaratımı ve aktarılmasıyla ilgilidir.

Bir başka bakış açısına göre ise habercinin içinde büyüdüğü toplumun değer yargılarını bir kenara bırakarak haber yazamayacaktır. Sadece gazeteciler değil tüm insanlar içinde büyüdüğü toplumların ahlaki ve insanî bakış açılarıyla birlikte kimliklerini, kişiliklerini şekillendirirler. Bu kişiliklerin dışına çıkabilmekte insan oğlu için oldukça zordur. Kimi zaman kimi sanatçılar bunu sanat eserleriyle başarabilseler de gazetecilik açısından haber metni bir sanat eseri olmadığından bunu beklenmesi de absürt olacaktır.

Yalnız gazeteciler eğitilmiş gazeteciler ve Morresi’nin de belirttiği gibi profesyoneller oldukları için bu durumla başa çıkmanın yollarını da aramalıdır. Haber metnin yapısal yanlışlık sorununu doğuran bu gerçeklikle tam olarak baş edilemese de en azından ondan kaçınmanın yollarının da haber yazılırken aranması haberin tarafsızlığı için gereklidir. İdeal gazetecilik tanımlaması içinde konu böyleyken, günümüz toplumunda ise gazeteciden beklenen olayın toplumsal öneminin açıklanması ve yorumlanması olmaktadır. Bu beklenti içindeki pek çok izleyici, bu nedenle bu beklentiye cevap veren ve kendi görüşüne yakın habercilik yapan yayın kurumlarını tercih etmektedir. Dolayısıyla bu tarz izleyici kitlesinin beklentileri ile

kendini şekillendiren yayın kurumlarında çalışan gazetecilerin ise haber yazımında nesnellikten yana tavır alması zorlaşmaktadır.

Bu tür yayın kuruluşların yaygınlaştığı toplumlarda ise gazetecinin haber yazımında olayları nesnellik içinde aktarmasının önemsizleştiğini de söylemek mümkündür. Çünkü gazeteci zaten en başından, kendi yayın grubunun haber yapacağı ve eşik bekçisinin onaylayacağı olayı haber olarak seçmektedir. Dolayısıyla onu yine kendi yayın grubunun onayını alacak şekle bürümesi gerekmektedir. Bazen sadece nesnel davranması bile yayıncı grubun sahip olduğu politik görüşün işine gelmektedir. Çünkü olay en başından belirli bir politik görüşün avantajı için seçilmiştir.

Nesnelliğin önemsizleştiği böyle ortamlarda tarafsızlık ögesinin baskın olarak ortaya çıkması beklenir fakat yayıncı kuruluşun yanlı tutumu sayesinde tarafsızlık ögesi de önemsizleşir. Ama tarafsızlık her zaman için nesnellığe göre daha kolay uygulanabilir olandır. Gazeteci içinde bulunduğu toplumun değer yargılarından arınarak yazamadığı zaman aynı olay üzerine toplumun farklı kesimlerinin görüşlerine yer vererek, en azından tarafsızlık ilkesini korumaya çalışır. Tarafsızlık ise nesnellik ve gerçekliğin yansıtılması arasında stratejik bir yere sahiptir. Genel olarak olayın tüm taraflarına haber içerisinde eşit derecede yer verilmesi ya da söz hakkı tanınması olarak değerlendirilmektedir.

Gazetecilik tarihi içerisinde Kuzey Amerika’da gazetecilerin etki alanları büyüdükçe, yani belli başlı yerlerde tekelleşmeye başladıkça gazete patronları devlet tarafından kendilerine kamusal sorumlulukların hatırlatılması ve çeşitli haberler yüzünden yargıya başvurulmasının önüne geçmek için nesnellığe önem vermek zorunda kalmışlardır. Zamanla da nesnellik gazeteler ve diğer medya kuruluşları için bir övgü ifadesine dönüşmüştür. Günümüzde halkın üzerindeki etkilerini arttırmak ve daha fazla kitleye sahip olabilmek için medya organlarının vurguladığı, onlara saygınlık kazandıran bir kavram olmuştur.

Gazeteciliğin ilk yıllarında batı medyasında partizan tavırlar takınan ve politik çıkarlar güden basının tirajları oldukça düşmüştü. Gazeteler kaybettikleri kitleleri tekrar kazanmak ve kaybettikleri popüleriteyi eski haline getirerek ticari kayıplarını gidermek için “Nesnellik” söylemine sarılmıştı. Partizanlıktan tarafsızlığa geçişte yayıncı kuruluş patronlarının sarıldığı “Nesnellik” zamanla gazeteciliğin ve haber yazımının vazgeçilmezi olmuştur. Nesnellik gazeteciliğin kamuoyuna duyurduğu haberlerde gerçeğe en çok yaklaştığı bir ideal yol olarak ortaya çıkmıştı. Günümüzde ise güvenilir haberciliğin temelini oluşturmaktadır.

Aksi halde gazetecilik tek düze tanımlardan oluşacak ve kültür endüstrisi içerisinde yayıncı kuruluşun bağlı ya da yakın bulunduğu statükonun devamlılığını sürdürmesine ve hegemonyasının yeniden üretimine katkı sağlayacaktı. İşte gazeteci bu doğa içerisinde güvenilirliğini koruyabilmek için nesnel olmak zorundadır. Toplumların medyaya ve sunulanlara körü körüne inandığı toplumlarda ise buna gerek yoktur. Çünkü buralarda genellikle medya tamamen iktidardakilerin kontrolleri altındadır. Gazetecilerin ve gazetelerin “güvenilir” olmak gibi bir kaygıları yoktur. Hatta böyle ortamlarda nesnel kalabilmek gazeteciler acısında iktidardakilere hedef olmak anlamına da gelebilmektedir.

Bununla birlikte Batı toplumları gibi gazeteciliğin bağımsızlık alanında kendini ispatladığı toplumlar dışındaki toplumlarda bile Nesnellik uygulanabilir olarak görülmemektedir. Nesnelliğin televizyonlar sayesinde bir anlamı ile paranın ve şöhretin alanı olan medya için zaten tam anlamıyla uygulanabilmesi pek mümkün değildir. Eğer nesnellik tam anlamıyla uygulanabilseydi: aynı olaya şahit olan ve haberleştiren gazetecilerin hepsinin aynı haberi yapmaları gerekirdi. Bu bakış açısından yola çıkarak basının istese de tam nesnellik seviyesine ulaşamayacağını belirtebiliriz. Tarafsızlık ise nesnelliğe oranla gazeteciler için daha yakalanabilir bir hedef olarak durmakta. Bazı otoriteler ise gazetecilikte tam nesnellik mümkün olmayacağını asıl olanın bağımsızlık olduğunu vurgulamışlardır.

Çağın gerçekleri açısından gazeteci için haberde nesnelliğin yakalanabilmesi pek mümkün değildir. Ama bu demek değildir ki gazeteci nesnellik tamamen yokmuş gibi davranabilir. Bir haberin nesnellik tam yakalanamadığı için bozulmasıyla, gazetecinin taraflı tutumu ve yanlı sunumu ile bozulması aynı şey değildir. Unutulmamalıdır ki habercinin siyasi ya da ekonomik çıkarlarını gözeterek yapacağı yanlı habercilik, toplumda kargaşaya neden olabileceği gibi gazetecilik mesleğine de zarar verecek ve toplum nazarında onu alçaltacaktır.

Örneğin İsrail –Filistin savaşında bir gazetecinin Gazze’de sıkışıp kalmış insanları anlatırken morali bozuk ve hüznü bir şekilde haberi sunması ve İsrail’in saldırılarını “vahşet” olarak nitelendirmesi normal bir gazetecilik refleksi olarak karşılanabilecekken, aynı gazetecinin kanalının siyasi çıkarlarını düşünerek, İsrail devletinin siyasi kararları neticesinde yaptığı saldırılardan dolayı bütün Yahudileri ve İsrail vatandaşlarını sorumlu tutması, onlara karşı nefret dilini körükleyen açıklamalarda bulunması yanlı ve yanlı bir tutum olacaktır.

1.5. Haber Üretim Süreci

Haber üretim süreci, bir kartopunun küçük halde bir tepeden yuvarlanarak, büyümesi gibi işler. Gazeteciye kaynağından istihbarat dediğimiz bir bilgi gelir ve gazeteci bu bilgiyi eşelemeye yani araştırmaya başlar. Araştırdık olay genişler, hikayesi büyür ve sonunda televizyonda haber olarak sunulabilecek yeterliliğe ulaşır.

Habere dair ilk bilgi gazeteciye ulaştığında, gazeteci bunu haber değeri kriterlerine göre ele alır. Haber değeri belirlenen bilgi bir üst merci olan eşik bekçisine sunulur. Günümüzde Eşik bekçisi, gazetecilik ilkeleri açısından değil de çalıştığı kurum açısından haberleri değerlendirir. Eşik bekçisinin onayını alan haber için bilgi toplama aşamasına geçilir. Bilgiler ya doğrudan kaynaktan alınır ya da kaynağa yakın, bilgilerin doğruluğuna güvence verebilecek başka bir kaynaktan/kaynaklardan alınır. Ardından olayın önemine veya kamuoyunda oluşturabileceği etkiye göre haber içinde öyküleştirmesi yapılarak, izleyici kitlesine sunulur.

Haberin hazırlanması aşamasında göz önünde bulundurulacak kriterler bir süre sonra gazeteci için günlük rutin haline gelir. Bu rutine genele olarak özel televizyonların haber mantığı diyebiliriz. Gazeteci de bu mantık çerçevesinde insanların neyi izlemek isteyecekleri veya neyin insanların dikkatini çekeceğini, kurumunun ondan nasıl bir haber beklediğini rutin olarak öğrenir. Günlük koşuşturma içerisinde hızla haber yapması gereken gazeteci bu rutine uyarken, haber hazırlama esnasında tarafsızlık ve nesnellik ilkesi gibi ilkelere uymayı atlayabilir veya bu gazeteciliğin temel ilkelerini göz ardı edebilir.

Yapıları gereği en önemli görevleri halka bilgi ve haber sunmak olan kitle iletişim araçları, teknolojinin de etkisiyle her gün birbirinden farklı onlarca bilgi ve belgeye sahip olmaktadır. Bütün bu enformasyon bolluğuna rağmen haber kuruluşları bunlarının bütününe takipçilerine sunma imkanına sahip değillerdir. Bu yüzden bir süzme işlevi gerçekleştirerek patronlarının ya da eşik bekçilerinin belirlediği haber politikalarına en uygun bilgileri derleyip haber olarak, kamuoyuna sunmak durumundalardır. Bu süreçte fotoğrafçıdan, muhabire, editörden, yazı işleri müdürüne ve hatta patrona kadar herkes bu eleme işlemine bir biçimde katkı sağlayarak ve dolayısıyla eşik bekçisi rolünü üstlenmektedir.

Medyada haber üretimi, liberal ve eleştirel olmak üzere iki başlıkta incelenmekte. 17. yüzyılda ABD’de ortaya çıkan ve 1920’lerde iletişim modellerine uyarlanan Liberal anlayışa göre halkı bilgilendirme süreci, iletinin hedef kitleye ulaştırılması olarak benimsenmekte ve bu alanda hedef kitleyi, medyayı ve haber yazım tekniklerini temel alan çalışmalar yapılmaktadır.

Haber üretim sürecini ele alan Liberal Çoğulcu Yaklaşım, demokrasi şemsiyesi altına girmiş her toplumun içerisinde her ideolojinin ve düşüncenin serbestçe dolaşabileceğini belirterek, tarafsızlık ve nesnellik kavramlarını ön planda tutarak, medyayı gerçekleri ve olayları yansıtan bir ayna olarak tanımlamaktadır. Bu anlayışa

göre demokrasilerin olmazsa olmazı olan güçler ayrılığı yani yasama, yürütme ve yargının bağımsızlığı için en önemli şey medyadır. Bu anlayış bu çerçevede medyayı dördüncü kuvvet olarak görmekte ve diğer üç kuvvetin sağlıklı işleyebilmesi için iktidarları üzerinde medya denetiminin şart olduğunu varsaymaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere, Liberal Çoğulcu Yaklaşım, gazeteciliğin etik meslek ilkelerinin gereğini yerine getireceğini ve kamuoyuna doğru bilgi aktaracağını, bu şekilde de demokrasinin gidişatının denetleneceğini savunmaktadır. Bu anlayışa göre bir iktidar yargının düzenini bozduğunda ya da yolsuzluğa bulaştığında, kamuoyu bunu ancak medya sayesinde duyabilir ve ona göre aksiyon olarak demokrasisini koruma refleksi gösterebilmektedir.

Zaman içinde Liberal Çoğulcu Kurama karşın olarak geliştirilen eleştirel yaklaşımlar, tüm kitle iletişim araçlarını modern dünyada temel bilgi kaynağı olduğunu belirterek, asıl olarak bilginin kontrol edilebilmesinin temel aracı olduğunu söylemektedir. Temelleri Frankfurt Okulu'nda atılan eleştirel yaklaşımlar, kitle iletişim araçlarının hedef kitlelerinin davranışları üzerindeki etkilerini doğru bir şekilde değerlendirmeye çalışmaktadır. Eleştirel yaklaşımın gelişimi Amerikan ticari endüstrisinin gelişmesi ve 2. Dünya Savaşı'nın başlaması nedeniyle artan propaganda hareketlerinin gelişmesi birlikte olmuştur.

1.6. Haber ve İdeoloji

Gerçeğin yeniden üretilmesi olan haber metinlerini, ideolojilerden bağımsız düşünmemiz pek mümkün değil. Bu günümüz medyasının kapitalist dünyada içinde bulunduğu şartlardan ve haber üretimini sağlayan gazetecilerin ideolojilerinden bağımsız düşünmemizin pek mümkün olmasından kaynaklanmaktadır. Günümüz medyasında BBC, The Guardian, AP ve Reuters gibi güvenilirliğinden pek şüphe edilmeyen medya kuruluşları hariç, diğer tüm medya kuruluşlarının bilhassa yerel medyanın neredeyse tamamen ideolojik yayınlar yaptıklarını söylemek pek yanlış olmaz. Çünkü günümüzde medyanın egemenlerin/sermayenin güç savaşı alanı olan siyasetten ayrı düşünülmesi pek mümkün değildir.

İdeoloji, kısaca bir grubun siyasi kimliğini, toplum içindeki düşüncelerinin bütünü, emellerini bir arada açıklayan bir öğreti veya inançtır. Haber de kendisini üreten gazetecinin yetiştiği toplumdaki düşüncelerinden bağımsız düşünilemeyecek bir bilgi metnidir. Dolayısıyla her haber belirli bir ideolojinin çevresinde şekillenmektedir. Bu şekillenmeler medyada genelde, haberci kuruluş üzerinden baskın olan sermaye grubunun düşüncelerine/amaçlarına göre şekillenmektedir. Haberler dolayısıyla medya, ideolojiler için vazgeçilmezdir. Çünkü sermaye sahiplerinin ideolojileri haberler yoluyla toplumsal inanışlar içinde, kamuoyu gündeminde yeniden üretilmekte ve istenilen şekillerde işlenebilmektedir.

Haber ideolojiyi toplum nezdinden yeniden üretirken gerçeği de yeniden üreterek, onu yayıncı kuruluştaki baskın olan görüşe ve habere etki eden gazetecilerin dünya görüşlerine göre yeniden kurgulamakta ve topluma bu şekilde anlatmaktadır. Toplum, gelişen teknolojinin etkisiyle hayatın her alanından çok fazla habere, enformasyona maruz kaldığı için bir noktadan sonra gazeteciler tarafından üretilen bu yeni gerçeklikler, toplumun gerçeklerini oluşturmaktadır. Sanal bir gerçekle çevrilen toplumun sermaye tarafından istenilen doğrular ya da doğru olarak gösterilenlerle yönetilmesi kolay olmaktadır. Medyada ideolojik olarak üretilen haberler, bu yönetim için vazgeçilmez bir araç olarak ortaya çıkmaktadır.

Haberin, medya kurumu ve gazeteci üzerindeki baskın ideolojileri yeniden üretiminde kullanılan en önemli unsur ise dildir. Haberin dili, ideolojiler toplumlara aşılırken kullanılan bir enjeksiyon iğnesi gibidir. Haberler olayların anlatım şekilleriyle toplumları oluşturan bireylere nüfuz ederler. Bu önemli unsur bu nedenle sermayenin istediği şekilde kullanılır. Bu bazen sermayeye yüksek kârlılık yani reyting getirmek için bazen de sermaye sahiplerinin ideolojilerinin toplum üzerinde yeniden üretimi için kullanılır.

Haberin ve dilin sermaye ile girdiği bu ilişki medya kurumlarının tamamında etkili olur. Sadece haberlerde değil medyada yer alan diğer programlarda da bu ideolojinin yeniden üretimi için çaba sarf edilir. Diğer sermaye gruplarıyla rekabetinde yaşandığı bu alanda haberin ve medya kuruluşunun dili yıllar içinde giderek magazinleşmiştir.

Medya kuruluşları haber programlarında kamuoyunu sermayenin ideolojik bombardımanına tutarken bir yandan da magazin haberleriyle kamuoyunun dikkatini kendilerine çekmeye çalışmaktadır. Bu nedenle toplumu birinci dereceden ilgilendiren haberlerin yanı sıra eğlenceye odaklanan haberlerinde yan yana verilmesine dikkat edilir. Eğlence içerikli bu haberler bazen de medya organın toplumu birinci dereceden ilgilendiren ama baskın sermayenin çıkarına ters düşen haberlerin ikinci plana itilmesi ya da ekranda onlara hiç yer verilmemesi için de kullanılır.

Medyanın sermaye ideolojisiyle girdiği bu ilişki, onun gazeteciliğin neredeyse tüm etik ve ahlaki kurallarını bir kenara itmesine de neden olur. Çoğu zaman tarafsızlık ve nesnellik göz ardı edilir ve zaman zamanda haberde doğruluk ideası görmezden gelinir. Baskın sermayenin ideolojisine haberlerinde yer veren medya, aynı şekilde karşıt görüşleri savunan muhaliflerin ya da rakip sermayenin ideolojisine de haberlerinde pek yer vermeyerek kimi haberleri görmezden gelir. Örneğin 2023 yılının sonlarında yaşanan Hamas – İsrail geriliminde, ideolojik olarak Hamas'ı destekleyen gazeteciler ve medya grupları, Hamas'ın bir müzik festivalini basarak buradaki masum sivilleri öldürmesini görmezden gelerek, buna haberlerinde hiç yer vermemiş ve Hamas'ın bu baskınını İsrail'e karşı kazanılmış bir zafer edasıyla kutlamışlardır. Aynı medya grupları daha sonra İsrail'in Hamas karşı olduğu ideasıyla başlattığı kara harekâtında on binlerce masum sivili öldürmesini ise bir soykırım ya da katliam olarak görmüş ve haberlerinde masum insanların öldürüldüğü vurgusunu yapmışlardır.

1.7.Ahlak Kavramı

Ahlak kavramı eski Yunan'dan beri gelişmiş toplumlarda üzerine tartışılma gelmiş bir konudur. "Ahlak" kısaca bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerini düzenleyen temel davranış kurallarının, toplumca bireyler arası ilişkilerde dikkat edilen saygın yasaların ve ilkelerin toplamıdır. Belirli insan topluluklarıncı belirli alanlarda benimsenmiş bu kuralların, bölgeler ve topluluklar arası değişmesi söz konusudur. Ahlak, Arapça "hulk"(huy) kelimesinin çoğulu olup huylar, seciyeler anlamına gelir. İngilizcede moral, morality bu anlamda kullanılır ve Ahlak felsefesine ethics, etik denmektedir.

Ahlak kurallarının kimler tarafından konulduğu, bu kuralların toplumu düzenleyiciliği ve asıl olarak "iyi" kavramının, toplum için "iyi" olanın ne olduğu konusunda tartışmalar halen sürmektedir. Hatta ahlaki davranışların toplumsal etkilerle mi geliştiği ve oluştuğu yoksa bireysel etkilerin neticesinde mi ortaya çıktığı konusu da günümüzde halen incelenmektedir. "Ölçümlemek" ve 'takdir etmek' anlamına gelen 'Ahlak' iyi anlamda kullanılmakta olup, insanlarda güzel ilişkilere girişmek ve hoşça geçinmek şeklinde algılanmaktadır" (Uyguç ve Genç, 1998:147).

Antikçağdaki Platoncu yaklaşımla "Ahlak", bireyden ve toplumdan bağımsız bir varoluş olarak görülmüştür. Bu anlayışa göre ahlak kuralları toplumun oluşturduğu "devlet" tarafından ortaya konmalı ve korunmalıdır. Psikolojinin kurucularından olan ünlü bilim adamı Sigmund Freud ise "Ahlak"ın toplumun emirlerinin kişideki "Süperego" tarafından içselleştirilmesi sonucu ortaya çıktığını iddia etmektedir.

"Ahlak" konusunda Platon ile benzer görüşleri olan Aristoteles ise insanı sosyal bir canlı olarak tanımlar ve ahlakın ulaşabilecekse enginliğine toplum içinde ulaşabileceğini belirtir. İnsanların ahlakı açıdan bir enginliğe ulaşabilecekse bunu devletin yapması gerektiğini savunur.

Sosyal ahlak anlayışına göre tüm bir toplumdaki tüm ahlaki değerler, o toplumun kolektif ve anonim çalışması sonucu oluşmuştur. Bireyde, toplumsal ve bireysel ahlakını bu toplumun içinde sosyalleşebildiği ölçüde kazanmaktadır. Bu anlayışa göre ahlak kurallarının korunması ve sağlanması toplumun ait olduğu devlet tarafından yapılmalıdır.

Bu anlayışın aksine ahlakın toplumda oluşmasını bireye bağlayan bakış açıları da vardır. Bu bakış açılarından biri de ünlü antik çağ filozofu Sokrates'e aittir. Sokrates, ahlaklı olan erdemin bilgiden oluştuğunu ve bu bilginde insan tarafından doğuşundan beri taşındığını savunmaktadır. Sokrates'e göre bu bilgiye sahip olan birey iyi ve kötünün ayırımına varabilmektedir. Dolayısıyla kendi ahlaki kurallarını geliştirerek, kendini kötü olandan seçimleriyle koruyacaktır.

Antikçağlardan kalma bu iki yaklaşımda da ahlaki değerlere uyarak mutluluğa ulaşmak asıl amaçtır. Bireyci anlayışta da bireyin kendi tercihleriyle yapacağı ahlaka uygun seçimlerle mutluluğa ulaşması toplumsal mutluluğa da katkı sağlayacağı için toplumsal mutluluk yine de sağlanmış olur.

1.8. Etik Kavramı

Eski Yunanca “Ethos” kelimesinin işaret ettiği gibi “Bir halkın, bir uygarlık sisteminin, düşünce biçiminin kültürdeki yansımasına “Etik” denir” (Türkoğlu, 2003:217). Ahlak felsefesi olan etik, ahlakın terimlerini, yargılarını analiz ederek, ahlaki davranışların iç görülerini ele alır. Ahlak kurallarını inceleyen etik, ele aldığı ahlak konusunda eleştirel bir yapıya sahiptir.

Ahlak uyulması gereken kurallar bütünüyken, etik bu kuralların belirlenmesini sağlar. Etiğin görevi insanı, ahlaki bakımdan aydınlatmak, eleştirel olarak bir ahlaki eylemin, insanın keyfine göre yapılıp, yapılmayacağının belirlenmesinin söz konusu olmadığını, insan olmanın gereği olarak yapılması gerektiğini belirtmektir. Etik her

zaman için, ahlakın gerekli olduğunu, kanıtlama ve bu gerekliliğe dayalı olarak gelişen ahlak kurallarının gelişimine doğrudan ya da dolaylı yollardan katkı sağlama yoludur.

Ahlak göreceli bir kavramdır: toplumdan topluma hatta aynı toplumdaki farklı gruplara; cinsel kimlik, dinsel kimlik ve etnik kimlik gibi olgulara göre değişmektedir. Bir insan grubunun bir arada yaşamasını düzenli ve uyumlu kılan yazılı olmayan kurallardır. Etik ise daha çok soyut olmakla birlikte daha evrensel ve genel geçerdir.

Etik alanında yapılan çalışmalar, etik terim ve tümcelerinin anlamının incelendiği, bir üst disiplin olan “Metaetik” ve çeşitli sorunların eleştirel incelemelerini kapsayan “Normatif Etik” olmak üzere iki kısma ayırır. Kesin çizgilerle ayrılmayan bu çalışma yöntemleri aksine birbirlerini tamamlayan niteliklerdedir (Özkaya, B. I. 2003. Medya Etiği-Kurumsal Yaklaşımlar. İletişim Fakültesi Dergisi Sayı 16. S.126-127).

Enrico Morresi’ye göre etik demek, ahlakı durumu tasvir eden gözlem araçlarının ortaya çıkmasını sağlayan bir disiplin demektir. Ayrıca bir grup veya toplulukta geçerli olan kuralların üreticisidir; temel olarak iyi ile kötüyü tanımlayan kriterleri olan eleştirel bir taleptir. Etik, toplumsal olguların siyasetin, hukukun veya ekonomi piyasalarının kontrolünü hiçbir zaman ele geçirmese de genel olarak yerini bu olguları denetleyen yasal çerçeveye bırakmayan bir kontrol mekanizmasıdır.

Morresi, kesin bir biçimde temiz ve bağımsız, ahlaklı bir medyanın hiçbir zaman olamayacağına dikkat çekerek, “Etikten yalnızca belirli ve şeffaf kriterler uyarınca ve rasyonel argümanlar eşliğinde, sürekli eleştiri faaliyetini desteklemesi istenmelidir.” demektedir. Aynı şekilde Rawls ve Habermas’ın görüşleriyle temellendirdiği gazetecilik etiğini, “Haberleşme kamusal bir maldır” diyerek destekler ve haberleşme kamusal olduğu içinde, onun bir kamusal etikle ancak desteklenebileceğini öne sürmektedir. Rawls ve Habermas’ın desteklediği kamusal etik, kamu yayıncılığının merkeze oturtulduğu bir demokrasi şeklini işaret etmektedir.

1.9. Haber Etiği

Habercilik etiği, gazetecinin meşruiyetine zemin hazırlayan bir yapıya sahip olsa da kamuoyuna karşı sorumlulukları olan medya etik tartışmalarının yoğun olarak yaşandığı bir alandır. Bu alanda etik ilkelerinin belirleyicileri ya doğrudan devlet ya da iktidar bileşenleri olan yayıncı kuruluşlar, ahlaki liderlik görevi de olan basın meslek kuruluşları olabildiği gibi, tüm medya sektörü “yararcı etik” anlayışıyla kendi ilkelerini de oluşturabilme gücüne sahiptir.

Gazete ve televizyonun işleyişini ve ürünlerini etik açıdan ele alan çalışmaları “Medya Etiği” başlığında birleştirmek mümkündür. Medya etiği gazeteciliğin meslek dallarında geçerlidir. Meslek içinde meslektaşları tarafından neyin yapılabileceğine, neyin yapılamayacağına hangi davranış sonrası bir meslektaşlarının meslek ile ilişkisinin kesilebileceğine karar veren ve yazılı olmayan kurallar bütünüdür. Medya etiği bu şekilde gazetecinin profesyonel iş yaşamını da düzenler. Medya etiği gazetecinin meslekten ilişki kesilmesini de içerse de buna Türkiye gibi ülkelerdeki gazetecilik pratiğinde pek rastlanmaz.

Toplumun içinde gelişen önemli olaylardan doğru ve gerçekçi bir şekilde haberdar olma fikri, bu gereksinimi karşılayacak olan gazeteciliğin yapılabilmesi için uyulması zorunlu olan etik kurallarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Bu fikir çerçevesinde halen gazetecilik etiği için basın özgürlüğü, haberin gerçek ve doğru olması ve mahremiyete saygı gösterilmesi gibi konularda etik kuralların geliştirilmesi çalışmaları sürdürölmektedir.

Görevci etik anlayışı, basında ne olursa olsun aşılması istenen ilkeler topluluğuna sahip olunarak gazetecilik yapılması gerektiğini belirtmektedir. Örneğin doğruları yazman bir erdem olarak gazeteciliğin evrensel bir ilkesi haline gelecekse, gazetecilerin her koşulda doğruları yazması gerekecektir. Gazetecilik içerisinde haberin amacından daha fazla sonuçlarıyla ilgilenen ve gazetecilik uygulamaları

düşünüldüğünde daha uygulanabilir gözüken yararlı etik anlayışı, habere değer görülen olayların içinde bulundukları koşullar düşünülerek bir değerlendirme yapılmasını savunmaktadır.

Bütün bunların yanı sıra, cep telefonu kameralarıyla çekilen amatör görüntüler, internet ortamında paylaşılanlar etik kavramının boyutunu genişletmektedir. Bugün teknolojinin ulaştığı yer, etik tartışmalarının alanını genişletmektedir. Etiğin bundan sonra nasıl dönüşeceği ve ahlaki kuralların basın yayın alanında nasıl şekilleneceği ise tam bir muammadır. Çünkü gelişen teknolojilerle birlikte hemen hemen sosyal medyadan haber yayabilen ve görüntü paylaşabilen, kaydedebilen herkes bir gazeteci edasıyla bunları yapmaktadır. Bunları yapabilme edimlerine sahip bu insanların çoğunun uzmanlık gerektiren gazetecilik mesleği ile alakalı herhangi bir profesyonel eğitimleri bulunmamaktadır. Bununla birlikte gazeteciliğin günümüz öne çıkan mesleklerden birisi olmasıyla beraber belediyeler bünyesinde ya da özel kurslarda “Gazetecilik” adı altında kısa dönemli eğitimler de verilmektedir. Genel olarak 6 ay gibi kısa bir dönemi kapsayan bu eğitimlerle etik ve ahlak konuları üstün körü değerlendirilerek, katılımcılara gazetecilik yapabilecekler özgüveni verilmektedir.

Bu da gazetecilik alanında piyasada kalitenin düşmesi ve gazetecilik adına etik kuralların hiçe sayıldığı bir ortamın oluşmasına neden olmaktadır. Etik kurallar gazeteciliğin ahlakını korurken onları aynı zamanda herhangi bir şekilde yargı önüne çıkmaktan da korumaktadır. Bu kuralların hiçe sayıldığı yerde, basın özgürlüğünün de tehlikeye girdiğini söylemek mümkündür.

Etik kurallar gazetecilikteki çeşitli handikaplarında kesin sınırlarla belirlenmesine olanak sağlamaktadır. Örneğin bir istismar haberinin en can alıcı noktasını ele almakla, o konuyu, haberi ya da mağdurları bir de basın yoluyla istismar etmenin arasında ince bir çizgi vardır. Aynı şekilde bir afet haberinde kamuoyunun ilgisini çekebilecek konuyu ele almakla, neler olup bittiğini bilmek için kamuoyunun gerçekten ihtiyacı olan bilgiyi, görüntüyü derlemenin arasında da etik olarak ince bir çizgi olduğu bilinmektedir.

1.10. Basın Özgürlüğü

Basın özgürlüğü, gazetecilerin haber verme hakkını savunur. Bu hak çerçevesinde gazetecinin elindeki, toplumun tamamını ya da bir kısmını ilgilendirecek, bilgilerin, belgelerin tamamının kamuoyuna tüm çıplaklığıyla sunulmasını savunmaktadır.

Bu özgürlük her ne kadar basın yoluyla düşüncelerin açıklanmasını da kapsasa da “Basın Özgürlüğü” olarak ayrı bir kategoride bulunmaktadır. Basının dördüncü kuvvet medya olarak kabul edilmesi ve yasama, yürütme ile yargıyı denetleyerek devletin sağlıklı işleyişine katkı sağlaması, bununda her bireyin basın yoluyla fikirlerini istediği gibi aktarılmasından geçmesi sonucunda demokratik hukuk devletlerinde konu kamu yararı olduğu için öncelenmiş ve basın özgürlüğü koruma altına alınmıştır. Basın özgürlüğünün koruma altına alınmadığı devletlerde demokrasilerden söz etmek pek mümkün değildir. Bu tür devletlerde iktidarların bulaştığı yolsuzlukları, rüşvet ve zimmete mal geçirme ya da bunların dışında kalan insan hakları ihlallerinden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle kulağa basına tanınmış bir ayrıcalık gibi gelse de basın özgürlüğü insan hakları temelinde bireylerin kendilerini ifade etme haklarını da korumaktadır.

Temellerini İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nden almakta olan basın özgürlüğü, yer aldığı çoğu anayasa, uluslararası raporda, bireylerin kendi düşüncelerini ifade özgürlüğü ile birlikte ele alınmıştır. 1789’da Fransa’da yayımlanan İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirisi, düşünce özgürlüğünün ve düşüncenin yayılmasının özgürlük olduğundan bahsederek, basın özgürlüğünün ele alındığı önce bildirilerden biridir.

Bildirinin 11. Maddesinde Düşüncelerin, fikir ve kanaatlerin başkalarına serbest söylenmesi, insanın en değerli haklarından biridir. Her vatandaş serbestçe konuşabilir, yazabilir ya da yayın yapabilir denilmiştir.

Basın özgürlüğü, anayasal olarak, kalıcı şekilde ilk defa Amerika Anayasası'nda savunulmuştur. 1791 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Anayasası'na "Kongre, söz ve basın özgürlüğünü engelleyici yasa yapamaz" ifadesi eklenerek, bu konuda dünyada bir ilk gerçekleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin 3. Başkanı olan Thomas Jefferson, "Hükümsüz bir basın, basınsız bir hükümete tercih ederim" diyerek, ülkesinin basın özgürlüğü konusundaki ciddiyetini vurgulamıştır. 1948'de ise Basın özgürlüğü, düşünce özgürlüğü ile birlikte BM Genel Kurulu tarafından duyurulan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 18. Maddesinden savunulmuştur.

3 Mayıs 1991'de UNESCO'nun düzenlediği "Bağımsız ve çoğulcu Afrika Basınının Geliştirilmesi" adlı konferansla birlikte de bugün Dünya Basın Özgürlüğü günü ilan edilmiştir

Basın özgürlüğünün tüm bu tarihsel süreci yaşaması da kolay olmamıştır. Orta Çağ Avrupası'nda tek sayfa yapraklara yazılmış haber bültenleri yüzünden Papaların gazabına uğramış ilk gazetecilik örnekleri de mevcuttur. Papa Pius yazdığı ve yaydığı bilgilerden dolayı Nicola Frans adlı yazarı idam ettirmiş, başka bir Papa'da o dönemlerde gazetecilik yapmaya çalışan Anabel Copella adında bir gazetecinin önce dilini kestirmiş ardından idam cezasına mahkûm etmiştir.

Basın özgürlüğü üzerindeki baskıların, bil hassa geri kalmış toplumlarının yaşadığı coğrafyalar başta olmak üzere, dünyanın farklı bölgelerinde arttığını ya da bazen azaldığını görmek mümkün. Bu baskıların 20. Yüz yılın ilk yarısında komünizm ve faşizm gibi totaliter rejimlerin çatısı altında belirgin bir şekilde arttığını söylemek mümkün. Marksist temelli ideoloji olan komünizm basının proletarya diktatörlüğüne hizmet etmesi gerektiğini savunurken, dönemin Faşist rejimlerinde basın iktidarın elde

tutulmasına ve halk üzerindeki hegemonyasının yeniden üretilmesini sağlayan bir güç olarak görülmüştür.

İkinci Dünya Savaşı döneminde İtalya'da Mussolini ve Almanya'da Hitler, tüm gazetecilerin zorunlu olarak üyesi olmak zorunda bırakıldığı Basın Odaları ve Basın Birliği gibi topluluklar kurmuşlardır. Bu odaları kurduran diktatörlerin hedefleri kendilerine karşı yükselebilecek en küçük muhalif sesin bile kesilmesidir. Bu birliklerle gazetecileri kontrol altına alan diktatörler, basın özgürlüğünü de tamamen ortadan kaldırmışlardır. Ne yazık ki benzer uygulamalar Türkiye'de de görülmüş, 1938'de ülkemizde kurulan Basın Birliği, dönemin gazetecilerini baskı altına almasını sağlamış ama ömrü pek uzun olmamıştır. Bu birlik 1946 yılında kapatılmıştır.

Ama sansür uygulamaları ülkemizde ve dünyada devam etmiştir. Basın özgürlüğünün en büyük düşmanı olan sansür, bir haberin tamamını veya bir bölümünü engellemeye, manipüle etmeye denilmektedir. Türkiye topraklarından sansür uygulaması Osmanlı İmparatorluğunda matbaanın kullanılmasıyla başlamıştır. İmparatorluğun son dönem padişahlarından Abdülhamit döneminde de doruk noktasına ulaşmıştır.

Sansürün dışında da basın özgürlüğünü tehdit eden etkenler mevcuttur. Bunların başlıcaları; gazetecilerin, iş güvencesinden ve sendikal haklarından yoksun olarak görevlerini sürdürmeleri, gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerdeki basın mensuplarının can güvenliğinin sağlanmaması, kamuoyuna internet yoluyla ya da basılı medya yoluyla ulaşımda çıkarılan engeller; Ulaşım engeli ve dağıtım engeli, basında tekelleşme ve basın patronlarının devletlerle girdikleri ticari ilişkiler.

Bugün bir ülkede basın özgürlüğünün olup olmadığını anlamanın yolu, güvenilir kaynakların hazırladığı basın özgürlüğü raporlarına bakmaktır. Pek çok gelişmiş ülke ve kimi basın ve düşünce örgütleri yıllık olarak bu tarz raporlar yayınlamaktadır. Sınır Tanımayan Gazeteciler Örgütü'nün her yıl 180 ülkeden gazetecilerin katılımıyla,

anket usulüyle hazırlanan Basın Özgürlüğü Endeksi ile ülkelerdeki basın özgürlüğü, sansür, şeffaflık, çoğulculuk ve haberciliği destekleyen teknolojik alt yapıların yeterliliği ölçülmektedir.

Türkiye yasal olarak basın özgürlüğünü korumu altına almış ülkelerden olmasına rağmen ülkede yaşanan siyasi kutuplaşmanın de etkisiyle basında sık sık sansür yerine kullanılan yayı yasağı ve diğer sansür türleriyle karşılaşmaktadır. Bu yüzden Türkiye son yıllarda Basın Özgürlüğü Endeksinde gerilere düşmüştür. 2017 yılı endeksinde 180 ülke içerisinde 155. Sırayı alabilmiştir.

Uluslararası basına Kapalı Bölgeler:

- Çeçenistan, Rusya
- Birmanya
- Jammu ve Keşmir, Hindistan
- Papua, Endonezya
- Tibet, Çin”

Bugünün dünyasında, basın özgürlüğü demokrasiye inanan insanların canları pahasına savunduğu bir değerdir. Bu kadar büyük bir önem atfedilen bu kavram beraberinde, basının ne kadar özgür olması gerektiği sorusunu da getirmekte. “Basının sınırsız özgürlüğü sahip olması gerektiği, bundan toplumun zarar görmeyeceği iddia edilmişse de tarihi süreç içinde bu özgürlüğün geniş olmasından değil, ancak sorumsuzca kullanılmasından kaynaklanan felaket ve skandal boyutunda olaylar meydana gelmiştir. Fransa’da yaşanan Dreyfus Davası, geniş basın özgürlüğü kullanılmasının neden olduğu, basının güvenilirliğini zedeleyen, dramatik bir olaydır” (Öztürk, 1997:81).

Bir ülkede basın özgürlüğünün olması kadar, bu özgürlüğün var olduğu ülkelerde özgürlüğün korunması ve sürdürülebilmesi de önemli bir sorun teşkil etmektedir. Basın özgürlüğünün savunulması için gereken en büyük destekçisi basın ahlakıdır. Kimi ülkelerde basın ahlakı kurallarının uygulanması gerekçesiyle sık sık iktidarlar

devreye girmekte ve birtakım sansürlere yol açmaktadırlar. Bunu için doğru olanın basının kendi içinde ahlak kurallarını belirlemesi ve denetimini de kendinin yapmasıdır. Daha da önemlisi belirlenen basın ahlak kurallarını kimse tarafından basına zorla kabul ettirilmemesi ve basının bunları kendisinin benimsemesidir.

Bunu dışında günümüzde basın özgürlüğünün sağlana bilmesi için gereken temel koşullar:

- Hiçbir zorlama olmaksızın yayın organları, kitle iletişim araçları kurma
- Hiçbir engelle karşılaşmadan haber alma ve duyurma hakkı
- Basın suçlarının kesin tariflerle kanunlarda yer bulması
- Yapılan kanunların yaptırımlarının yetkili makamlarca takibinin yapılması

İKİNCİ BÖLÜM

TELEVİZYON YAYINCILIĞI

2.1. Televizyon

Dünyadaki en etkili ve yaygın kitle iletişim aracı şüphesiz televizyondur. İnternet dünyasında yaşanan gelişmelere rağmen televizyon dünya genelindeki en etkili kitle iletişim aracı olarak ilk sıradaki yerini korumaktadır. Bunda gelişen iletişim teknolojileri ile televizyonun internete entegre edilebilmesinin, tablet ve cep telefonu gibi araçlara bağlanıp ekranların yansıtılabilmesinin de önemi büyük.

“Televizyon” kelimesi Latince kökenli olup, uzağı görme anlamına gelmektedir. Kelim 20. Yüz yılın başlarında Yunanca uzak anlamındaki “Tele” sözcüğü ile Latince görmek anlamına gelen “vision” kelimesinden türetilmiştir. Dolayısıyla dün ve bugün televizyon insan oğlunun görme duyusunun ulaştığı en ileri aşamadır. Paul Harrison’a göre televizyon, Batı kültürünün, dünyadaki hâkimiyetini borçlu olduğu araçtır (Harrison, 1993).

Televizyonun çalışma prensibi kısaca şöyledir: Bir verici tarafından elektromanyetik dalga haline getirilen ses ve görüntülerin, bu görüntüleri insanların izleyebileceği ekranı ve seslerini duyabileceği hoparlörleri olan elektronik alıcılar tarafından tekrar görüntüye ve sese çevrilmesidir.

John Logie Baird tarafından 1923 yılında İngiltere’nin Hastings kasabasından bulunan televizyonun, aynı zamanda Rus bilim insanı Vladimir Zworykin tarafından icat edildiği de söylenmektedir. Televizyon tarih boyunca yapılan pek çok bilimsel çalışmanın bir ürünü olarak, meydana gelmiştir ve ancak 1930 yılında bir elektronik eşya olarak satılmaya başlanmıştır.

Önce kamera dolayısıyla fotoğraf, ardından elektrik ve onu takiben telgraf ve sinema, icatlarının sıralamasını izleyerek yavaş yavaş 100 yıllık bir zaman diliminden geçerek ortaya çıkan televizyon, ilk siyah beyaz yayınlar sonrası hız kazanan bilimsel çalışmalar sonucundan, 1950’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk kez renkli olarak satışı başlamıştır. Sonraki 10 yıl içerisinde de televizyon geniş kitlelerle buluşma imkânı yakalamıştır.

Televizyonun renkli hale gelerek günümüzdeki şeklini almasının ardından, bir kitle iletişim aleti olarak insan oğlunun hayatında kapladığı yer de artmaya başlamıştır. Hatta kendisinden önceki icat olan radyoya nazaran daha yavaş gelişimini tamamlayan televizyon, insanoğlu için önemi bakımından radyoyu geride bırakmıştır. Döneminin en büyük icatlarından olan sinema ile kıyaslanmış ve önem ile tercih bakımından onu da geride bırakmıştır. Ekran teknolojilerindeki çeşitliliğe rağmen ve yeni medyanın ortaya çıkmasına rağmen halen önemini yitirmemiştir.

Tek kanallı günlerin geride kalması ve televizyon günümüzdeki çok kanallı yapısına ulaşması onun Christopher Anderson tarafından “kültürel bir çöplük” olarak tanımlanmasına yol açmıştır. Bu tanımlamanın, günümüz post modern, birbirinden bağımsız içeriklerin üretildiği ve daha çok magazinleşmenin esiri olmuş televizyon yapısını çok iyi yansıttığı söylenebilir.

2.2. Televizyon Yayıncılığı Tarihi

Televizyonun kitlelere hitap etmesinin ve yaygın bir kitle iletişim aracı olmasına değin süren serüveni şöyle gerçekleşmiştir:

- 1938-1945: Televizyonun ilk dönemleri
- 1945-1960: Televizyonun gelişme dönemi
- 1960-1980: Televizyonun altın çağı
- 1980-2000: Uydu çağı
- 2000 sonrası: Sayısal Karasal yayıncılık çağı

Modern televizyonun atası olarak gösterilen ilk ekran 1926 yılında İngiltere’de görücüye çıkmıştır. John Logie Baird adlı bilim adamı Londra’nın ünlü eğlence merkezlerinden Soho’da dünyada eğlencenin bir numaralı aygıtı olacak televizyon için 40 kadar bilim adamına kısa bir gösteri düzenlemiştir. Burada 8 cm eninde 5 santim yüksekliğinde kısa bir ekrana görüntüler fotoğraf makinesinden türetilen bir aygıtlı saniyede 28 satırın 12,5 kere tarandığı bir teknoloji ile aktarılmıştır.

Yapılan bu ilk yayın denemesinden tam 10 yıl sonra 2 Kasım 1936’da bugünkü modern televizyon yayınlarının ilki sayılabilecek ilk yayın İngiltere devlet televizyonu BBC tarafından yapılmıştır. Bundan 2 yıl sonra Fransa ve Almanya’da televizyon yayınları başlamıştır. Yaklaşık 3 yıl sonra ise Amerika Birleşik Devletleri tarafından ilk düzenli yayın yapılmıştır. Yapılan bu ilk yayında Amerikan halkı, New York Dünya Fuarı’nı canlı olarak izlemişlerdir. O dönem dünyanın en büyük devletlerinden biri olan Sovyetler Birliği de Amerika Birleşik Devletleri ile aynı yıl yayın hayatına başlamıştır.

Televizyonun dünya geneline yayılımı hızla sürerken patlak veren 2. Dünya Savaşı nedeniyle Avrupa’da televizyonun gelişimi duraksama dönemine girmiştir. Savaş sonrası kaldığı yerden devam eden televizyon yayıncılığını geliştirme çalışmaları sürerken 1953 yılından Japonya’da ilk televizyon yayını yapılmıştır. Beş yıl sonra Pekin merkezli olarak Çin’de de ilk televizyon yayını yapılmıştır.

Televizyonun donanımsal olarak ve içerik olarak gelişerek sosyolojik bir unsur haline gelmesinde Amerika ve Avrupa ülkelerinin yeri önem arz etmektedir. Sadece ABD’de 1940’ların sonlarına doğru 16 olan televizyon kanalı sayısı, 1950’lerin ilk yarılarında 108’e yükselmiştir. 50’lerin sonlarında ise ülkenin üçte ikisinin televizyon yayınlarına erişimi vardır.

Televizyon her ne kadar İngiltere’de ortaya çıkmışsa da içeriksel ve donanımsal ilerlemesini ABD’de yapmıştır. İlk renkli televizyon yayını 50’lerin başında ABD’de yapılmıştır. Bu yayın türü ancak 1960’ların sonlarına gelindiğinde Avrupa’da ve Sovyetler Birliği’nde yapılabilmiştir. Renkli yayıncılık dünyaya yavaş yavaş yayılsa da donanımsal olarak bit bütünlük olduğunu söylemek zordu. Amerika ve Japonya’da

NTSC sistemi ile yalnız bu ülkelerde üretilen televizyonlara renkli yayın yapılabilmekteydi. Sovyetler Birliği ve ona yakın olan Doğu Avrupa ülkeleri ile Fransa'da ise renkli yayıncılık için SECAM adı verilen bir yayıncılık sistemi kullanılıyordu. Avrupa'nın geri kalanında ise bu iki örnekten farklı olarak PAL adlı sistem kullanılmaktaydı.

Televizyon yayıncılığında Avrupa'da ilk kez yayına başlanıldığı 1938 tarihi ile televizyonun dünyada yaygınlaştığı 1970 tarihleri önemlidir. Çünkü birçok teoriyene göre bu tarihlerde, televizyonun sonraki yıllardaki yayıncılığının temel taşları yerlerine konmuştur. 1970'e kadar televizyon tarihindeki önemli olaylar şu şekildedir:

1939- New York Dünya Fuarı'nı Amerika topraklarında canlı olarak yayınlanmıştır.

1948- CBS ve NBC şebeke yayınları Amerika'da ilk defa belli bir akışa bağlı kalarak, eğlence ve haber yayınları yapmaya başlamıştır.

1951- Dünyada ilk defa kısa dalga olarak kıtalar arası TV yayını yapılmıştır.

1963-Kennedy Suikastı ile birlikte ilk defa bir suikastın görüntüleri TV'de yayınlanmıştır.

1969- ABD'nin aya gönderdiği uzay aracından aya ilk defa ayak basış, televizyonlardan canlı olarak izlenmiştir.

2.3. Türkiye'de Televizyon Yayıncılığı

Türkiye'de bilinen anlamıyla televizyon yayıncılığı/yayını, ilk kez İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından 9 Temmuz 1952 günü başlatıldı. Philips marka, 1. banttan 100 watt güçle yayın yapan bir verici ile başlanan İTÜ TV yayınları 1970'lere kadar sürmüştür. Bu tarihten sonrada 1971 yılında vericileri TRT'ye devredilmiştir.

Deneme yayınları önceleri sadece Taksim Gümüşsuyu'nda yer alan İTÜ binasında izlenebiliyorken, yeni alıcıların yerleştirilmesiyle Beyoğlu'ndan da izlenmeye başlanmıştır. İTÜ Televizyonu bilim insanları tarafından stüdyo ortamında profesyonel yayıncılık yapan bir televizyon olarak kurulmamasına rağmen kendinden çok sonra gelecek yayıncı kuruluşlar gibi hareket ederek bir yayın düzeni planlamıştır.

Televizyonun ilk erkek spikeri Fatih Pasiner, ilk bayan spikeri Taşhan Hitay (Serim, 2007:25) olan bu televizyonun yayın saatlerinde 15 günde bir 17.00-18.00 saatleri olarak düzenlenmiştir.

İTÜ Yüksek Frekans Kürsüsü Şefi Profesör Mustafa Santur 'un 16 Temmuz 1951'de İTÜ Elektrik Fakültesi Dekanlığına yazdığı mektupta, Dünya'yı saran bu yeni icadın öneminin hemen anlaşıldığı ve ülkemizdeki bilim insanlarının bu konuda kolları sıvıdığı anlaşılmaktadır:

“Son yıllarda mühim inkişaflar gösteren televizyon alanındaki tedrisatımızı geliştirmek, ileride memleketimize de girmesi mukadder olan televizyon tekniğinde tecrübeli elemanlar yetiştirmek maksadıyla çok yüksek frekans laboratuvarımızda küçük mikyasta bir tecrübi televizyon tesisi kurmak münasip olacaktır. Böyle bir tesis için gereken bazı cihazların isim ve özellikleri ilişik şartnamede gösterilmiş bulunmaktadır. Bu cihazların satın alınması için gerekli muamelenin yapılmasını derin saygılarımla rica ederim” (Ömer Serim, a.g.e. s.27).

2.3.1. TRT Dönemi

Türkiye sınırları içerisinde TRT dışındaki kanalların yayın yapmasını yasaklayan yeni TRT Yasası'nın 1 Mayıs 1964'de yürürlüğe alınmasıyla 18 yıldır İTÜ TV adıyla yayın yapan kanal 70'lerin başında yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. TRT ile birlikte Türkiye'de kurumsal televizyon yayıncılığı da başlamıştır. Yasa 1964'de çıksa da ilk yayın 1968'de yapılabilmektedir. Geçen dört yıllık sürede ise TRT yayınları için uygun personelin yetiştirilmesi ve yayın ekipmanlarının toplanması sağlanmıştır. Bu konuda Türkiye'nin en önemli partneri ise Federal Almanya Cumhuriyeti olmuştur. 1966 yılında kapalı devre olarak yapılan TRT'nin ilk yayınları Federal Almanya Cumhuriyeti'nin desteği ile kurulan küçük bir stüdyoda eğitim yayınları olarak yapılmıştır.

Kapalı devre eğitim yayınları sürerken TRT yönetim kurulu televizyon yayınlarının başlama tarihini 1 Ocak 1968 olarak belirlemiştir ancak bu alandaki hazırlıklar ancak

31 Ocak 1968'de tamamlanabilmiştir. TRT'nin ilk televizyon yayını Ankara'nın Mithatpaşa Caddesi'ndeki iki binanın bodrum katında bulunan stüdyodan 31 Ocak 1968 günü siyah beyaz olarak 19.30'da gerçekleşmiştir. Yayın TRT'nin ilk spikeri Nuran Devres'in "*Burası üçüncü bant beşinci kanaldan deneme yayını yapan Ankara Televizyonu. Bugün 31 Ocak 1968. Bu akşamki denemelerine başlıyoruz.*" sözleri ile başlamıştır. Başta tek kanal iken sonradan TRT 1, TRT 2... gibi çeşitli TRT kanalları oluşturuldu. Renkli televizyona geçiş 1980'lerde kısmen gerçekleşti.

Yapılan ilk yayının ardından TRT tarafından yayıncılık İstanbul'a taşındı. Ve burada ilk televizyon yayını yapıldı. Ankara ve İstanbul'da yapılan televizyon yayınları, dünyada renkli televizyonun yaygınlaştığı 1970'lere kadar haftada 3 gün akşam saatleri içerisinde ve 4 saat süreyle yapılabilmekteydi. Televizyonun dünyada yaşadığı ve yaşattığı değişimlere kayıtsız kalmayan dönemin hükümeti, TRT ile ilgili plan ve projelerini üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'na dahil ederek, Türkiye'de televizyonculuğun gelişimine katkı sağlamıştır. Akabinde TRT yayın yaptığı illeri, radyo yayını yaptığı illerde de televizyon yayını yaparak genişletmiştir. Paket programların yapıldığı Mersin, İzmir, Antalya gibi bu illerde, İstanbul ve Ankara stüdyolarında hazırlanan programlar televizyon vericileri aracılığıyla alınarak, yayınlanıyordu. Çünkü dönem itibarıyla bu illerde TRT'nin prodüksiyon imkânı yoktu ve yayıncılık paket program usulüyle sürdürülüyordu. Bu durum karasal vericiler arası link sistemleri kuruluncaya kadar böyle sürdürülmüştür.

TRT'nin ilk on yılındaki yayıncılığının şekillenmesinde TRT Kanunu olarak bilinen 359 sayılı Türkiye Radyo Televizyon Yasası en önemli etken olmuştur. Bu yasa baz alınarak Radyo ve Televizyon Yayın İlkeleri hazırlanmıştır. "İlk olmanın verdiği mükemmeliyetçilik anlayışı ve bu anlayışı gerçekleştirmeye çalışan, birçoğu gazetecilik ve radyoculuktan televizyona geçen yöneticiler grubu; reyting mücadelesinin olmayışı ve TRT'nin yayın dünyasında tek tabanca olması bu ilkelerin oluşumunda en önemli rolü oynamıştır" (Tekinalp, 2003:242).

TRT yayın hayatına başladıktan kısa bir süre sonra 1971 yılında yayınlanan 12 Mart Muhtırasının ardından tarafsız bir kurum haline getirilmiştir. Böylece TRT yayınları

da bu yıllarda renklenmeye başlamış, TRT film ve dizi yayınlamaya başlamış ve haftanın tüm günleri yayın yapma düzenine geçmiştir. Bir askeri müdahale ile renklenen TRT yayınları başka bir askeri darbe ile sekteye uğramıştır. 12 Eylül 1980 yılındaki askeri darbe ile asker devletin tüm kurumlarında yönetime el koyduğu gibi TRT’de yönetime el koymuştur. İlk seçimlerin yapılmasının ve hükümet kurulmasının ardından tüm Türkiye’de esen değişim rüzgarların TRT’yi de etkilemiş ve TRT 1984 yılında renkli yayına geçmiştir. Bu değişimde kurulan yeni hükümetin yani Turgut Özal’ında etkisi büyüktür. Bu dönemde TRT yeni kurulan kanallarıyla büyümeye başlamıştır. 6 Ekim 1986’da TRT 2, 2 Ekim 1989’da TRT 3, TV GAP, 28 Şubat 1990’da Avrupa’ya yönelik TRT-INT, 30 Temmuz 1990’da TRT 4, 27 Nisan 1992’de Türk Cumhuriyetlerine yönelik TRT AVRASYA yayın hayatına başlamıştır (Uyguç, Ü. Genç, A. a.g.e. s.79).

90 yıllarda özel kanalların bir bir yayın hayatına başlaması ve gerek terk edilemeyen eski tip yayıncılık anlayışı gerekse bürokrasinin altında ezilen yayıncılığı ile izleyici kaybetmeye başlayan TRT 2000’li yılların ilk çeyreğinde yeniden yükselişe geçmiş, ekranda ses getiren pek çok işe imza atmıştır. Bunda kurumun çok kanallı yapısının da etkisi büyüktür. 90’lara kadar ülkenin tek haber kanalı olan TRT, tematik haber kanalları karşısında güç kaybetmiş, TRT Haber kanalının kurulmasıyla bu alanda yeniden güç kazanmıştır.

Kurum 2000’lerin ilk çeyreğinde ardı ardına Türkiye’deki televizyon yayın hayatına kazandırdığı kanallarla Türkiye televizyonculuğunda adeta yeniden TRT dönemini başlatmıştır. 21 Mart 2009 yılında kurulan kanalda Orta Asya, Kafkasya ve Balkan Türklerine yönelik kültür sanat, haber programları, tartışma programları ve eğitim programları yayınlanmaktadır. 2012 yılında TRT ve Diyanet işleri

Başkanlığı’na kurulan TRT Diyanet, ülkedeki dini hassasiyetlere yönelik yayınlar yapmaktadır. 18 Mart 2010 tarihinde TRT Haber kurulmuştur. İlk yıllarında yaptığı habercilikle geniş kitlelere ulaşan kanal, TRT’nin eski gücünü kazanmasında önemli bir yere sahiptir. 1 Kasım 2008’de yayın hayatına başlayan TRT Çocuk, çocuklara yönelik, ülke kültüründen öğelerin bulunduğu yayınlar yapmaya başlamıştır. 30 Haziran 2015’te yayın hayatına başlayan TRT World ise Türkiye’de İngilizce yayın

yapan ilk tematik kanal olmuştur. Kurum, TRT Spor, TRT Türk, TRT Belgesel, TRT Okul, TRT 3-TBMM, TRT Kürdi, TRT Müzik, TRT 4K ve TRT El Arabia gibi kanallarıyla Türkiye’de televizyon yayıncılığı alanında ilklere imza atarken, iddiasını da sürdürmektedir.

2.3.2. Özel Kanallar Dönemi

90 yıllara gelindiğinde TRT kanal çeşitliliğini ve içerik çeşitliliğini arttırmıştı ama kanunlarla belirlenen çizgilerin dışına çıkamamakta ve çeşitli bürokratik engellere takılmaktaydı. Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri’nde ise yayıncılık TRT’nin yayın anlayışının çok ilerisindeydi.

Türkiye ise Cumhurbaşkanı Turgut Özal estirdiği liberal ekonomik politikaların eşliğinde her alanda atılımlar yapmaktaydı. Türkiye’de esen batı rüzgarlarına batının en önemli kültür yayılcılığı aracı olan televizyon yayıncılığının da etkilenmemesi düşünülemezdi. Bu durumun farkında olan Turgut Özal, yasal düzenlemeler gerektiren özel kanal yayıncılığının gerekli yasala çıkarılana kadar yurt dışından kiralanın kanallarla yapılabileceğini savunmaktaydı. Özal’ın arka çıkmasıyla oğlu Ahmet Özal ve iş adamı Cem Uzan, uydu yolu ile Magic Box şirketi ile Orta Avrupa’da mikro bir devlet olan Lihtenstein’den Star 1 adıyla yayına başlamışlardı. Türkiye’nin ilk özel televizyon kanalı olan Star1’in adı daha sonra Inter Star olmuştur.

Türkiye’de özel televizyonlarda sunulan ilk haber bülteni Inter Star’da TRT kökenli bir spiker olan Gülgün Feyman tarafından sunulmuştur. Böylelikle Türkiye kamuoyu da haber anlamında TRT’nin yanı sıra başka bir seçeneğe de sahip olmuştur. Medyanın bu şekilde genişlemesi de Türkiye demokrasisi için yenilikçi bir adım atılmıştır. Star1’in yayın hayatına başlamasının ardından TRT yönetimi TRT kanallarını yanlarına sayılar koyarak yeniden isimlendirmiştir. Sadece iki kanalın TRT int ve TRT Avrasya’nın isimleri rakamların dışında verilmiştir. 1992 yılına gelindiğinde yine Star1 ailesinin bünyesinde Tele on kanalı kurulmuştur. Bunu takip eden günlerde ise Star1 ailesi dışında Show TV ve HBB yayın hayatına “merhaba” diyen diğer kanallar olmuştur. Bundan hemen bir yıl sonra ise TGRT ile Samanyolu TV daha sonrada

Show TV' bünyesinde kurulan ve şifreli yayın yapan Cine5 ve Kanal D televizyonları yayın hayatına başlamıştır. 1994 yılı gelindiğinde ise Tele On kanalında yapılan müzik yayınları, Kral TV olarak adlandırılan başka bir müzik kanalı üzerinden yapılmaya başlanmıştır. Kral TV Türkiye'nin ilk müzik kanalı unvanını taşımaktadır.

Türkiye'de Star1'in tersine yurt içinde yayın yapan ve bir anda ardı ardına açılan özel kanallar, yürürlükte olan çeşitli yasaların özel televizyon sahipleri tarafından delinmesi sonucunu getirmiştir. Türkiye'de televizyon yayıncılığının legal bir boyut kazandırılması 1993 yılında Anayasa'nın 133. maddesinin değiştirilmesinin ardından mümkün olmuştur. Anayasa'nın 133. Maddesi: "Radyo ve televizyon istasyonları kurmak ve işletmek kanunla düzenlenecek şartlar çerçevesinde serbesttir." şeklinde değiştirilmiştir.

1994 yılına gelindiğinde ise yürürlüğe giren 3984 sayılı "Radyo ve Televizyonların Kuruluşları ve Yayınları Hakkındaki Kanun" sonrasında Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) kurulmuştur. Kurulduğu yıllarda sık sık verdiği kanal kapatma cezalarıyla gündeme gelen kurul, zamanla bu tutumunu para cezası ve uyarı cezasına çevirmişse de 2000'lerin ilk çeyreğinden sonra gerilen ülke siyasetinden etkilenerek, genelde muhalif çizgide yayın yapan kanallar olmak üzere pek çok kanala yayın durdurma ve kanal kapatma cezası vermeye başlamıştır.

Artan kanal sayısı beraberinde reyting yarışını da getirmiştir. Kendi hallerine bırakılan özel kanallar yıllardır ülkenin alışık olduğu ölçülü TRT yayıncılığının çok uzağından çoğunluğu şova, sansasyona dayanan bir habercilik ve yayıncılığı benimsemiştir. Haberleri magazinleştirerek sunana özel kanallar, dizi, film yayıncılığının yanında yeni bir habercilik kültürü olan Televole programcılığıyla da ülkeyi tanıştırmışlardır.

Türk televizyon kanalları karasal yayının haricinde uydudan ve ücretli TV platformlardan yayın yaparlar. Türkiye'de karasal yayın izleme oranı Avrupa'dan çok düşüktür.

2.4. Televizyonun Dili

Dünyada baş gösteren küreselleşme hareketlerinden kitle iletişim araçları da etkilenmiş, amacı kamuoyunu bilgilendirmek ve kitlesel iletişimi sağlamak olan televizyon, hayatın birçok farklı noktasından insan oğlunun hayatını etkilemeye ve belirlemeye başlamıştır. Zamanla yaşamın her alanına etkisini göstererek sosyolojik bir olguya dönüşen televizyon, insanlara sahip oldukları gerçekliğin dışında bir de taklit edebilecekleri sanal bir gerçeklik sunmaktadır. Kitlelerde bu gerçekliği kültürel olarak örnek alarak benimsemeye başlamışlardır.

Bu durum az gelişmiş ülkelerde kültürel alt yapıları henüz oluşmadan buna maruz kalmaları sonucu tarihsel bir birikimle bugüne değin getirdikleri kültürlerinde kırılmalara yol açmaktadır. Bu değişimin en etkili bir şekilde yaşandığı yer toplumun dili olmakta. Dil toplumların en hassas yeri olarak içinde tarihsel birikimi, kültürü ve toplumun düşünce yapısının barındırır. Dil toplumların düşün yaşamlarıyla tarihsel birikimlerini birbirine bağlayan bağlaçtır. Toplumlar sözlü kültür yoluyla ancak yarınlarını günümüze rutin hayat içinde taşıyabilirler. Dolayısıyla dildeki herhangi bir değişim, çok hassas bir terazide yaşanan değişim gibi toplumu tüm yanlarından etkilemektedir. Toplum mozaigindeki kültürel ya da zihinsel değişimlere temel teşkil etmektedir. Çünkü dil genelde bir toplumun kimliğini, özelde ise bireyin kimliğini yansıtır. Televizyonun bil hassas magazin ve magazinleşmiş programlarla dilin içeriğini bozarak, sözcükleri değiştirerek sunması ile dil doğal gelişiminin dışında anlam kaymaları yaşayarak bir değişim ve gelişim göstermektedir. Bil hassa okumaya ilgi duymayan kültürlerin dil gelişimine televizyon yön vermektedir.

1970'li yıllardan başlayarak günümüze değin Türkiye toplumunun hayatında olan televizyon, günümüzde sıradan hayatın vazgeçilmez bir parçası olduğu gibi geçmişte de adeta törensel bir merasimle açılan ve izlenen bir kitle iletişim aracıydı. Televizyonun etkili olduğu yıllarda toplumun dilini nasıl etkilediğini, halka sunulan TRT arşivlerindeki sokak röportajlarında görmek mümkün geçmişte yapılan

röportajlarda sokakta karşılaşılan sıradan yurdum insanın dili ve diksiyonu geçmişin TRT spikerlerini aratmayacak kadar düzgün ve güzelken bugünün sokak röportajlarında karşılaşılan yurdum insanın dili günümüz televizyon dili ile aynı olarak çürümüş ve baya bir tondadır. Bu da televizyonun aile ve okul öncesi eğitimden de önemli bir yer tuttuğunun ve ikisinden de önemli, etkili bir hale geldiğini göstermektedir.

“Şimdi biz, ilk ve en yakın öğretmeni, ayrıca çoğumuz için en güvenilir yoldaşı ve dostu televizyon olan ikinci kuşak çocuklarla bir arada yaşıyoruz. Daha açık bir dille ifade edersek, televizyon yeni epistemolojinin kumanda merkezidir. En ufak çocuklar dahi televizyon izlemekten men edilmezler. En berbat yoksulluk bile televizyondan vazgeçmeyi gerektirmez. En yüce eğitim sistemi bile televizyonun belirleyiciliğinden kurtulamaz. Ve en önemlisi, kamuoyunu ilgilendiren hiçbir konu (politika, haber, eğitim, din, bilim, spor) televizyonun ilgi alanının dışında kalmaz. Yani, halkın bu konuları kavrayış biçimi tamamen televizyonun yönelimleriyle şekillenmektedir” (Postman, 2004:91).

“Televizyonun dili dramadır. Çünkü içeriklerinin büyük bir kısmı, oyuncuların daha önceden hazırlanarak sunduğu kurgusal malzemelerden oluşan ve oyunun konusunu, konuşmaları, karakterleri, kostümleri, kısaca dramatik ifade araçlarının hepsini kullanan geleneksel drama biçimindedir” (Esslin, 1991:14).

Televizyon bu drama dili ile geçmişin sözlü kültüründe yaygın olan hikâye anlatıcılarının günümüz modern olanı olarak işlevini sürdürmektedir. Aydın Uğur’a göre televizyondan bize yansıyan mesajlar şu şekildedir:

- Bildiğin dünyadasın; değişen pek bir şey yok, rahat ol, yerinden kıpırdama
- Dünya işleri son derece karmaşık, bu karmaşıklığa senin aklın ermez, bırak erbabı halletsin
- Gerçeklik yapıttır, yapıtı ise gerçeklik
- Ne senin ne de günümüz dünyasının sorunlar üzerinde uzun uzadıya duracak vakti var; saniyeler geçiyor, çabuk (Uğur, 1991:156).

Ticari televizyonların görevlerinin ya da varoluş tanımlamalarının bir gereği olan “herkesi kapsama” misyonu gereği bu televizyonlarda çalışan gazetecilerin, seyirciye ele alacakları konular hakkında uzun uzun anlatımlarda bulunmaları ya da karmaşık konuları ele almaları pek mümkün olmamaktadır. Hatta bu durum gazetecilerin haftanın, günün manşeti dahi olan konuların üzerine gitmelerini, fikri takipte bulunmalarını da engellemektedir. Televizyonda her şey eğlence olduğu için basit ve sık konuların ele alınması ve konuşulması daha uygun görülmektedir.

Tematik haber kanallarında bile hamaset yapılan ya da halkın basitçe anlayabileceği haber konuları üzerinde durulur. Çağrılan uzmanlara karşılık, halk ağzıyla konuşabilen gazeteciler ya da hukukçular da programa konuk edilir. Bu yüzden televizyonlarda genel refahı ilgilendiren konular, halkın ilgi gösterebileceği şekilde ele alınarak, reyting elde etmeye çalışılır. Bu konuların normla bir şekilde uzmanları tarafından ele alınması ise sadece halkın belli bir kesimin ilgisini çekecektir. Örneğin savaşı iki ülke arasındaki savaşın bitirilmesi için gazeteci sorumluluğu ile çalışan ve tarafsız bir şekilde nesnel habercilik yapmak isteyen haber kanalları, bu savaşta taraflardan birini destekleyen halk tarafından izlenmeyecek hatta kendi taraflarını tutmadığı için yanlış olmakla, karşı tarafı tutmakla itham edilecektir. Aynı savaş için sorunun kökenlerine inen ve tarihsel bağlarını araştıran başka bir haber kanalı ise toplumun genelini oluşturan ortalama izleyiciler için pek entelektüel kaçacak ve izlenmeyecektir. Böyle bir durumda bu tarz programlar kitleler için televizyonu sadece bir ışık gösterisine çevirecektir.

Televizyon dili magazinleştiği için olayları haberleştirirken asıl tartışılması gereken, tartışılmasında kamu yararı bulunan çelişkili durumları değil de popüler olan çelişkilerle gerçekliğin yeniden kurulduğu söylenebilir. Bu durumda olayların içinde nedensellik ilişkilerinde kopukluğa ve kendi içinde sağlam bir temele oturmayan gerçeklere dayanan ve bir sonuca varmayan sunumlara neden olmaktadır. Televizyonun bu haliyle kamu yararı barındıran tartışmaları başlatması ve kamunun yararına toplumun geliştirilmesini sağlaması pek mümkün değildir.

2.5. Televizyon Haberciliği

Televizyon haberciliği özetle haber verme özgürlüğünün gazeteciler tarafından kullanıldığı ve bu özgürlük çerçevesinde üretilen haberin görseller ve videolarla desteklendiği bir televizyon programcılığıdır.

Televizyon her şeyden önce haberin sunumunu görselleştiren bir iletişim teknolojisi olarak öne çıkmaktadır. Bu birdenbire gelişen bir durum değildir, zaman içinde şekil almış bir sürecin sonucudur. Televizyon haberlerinde ilk önceleri haritalar ve bilgilendirici şemalar kullanılmış bunlara ek olarak fotoğraflara da yer verilmiştir. Zamanla görüntüleme teknolojilerinin ilerlemesiyle birlikte televizyon haber bültenlerinde kısa klipler şeklinde hareketli görüntülere de yer verilmiştir.

Zamanla gerçekleşen bu görselleşme diğer kitle iletişim araçlarının katkısıyla da olmuştur. Zamanla televizyon bugünkü şeklini alırken radyodan haber okuma, sinemadan filmleştirme, yazılı basından da röportaj ve haberleştirme tekniklerinin alınmasıyla ortaya çıkmıştır. 1940'ların sonlarında yayınlanmaya başlanan televizyon haberciliği ABD'de CBS televizyonu tarafından başlatılmıştır. Televizyon haberciliğinin ilk yıllarında televizyon haberleri, radyoda sunulan haberlerin televizyon ekranlarından okunması şeklinde gerçekleşmiştir. Günümüze göre çok durağan bir tempoda sunulan bu haberlerde zamanla bilgilendirme şemaları ve fotoğraflarda kullanılmaya başlanılmıştır. Zaman gelişen teknolojin etkisiyle çok farklı bir hal alan televizyon haberciliği günümüzdeki sosyo-kültürel etkisiyle birlikte televizyon yayıncılığının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında televizyonun daha sonraları gelişeceği ve dünyaya yayılacağı tüm coğrafyalar savaşta olduğu için televizyon uzun yıllar gelişememiştir. Ve bu savaş dönemi boyunca insanlar radyo kullanmışlardır. Radyonun altın çağını yaşadığı bu savaş yıllarında sonra televizyon konusunda yeni adımlar atılmış ve insanlık yeni bir kitle iletişim aygıtına doğru hızla ilerlemiştir. 1950'lere gelindiğinde televizyon radyonun en büyük rakibi olmuştur. İnsanların radyo alışkanlıklarını kolay kolay bırakmamaları nedeniyle televizyon ve radyo arasında sıkı bir rekabet yaşamıştır.

Televizyonun kitleler üzerindeki yönlendirici gücü, ABD’de 1960 yılındaki seçimleri, televizyonu özellikle haber programlarını çok iyi kullanan Kennnedy’nin seçimleri kazanmasıyla belirgi bir hale gelmiştir. Bu güç 1962’de Telestar1 uydusunun fırlatılmasıyla perçinlenmiş ve artık uluslararası alandaki gelişmelerde anlık olarak televizyon haberciliğinin konusu olmaya başlamıştır. 1963 yılına gelindiğinde ise ilk defa dünya kamuoyunda ses getiren bir suikast olan Kennedy suikastına ilişkin görüntüler televizyon haberlerinde yayınlanmış ve bu da büyük bir başarı olarak kabul edilmiştir. 60’ların ikinci yarısından itibaren de televizyon yayıncılığında renkli dönem başlamıştır. 60’ların sonunda ise dünyanın her tarafından haberleri renkli ve görüntülü olarak izleyicisine sunabilen televizyon, ona erişimi olanların gözünde haber alama açısından radyonun önüne geçmiştir. Ve televizyon haberciliği de prestijli bir hale gelmiştir.

Takip eden yıllarda dünyada bir ilk yaşanmış ve Vietnam Savaşı ile birlikte ilk defa bir savaş televizyonda gösterilmiştir. Yaklaşık 20 yıl süren, dünya kamuoyunu ve özellikle ABD kamuoyunu bir hayli meşgul eden savaşa ilişkin konuların ve gidişatın televizyon ekranlarında konuşulması, tartışılması sonucu savaşında gidişatı etkilemiştir. Olay yerlerinden görüntülerin sunulmasıyla bir başka boyut kazanan ve bir hayli meraklı kitlenin ilgisini çeken televizyon haberciliği bu 70’lerde yükseliş ivmesi kazanmıştır. Bu yıllarla birlikte televizyon haberciliğiyle uzun yıllar birlikte anılacak bir tartışma da başlamıştır. O da televizyon haberciliğinin diğer gazetecilik türleri gibi halkı bilgilendirmek ve aydınlatmaktan çok halkın daha fazla ilgisini çekebilecek eğlence içerikli yayın yapması yolunu izlemesidir.

Günümüzde televizyon haberciliğinin en büyük avantajlarından biriside canlı yayın kabiliyetine sahip olmasıdır. Televizyonun görüntü sunumu ile ele geçirdiği gerçeklik iddiası konusunda haberlere avantaj sağlar. Televizyon haberlerinin dezavantajı ise 2-3 dakika gibi kısa sürelerde kendine yer bulabilmesi. Bu nedenle tematik kanallardan sunulan uzun ve derinlemesine haberler dışında diğer televizyon haberlerinin akılda kalıcılığı olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Görüntü televizyon haberciliğinde olmasa olmaz bir öneme sahiptir. Öyle ki haberin görüntüsünün kalitesi, haberin önemini ve bülten içindeki uzunluğu ile sıralamasını da belirlemektedir. Geçmiş

yıllarda gazete gibi kesip saklanmaması da televizyon haberciliği için bir dezavantaj olarak görülse de bu durum gelişen internet ve depolama teknolojileriyle aşılmış bulunmakta. Artık dileyen dilediği haberi internet ortamında bulup tekrar tekrar izleyebilir.

Televizyon haberlerinde bültenin yayın akışı içerisinde belirli bir zaman aralığında haber sunma süresi olduğundan televizyon haberleri son derece hızlı ve özet cümlelerle sunulmaktadır. Ve genel olarak di'li geçmiş zamanla haber sunumları yapılmaktadır. Ana haber bültenleri, televizyonun en çok izlendiği saatlerde özellikle insanların işlerinden çıkarak evlerine geldikleri saatlerde yayınlanması, bu tür haberciliğin, televizyon yayıncılığı içerisinde sahip olduğu önemi göstermektedir.

Televizyonda yapılan tüm haberler gerçeklik iddiası taşısa da herhangi bir olayın kaydedilmesinden izleyiciye sunulmasına kadar geçen süreçte gerçeklik olgusunda değişiklikler olacaktır. Dolayısıyla sunulan haberlerde muhabirin, editörün, eşik bekçisinin ve sunucunun etkileriyle haberin gerçekliği yeniden anlam kazanarak, yayıncı kuruluşun yayıncılık çizgisine uygun olarak sunulacaktır.

Televizyon haberciliğinde gerçekliğin olduğundan farklı bir boyut kazanmasının en önemli nedenlerinden biri de haberde yer verilen dramatik öğelerdir. Unutulmamalıdır ki, bunlarda gazetecilerin tercihleriyle belirlenmektedir. Günümüz televizyon haberciliğinin alışkanlıklarından biride, kitlelerle duygusal bağ kurabilmek için olayların duygusal boyutlarının öne çıkarılarak haber yapılmasıdır. Zaman zaman yaşanan olayların canlandırma yoluyla izleyiciye sunulması ya da haberi hazırlayan muhabirin olayı yaşıyormuş gibi anlatarak seyirciye sunması bu anlamda izlenen yöntemlerden sadece bir kaçıdır. Bu haber anlatılarında genelde iyi-kötü ya da kahraman ve kötü adam karşı karşıya getirilerek sunulmaktadır. Kanallar, Türkiye gibi duygusal toplumlarda, bu şekilde daha çok izleyici kitlesine ulaşacaklarını düşünmektedirler. Yine Türkiye toplumu gibi toplumlarda haberler milliyetçilik sosuna bulanarak, biz ve düşmanlarımız karşılaştırmalarıyla da sunulabilmektedir.

2.6. Ana Akım Medya

Serbest piyasa ekonomisinin yaygın olduğu günümüzde Türkiye’de ve dünyada şirketler Liberal yaklaşımların hâkim olduğu bir düzlemde kurulur ve yönetilirler. Bu şirketler, ürettikleri malları veya hizmetleri serbest piyasa ekonomisinin gerektirdiği gibi yüksek karlılık oranıyla satışa koyarlar. Bu şirketlere medya kuruluşları da dâhildir. Serbest piyasa ekonomisi devletin baskısının minimuma indirildiği bir ekonomik modeldir. Medya da bu ekonomik model içerisinde, özel işletmeler olarak örgütlenirler. Serbest piyasa olduğu içinde bazı büyük medya patronları, yatay veya dikey olarak bu pazarda tekeller oluşturabilirler. Bu da Türkiye gibi ülkelerde ana akım medyayı oluşturmaktadır. Örneğin Demirören Grubu medya da hem televizyon kanalları hem gazeteleri, internet mecraları ve yayınevleriyle medyadaki dikey tekelleşmeye örnektir.

Bu piyasada kurulan medya organlarının her ne kadar baskılarda muaf tutulması gerekse de devletler genelde medyayı kontrol etme yollarını ararlar. Ve medya kuruluşları da piyasanın gerekliliklerine uyarak yüksek karlılık peşinde koşarlar. Bu olguda medya içeriğinin bozulmasına ve kamu yararı gözetmesi gereken basın yayın kuruluşlarının bu duyarlılığı geri planda bırakmasına neden olur. Çünkü basın kuruluşları sadece karlılık için çalışabilecek kuruluşlar değildirler. Fakat günümüzde ana akım medyada gazeteciliğin etik ve ahlaki kuralları bir kenara bırakılarak, sadece yanında konumlanılan, iktidar ya da muhalif fark etmeksizin, siyasi güçlerin savunuculuğu yapılmaktadır. Bu da ana akım medyaya daha çok reyting ve akabinde daha çok karlılık olarak geri dönmektedir.

Türkiye’de ana akım medyada, devlet kanalı olan TRT, Demirören Grubu, Çalık Grubu ve Doğuş Yayın Grubu öne çıkmaktadır. Bu grupların hepsi birden fazla televizyon kanalına sahip olmakla birlikte, tematik haber kanallarıyla öne çıkmaktadır. Milyonların izlediği ve yönlendirildiği bu kanalların hepsi hükümet yanlısı yayın politikası izlemektedir. Örneğin 6 Şubat 2023’deki deprem sonrası cumhurbaşkanının da daha sonra kabul ederek halktan özür dilediği bir konu olan bölgeye anında yardım edilememesi, günlerce süren deprem tartışmaları esnasında bu kanallarda haber olarak sunulmamış ve ana akım medya bu konuda halkı doğru olarak bilgilendirmemiştir.

Çünkü böyle afet durumlarında insanlar, binlerce kişinin aynı andan ölmesinden derinden etkilenirler ve medyada vereceği haberlerle bu etkiyi ya güçlendirir ya da bozar. Ana akım medyanın bu gücünden dolayı medyanın deprem alanıyla ilgili yapacağı herhangi bir olumsuz haber, hükümet eleştirisi olarak algılanacak ve iktidar için kötü bir imaj çizecektir. Bu nedenle ana akım medya böyle eleştirel haberlerden kaçınmıştır ve kaçınmaktadır.

Oysa Liberal ekonomilerin olmazsa olmazı demokrasidir. Demokrasi de yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsız çalışarak birbirlerini denetlediği bir kavramdır. Bu çerçevede güçler ayrılığının varlığını savunan ve onları denetleyecek olan ise dördüncü kuvvet olarak medyadır. Bu nedenle medyada yaşanabilecek herhangi bir bozulma yani kamuoyu oluşturma gücünün kötüye kullanılması ve kamuoyunun doğru bilgilendirme ilkesinin unutulması sonuç olarak, bu üç kuvvetinde bozulmasına neden olabilecektir. Bu ilkelere yaşanılacak bozulmalar ise demokrasinin rafa kalkması ve insan hakları ihlallerinin oluşması demektir.

Bu nedenle bir ülkede ana akım medyanın bağımsız ve özgür yayın yapabilmesi, o ülkedeki insan haklarının ve demokrasinin garantisi demektir. Liberal ekonomi, bu erklerinin en güzel biçimde serbest piyasa ekonomisinin uygulandığı ortamlarda denetlenebileceğini savunmaktadır. Çünkü serbest piyasa ekonomisi basın özgürlüğünün, devlet desteksiz, özel iştiraklerce kurulan medya kuruluşları tarafından savunulacağını öngörmektedir.

2.7. Eşik Bekçisi Kimdir

Eşik bekçisi özetle bir televizyonun haber dairesinde içeri girip, çıkan haberlerin tümünü denetleyen kişidir. Haber seçim süreçlerinde eşik bekçisinin görevi gelen haberleri ve bilgileri toplayarak, düzenlemek, karşılaştırmak ve yeniden işlenecek şekilde değerlendirerek, yayınlamaktır. Bazı durumlarda muhabirler, İstihbarat şefleri, fotoğrafçılar, kameramanlar, editörler ya da genel yayın yönetmenleri ve hatta yayıncı kuruluşun patronları bile eşik bekçisi rolünü üstlenebilirler.

Eşik bekçiliği, haberin toplanma, reddedilme ve onaylanarak sunulma süreçlerini bütünlüklü olarak el alan tek kavram olarak, ortaya çıktığı 1950’li yıllardan itibaren iletişim alanında araştırma yapmak için en fazla başvurulmuş kavramdır. Eşik bekçisi ifadesi günümüzde daha çok haber müdürleri için kullanılsa da aslında genel olarak bir bilginin kitle iletişim araçlarınca haber yapılması sürecinden topluma aktarılmasına kadar olan süreçte ona müdahale edenlerin tümünü kapsamaktadır.

Kurt Lewin’in Kanallar ve eşik bekçiliği teorisinin omurgasını oluşturan araştırmasında grup içerisinde, ailelerde gıda maddelerinin kullanılması sırasındaki karar alma süreçlerinin incelenmesi sonucunda geliştirilen bir görüştür “Eşik Bekçiliği”. 1940’li yıllarında gerçekleştirilen araştırmada, medyada yer alan bir kampanyanın, kritik kararlar alan toplum önderi olan kişilerin ve ev hanımlarının aile üyelerinin beslenme davranışlarını ne derece etkilediğini belirlemeye çalışmalarıyla ortaya çıkmıştır. Araştırma sonuçları, bilgilerin dolayısıyla ürünlerin her zaman için bir sınır çizgisi oluşturan eşik bekçilerinin kararları neticesinde aile üyelerine ve topluma iletilildiğini göstermiştir.

Bu reklam kampanyasının ortaya çıkardığı gibi eşik bekçileri medyada kamuoyunun haber tüketim alışkanlıkları üzerinde etkilidir. Gelişen teknolojiyle birlikte haber merkezlerine günlük olarak çok fazla sayıda bilgi ve haber gelmektedir. Bütün bunların haber yapılarak kamuoyuna sunulması ise oldukça zordur. İşte tam burada eşik bekçileri devreye girmekte ve nelerin haber değeri olduğu, nelerin böyle bir değeri olmadığını belirlemektedirler. Eşik bekçisi pozisyonundaki kişi, yapılacak haberleri belirledikten sonra daha küçük eşik bekçiliği görevleri bulunana muhabir, editör, kameraman ve fotoğraf seçici de kendi kabiliyetleri çerçevesinde yapacakları haberi en iyi temsil edecek materyalleri seçerler. Böylelikle eşik bekçisinin belirlediği konularda, daha küçük eşik bekçilerinin belirlediği materyallerle bir gerçek yeniden kurgulanarak, haber şeklinde kamuoyuna sunulmaktadır.

Eşik bekçilerinin haber seçim işleminde rol oynayan temel etmenleri çok çeşitli olabilmektedir; bu etmenler bireysel, mesleki, kurumsal, medya dışı çevre ile toplumsal çevrede yer almaktadır. Eşik bekçiliği eylemini belirleyen bireysel etmenler arasında gazetecilerin kişilik özellikleri ve değer yargıları, ideolojik ve siyasal eğilimleri, amaç, beklenti, değer ve tutumları, ahlak ilkeleri, düşünme çerçeveleri, karar verme stratejileri, mesleki rol anlayışları ile eğitim düzeyleri yer almaktadır. Profesyonel meslek kuralları ve rutinleri, haber değeri kıstasları, gazetecilik meslek tipleri ise mesleki etmenler grubunda sıralanabilir. Eşik bekçiliğini belirleyen kurumsal etmenlerin başında medyanın türü, örgütlenme biçimi, sahiplik yapısı, kurumsal roller, örgüt kültürü ve kurumsal sosyalleşme gelmektedir. Eşik bekçiliğini belirleyen medya dışı toplumsal etmenler ise şunlardır: Haber kaynakları, medya alıcıları, medya pazarı, politik aktörler ve kurumlar, reklam verenler, baskı ve çıkar grupları, halkla ilişkiler etkinlikleri ve hükümetler. Eşik bekçiliği bu sayılanlar dışında ayrıca ideoloji ve kültür gibi iki temel toplumsal etmen tarafından belirlenir (Çebi, 2002:85).

Eşik bekçiliği, hem televizyon ekranında hayatın için de var olan gerçekliği yeniden yapılandırarak, hem de haberin detaylarına ekranları başından vakıf olan izleyicilerinde dünya, toplum veya bireyleri ilgili fikirlerini, bir diğer anlamıyla kişisel gerçekliği de biçimlendirir. İzleyici kitlesinin iç ile dış gerçekliğinin bu şekilde biçimlendirme yetkisi bile bir başına eşik bekçiliğinin günümüz dünyasındaki önemini belirtmektedir.

2.8. Eşik Bekçisinin Haber Seçimini Etkileyen Faktörler

Gazetecilikte, gazetecinin haber seçimindeki öznelliği önemli bir yer tutar. Günümüzde haberde gerçeklik bağlamında gazetecinin zihnine yön veren faktörler tam olarak çözümlenememiştir. Gazeteci için gerçeklik, dış dünyayı algılayabildiği kadardır. Haber içinde gerçeklik gazetecinin vizyonu kadardır ve haber seçimi de eşik bekçisinin vizyonu ve buna bağlı olarak üstleriyle-patronuyla arasındaki ilişkisinin gereklilikleri kadardır. Eşik bekçileri, haberleri elerken kendi dış dünya görüşleri ekseninde karar verdikleri kadar, çalıştıkları kurumun görüşleri ve yöneticilerinin bakış açılarıyla da ters düşmeyecek şekilde bu elemeyi yaparlar. Dolayısıyla tartışmalı konularda öncelik olarak kendi kişisel düşüncelerini ya da çalıştıkları kurumun yayın politikasını destekleyen olaylara ilişkin haberleri seçmekte, dolayısıyla bu açılardan belirledikleri bir problemi desteklemekte ya da desteklememektedirler.

Eşik bekçisinin sahip olduğu kişisel özelliklerde haber kararını etkilemektedir. Eşik bekçisinin ailesinden aldığı sevgi, duygusal tatmin, arkadaşlarından aldığı psikolojik destek, ekonomik yeterliliği gibi kişiliğini oluşturan ve destekleyen unsurlarının hepsinin haber kararı üzerinde etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Eşik bekçisinin haber seçimlerinde ve yapımlarında onları etkileyen ve yönlendiren etkenler üzerine pek çok kapsamlı araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan en çok bilinenlerden biri de Shoemaker ile Reese tarafından gerçekleştirilen ve eşik bekçiliğini küçük, orta ve büyük olarak ele alan Eşik Bekçiliğinde Etkiler Hiyerarşisi Teorisi adlı araştırmadır. Küçük ölçekte, gazeteciliğin öznelliği vurgulanmaktadır; Haber seçiminde eşik bekçisinin bakış açısı, olayları algılayış şekli, kişilik özellikleri ve etik değerlerin haber yapımına etkisine yer verilmektedir. Orta ölçekte ise eşik bekçisinin deneyimleri, kurumunun işleyişi ve özellikleri ile haber yapım pratikleri incelenmektedir. Büyük ölçekte ise kurumun siyasal ve ekonomik ilişkilerini, kurumun yayın politikası, diğer haber mecralarıyla rekabeti, reklam veren ilişkileri vs. baz alınmaktadır.

2.8.1. Eşik Bekçisinin Haber Kararında Cinsiyet Etkisi

Daha öncede anlattığımız üzere eşik bekçilerinin dünya görüşleri, kişilik özellikleri, haber pratiklerini, haber seçimini ve yapımını dolaylı ya da doğrudan etkileyen unsurlardır. Eşik bekçilerinin hayat ya da mesleki deneyimleri, ideolojileri ve cinsiyetleri de haber kararında belirleyicidir. Bazı araştırmacılar cinsiyetin gazetecinin kararları üzerine etkisini araştırırken, kadın gazetecilerin, erkek egemen yapının etkisi adlından kaldıklarını ve haber kaynakları seçiminde her iki tarafında daha çok hem cinslerini tercih ettiklerini söylemektedir. Bazı araştırmacıları ise kadın eşik bekçilerinin erkek meslektaşlarına nazaran kendileriyle ilgili konularda daha duyarlı olduklarını belirterek, haber yapım ve seçim süreçlerinde cinsel kimliğe bağlı olarak haberde kullanılan içeriğin değiştiğini söylemektedirler. Kadın gazetecilerin ve eşik bekçilerinin kadına şiddet ve çocuğa şiddet gibi duygusal boyutu olan konularında daha titiz çalıştıkları saptanmıştır. Kimi araştırmacılar ise haber seçimlerinde erkek ve kadın gazeteciler arasında bir farklılık olmadığını belirtmektedir.

2.8.2. Eşik Bekçisinin Haber Kararının Verilmesinde Bireysel Etkileri

Türkiye’de gazetecilik eğitimi, ilk olarak 50’li yılların henüz başında İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’ne bağlı olarak kurulan Gazetecilik Enstitüsü’nde verilmeye başlanmıştır. Bu eğitime rağmen dünden bugüne çoğu gazeteci, gazetecilik bölümlerinin dışından gelerek alaylı olarak mesleğe başlamaktadır.

İletişim fakültelerinden mezun olanlar, sektörde alan dışından alımların da etkisiyle sermayeye karşı ellerinde bir pazarlık gücü bulunduramamakta. İletişim fakültelerinden mezun olanların gazetecilik etik ve ilkelerine ne kadar bağlı olduğuna ya da onlardan ne kadar haberdar olduklarına bakılmadan, gelişen teknolojiye ne kadar adapte olabildiklerine bakılarak işe alındıklarını söylesek, yanılıyor olmayız. Gazetecilikte son yıllarda teknolojiye yatırımın, yetişmiş kalifiye elamana yatırımdan önde geldiğini söylemek yerinde bir tespit olacaktır.

Bu nedenle gazetecilik ilkelerinin eğitiminin veya gazetecilik eğitiminin gerekli olup, olmadığı sorusu akla gelmektedir. Gazetecilik pratiklerinin usta çırak ilişkisiyle öğrenilebileceği açıkken, bu soru yine de olumsuz cevaplanamamaktadır. Çünkü yapılan araştırmalar sonucunda kişinin hangi alanda çalıştığı fark etmeksizin yüksek öğretimin temel tutumlarda bir farkındalık oluşturduğu kanıtlanmıştır. Sektörde de iyi bir gazetecilik eğitimi almış gazeteciyle, alaylı gazetecinin işleri arasındaki farkları da görebilmek mümkündür. Aynı şekilde bu bireylerin mesleklerinde “Eşik Bekçiliği “ne terfi ettiklerinde bu kalite farkı yine gözlenecek ve onların haber seçimine yansıyacaktır. İyi eğitim almış bireyler, kaliteleriyle farklarını ortaya koyarak kamuyu doğru bilgilendirme görevinin bilincinde hareket edecekken, gazetecilik meslek ilkeleri bakımından eğitilmemiş ve mesleğinin ciddiyetinin kavrayamamış eşik bekçileri ise dış ya da iç etkenlerle kolaylıkla savrulmalar yaşayacaklardır.

Burada ortaya konan farklılık sadece içeriğin gazetecilik etiğine uygun hazırlanması ya da seçilen haberlerin kamuya hizmet etmesi değil, haber değeri taşıyan unsurların haberlerde bulunması ve kalitesiyle de ilgilidir. Örneğin yurttaş

haberciliğini hiç duymamış alaylı bir gazetecinin haberlerinden bilinçli bir yurttaş haberciliği bekleyemezsiniz. Gazetecinin aldığı eğitimle kadın cinayetleri ve çocuk istismarı gibi toplumsal hassasiyeti olan konularda daha hassas ve daha bilinçli çalıştığını söylemek yanlış olmaz. Alaylı bir gazetecinin ise daha önceki haber pratikleri ve gazetecilik deneyimlerinin ezberleri çerçevesinde konuyu el alacağı ise yadsınamaz bir gerçektir.

Eğitilmiş eşik bekçisinin de büyük oranda toplumsal infial yaratacak haberleri, haber içeriklerini önceden görüp müdahale edeceği de bir gerçektir. Eğitimsiz sadece geçmişten gelen mesleği ezberlerle hareket edecek bir eşik bekçisinin de kalitesinin seçeceği haberlere yansması ve toplumda kötü dalgalanmalara, yansımalara neden olacak içerikleri büyük oranda görememesi, hatta bunları reyting uğruna kullanmasıysa muhtemeldir.

2.8.3. Eşik Bekçisinin Haber Kararında Bireysel Etkileri

Gazeteciler yaptıkları haberlerde aynı zamanda ister istemez kişilik özelliklerini de yansıtır. Aynı şekilde eşik bekçiliği makamında bulunan gazeteciler de haber seçimlerinde bu kararlarına kişilik özellikleri yansır. “Kişilik” kavramı ise Latince kökenli olup, “Persona-Maske” kelimelerinden gelmektedir. Kişinin öznel özelliklerinin bir araya gelerek ortaya çıkardığı bütüne denmektedir. Kısacası “Kişilik”, sosyal çevrenin, aile ve eğitim kültürü, maddi, manevi değerler gibi faktörlerin oluşturduğu bir kavramdır. Bütün bu bileşimler, açık veya örtülü bir şekilde, gazetecinin oluşturduğu haber öyküsüne, haber seçimine etki eden faktörler olmaktadır. Eşik bekçisinde ise haberlerin elenmesini veya seçilip öne çıkarmasını etkilemektedir. Bunlar genel olarak, haberdeki çeşitli duyarlılıklar olarak etki göstermekte olup, haberin biçimlendirilmesine ve gerçekten uzaklaşılmasına da neden olmaktadır. Bir eşik bekçisinin ise bu tür haberlere kişilik özelliklerinden baskın gelenler tarafından onay vermesi muhtemeldir.

Örneğin anne özlemiyle büyümüş bir eşik bekçisi, anne ve çocuk konulu haberlerde konunun daha dramatize edilerek verilmesini isteyebilir. Bu da haberin gerçeklikten

kopmasına ve bazen aşırı dramatize edilmiş hikâyelere dönüşmesini sağlayabilir. Eşik bekçisinin kişilik özellikleri yayın politikasına olduğu gibi yansıtacağı için yayıncı kuruluşların işinde profesyonelleşmiş ve işiyle hayatını ayırabilen eşik bekçilerini tercih etmeleri doğru ve tarafsız yayıncılıkları için daha sağlıklı olacaktır.

Gazetecilik alanında yapılan araştırmalarda haber içerikleri üzerinde farklı nitelikte ve düzeydeki faktörlerin etkileri olduğu saptanmıştır. Shoemaker ve Reese, Herbert Gans ve Todd Gitlin'in çalışmaları medyada yer alan içeriğin, üzerinde etkili olan beş ana başlık ileri sürmüştür. Bu başlıklardan ilki olan “Medya Çalışanlarından Kaynaklanan Etkiler” kişisel ve mesleki tecrübeleri, kişisel tutumları ve meslek rollerini içermektedir.

“Medyanın Tekdüzeliliğinden Kaynaklanan Etkiler” başlığı, haber yapımındaki zaman kısıtlılığı, yayındaki yer gerekliliği, basmakalıp haber yapısı, objektiflik ve muhabirin resmi kaynaklara bağlılığı içermektedir. Netice itibariyle ticari bir işletme olan medya kurumlarının bu özelliklerinden dolayı “Örgütsel Etkiler” başlığından da söz etmek mümkündür. Medya ortamında yapılan lobi faaliyetleri, medyada yer alabilmek için çeşitli atraksiyonlara girilmesi ve müstehcenlik ilgili yasalarla doğrudan medya içeriğini düzenleyen hükümetleri “Medya Örgütleri Dışından Gelen Etkiler” başlığını oluşturmaktadır. Medyanın içinde bulunduğu ortamda egemen olan ideoloji de “İdeolojinin Yarattığı Etki” başlığını oluşturmakta ve medyanın içeriğini yani kapsayıcılığının çeşitli yönlerle etkilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TELEVİZYON HABERCİLİĞİNDE EŞİK BEKÇİLİĞİ KAVRAMININ HABER SEÇİMİNDEKİ ROLÜ; ANA AKIM TELEVİZYON KANALLARI ÜZERİNDEN İNCELENMESİ' NE YÖNELİK YAPILAN RÖPORTAJLAR

Yazılan tezin konusu olan Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesi sonucunda hedef kitle olan Ana Akım Medya Kanallarında Eşik Bekçiliği yapan kişilere 11 adet röportaj sorusu sorulmuştur. Röportajın amacı araştırmaya yönelik savunulacak olan tez sonucunu ortaya koymaktır. Yapılan röportajların deşifreleri aşağıdadır. Röportaj kişileri Ana Akım Medya Kanallarında ki haber bölümünde çalışanlardır. Röportaja katılan kişilerin tüm hakları saklı olmakla birlikte kişilerin kimlikleri ve çalıştığı kurumlar sadece tez araştırmacısı ve danışman tarafından bilinmektedir.

3.1. Araştırmanın Metodolojisi

Bu bölümde araştırmanın konusuna, önemine, amacına, kapsamına, sınırlılıklarına, araştırma modeline, araştırma problemi ve alt problemlerine, evren ve örneklemine, veri toplama aracına ve verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Konusu

Günümüzde en etkili bilgi yayma kolu olan haberler hayatımızda büyük bir önem taşımaktadır. Gerek siyaset gerek ekonomi olsun birçok konuyla ilgili gelişen olayları ve durumları haber kanallarının yayınlarıyla öğrenmekteyiz. Peki biz bu haberleri öğrenirken bize bu haberleri kim yapıyor ya da bize ulaşmasını sağlayanlar kimler. Tam bu sorular üzerine yapılan bu araştırmanın asıl konusu olan ‘‘Eşik Bekçiliği’’ kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda haberleri yayınlatan, onaylayan, yazan ya da sunan kişilerin haberlere olan etkileri, görüşleri, eğitimleri, karar anlarını, düşünce yorumlarını öğrenebilmek için Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesi çalışması yapılmıştır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Haber oluşturmak, habere ulaşmak, haberi haber haline getirmek ve yayınlamak belirli bir süreçten geçer. Peki bu haberler nasıl izleyici kitlesine ulaşıyor, yayınlanana kadar nerelerden geçiyor, neye göre haber haline geliyor? Bu süreci bilmek çok önemlidir. Araştırmada eşik bekçiliği kavramı, görevleri, haberlerin yayınlanma kritikleri ve haber kanallarının bu hususlar doğrusunda nasıl bir yerde olduğu nitel yöntemle incelenmesi amaçlanmaktadır. Belirlenen haber kanalları sırasıyla incelenecek ve analiz edilecektir. Bilimsel çalışmalara katkı niteliğinde sunulması hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır?

- A) Eşik bekçiliği nedir, kimlerdir ve bu iş nasıl yapılmaktadır?
- B) Haber değeri kriterleri nelerdir, haberler hangi kriterlere göre yayınlanmaktadır?
- C) Türkiye’de ki haber kanallarının eşik bekçiliğinde ki durumu nasıldır?

Eşik bekçiliğinin habere olan etkisine yönelik yapılmış önceki araştırmalar, haber sürecinde karar aşamasının önemini ortaya çıkarmıştır. Ana Akım Medya Kanallarında ki Eşik Bekçilerine yönelik yapılan araştırmalar oldukça azdır. Bu çalışmada Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesi araştırarak incelemek amaçlanmıştır.

3.1.3 Araştırmanın Yöntemi

Kuramsal / Kavramsal Çerçevesi: Televizyon, televizyon haberciliği, eşik bekçiliği, haber kriterleri ve televizyon kanalları ile araştırma yapılacaktır. Analiz kapsamında belirtilen kavramlar ile haber kanalları değerlendirilecektir. Faydacılık ve deontolojik etiği yöntem olarak kullanılmıştır. Eşik bekçiliğinin haber kanallarında nasıl bir işlevi olduğu, önemi, değeri ve haberlerde ki katkısı gösterilmiştir.

Varsayımları: Araştırmayı etkileyen fikirleri temsil eden, eşik bekçiliği, haber kriterleri kavramları varsayılmaktadır.

Sınırlılıkları: Araştırmanın konusu televizyon haberciliğinde eşik bekçiliği, haber yayımında ki kritikler, haber kanallarının eşik bekçiliğinde durumları kavramları ile sınırlı tutulmuştur.

Veri Toplama Teknikleri: Nitel araştırmada, betimsel analiz yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Belgesel kaynak tarama yöntemi ve röportajda kartopu modeli ile veri toplanılmıştır.

Yaşanılan Zorluklar: Literatüre sürekli olarak eklenen yeni araştırmalar, kavramsal ve kuramsal bilgiye tam anlamıyla erişilmemesi, araştırmanın fazla olması, röportajlar doğrultusunda deşifre yapılması.

3.1.4 Araştırmanın Önemi

Günümüzde kitle iletişim araçları günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. 1970’lerden günümüze toplumu bir sosyolojik olgu olarak en çok etkileyen kitle iletişim aracıda şüphesiz ki televizyondur. Dünyanın dört bir yanındaki insanlar, tüm ekonomik ve sosyal seviyelerde, günlük olarak birden fazla medya biçiminden etkilenererek buralardan aldığı bilgileri tüketmektedir. Bu nedenle kamuoyunda medya kaynaklarının ve bağlı kuruluşlarının belirli standartlar yüklemesi yönünde beklentiler bulunmaktadır. Kamuoyunda bu standartların haberin yapım aşamasından yayınlanmasına kadar geçen süreçte haberin nesnelliğini, doğruluğunu ve tarafsızlığını sağlaması beklenmektedir. Farklı haber kanalları, bu standartları değişen düzeylerde yükleyerek, kamuya sunulan bir dizi raporlama yaratır. Habercilik, etik kavramı çerçevesinde incelendiği zaman farklı kanallar üzerinde belirli konularda inceleme ihtiyacı hissettirmektedir. İletişim biçimleri geliştikçe, haber yapma yolları çoğaldıkça ve medyanın etkisinin kapsamı genişledikçe, medya etiği modern toplumda giderek daha önemli bir konu haline gelmektedir.

Haberin doğru aktarımı ise bu konular içinde en önemli unsurlardan biridir. Haberin yayınlanmasını sağlayan kişi ve haber kriterleri üzerinde haber kanalları ne durumdadır ve bu unsurlar doğrusunda hangi haber kanalları bu görevi nasıl gerçekleştirmektedir, tezin önemini vurgulayan soru budur. Yapılan araştırma akademiye katkıda bulunması, ilerleyen süreçte bu konu hakkında araştırma yapacak olanlara bilgi yardımında bulunması amacıyla hazırlanmaktadır.

Daha önce yapılmış araştırmalarda eşik bekçiliği, eşik bekçisinin görevleri, kimlerin eşik bekçisi olabileceği gibi konular ele alınarak incelenmiştir. Ana Akım Medya Kanallarında ki Eşik Bekçiliğini incelediğimiz bu çalışmamız, İstanbul Gelişim Üniversitesi'nde yapılmış ilk araştırma olacaktır. Çalışmamız bu başlık altında yapılan araştırma eksikliğini dolduracak ve bundan sonra yapılacak olan ‘Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesi’’ konusuna yönelik araştırmalara yardımcı bir kaynak olacaktır.

3.1.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları; Araştırma evreni Ana Akım Medya Kanalları ile sınırlıdır. Araştırma, Kanalların Haber bölümüyle sınırlıdır. Araştırmanın konusu televizyon haberciliğinde eşik bekçiliği, haber yayımında ki kritikler, haber kanallarının eşik bekçiliğinde durumları kavramları ile sınırlı tutulmuştur. Araştırma veri toplama amacıyla sınırlıdır.

3.1.6 Araştırma Modeli

Televizyon Haberciliğinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesini amaçladığımız çalışmamız, Nitel araştırmada, betimsel analiz yöntemi ile veriler elde edilmiştir. Belgesel kaynak tarama yöntemi ile veri toplanılmıştır. Araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış mülakat kullanılmıştır. Bu çalışmamızda röportajdan yararlanılmış ve deşifre ile tez sonucu oluşturulmuştur.

3.1.7 Araştırma Soruları

Soru 1: Çalıştığınız kurumda haberin oluşum süreci nasıl işliyor?

Soru 2: Haber toplantılarında önce muhabirler mi haberlerini sunar yoksa önce siz mi gündemlerini belirlersiniz?

Soru 3: Sizce haber üzerinde, yazımından, ekrana çıkışına kadarki süreçte, ne kadar etkilisiniz?

Soru 4: Kişisel düşünceleriniz ve hayata bakışınız, haber seçiminde belirleyici bir etken mi?

Soru 5: Haber bülteni için haber seçimini, neye göre ve nasıl yapıyorsunuz?

Soru 6: Toplumsal haberlerin yayınlanması konusunda nasıl yayın politikası izliyorsunuz?

Soru 7: Sosyal medya içeriklerinin haber yapımına neye göre karar veriyorsunuz?

Soru 8: Bu mesleği yapacak kişilere önerileriniz nedir?

3.1.8 Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma evreni Ana Akım Medya Kanallarında ki Eşik Bekçiliği yapabilecek haber bölümünde çalışanlar olarak belirlenmiştir. Araştırmaya 12 kişi katılarak röportajları yapılmıştır. Bu kişilerde aranan özellikler haber bültenlerinde görevli olabilmeleri, kurgucu, editör, haber muhabiri, kameraman, haber spikeri, haber müdürü gibi görevlerinin olması şeklinde belirlenmiştir. Bir diğer araştırma evreni olan Ana Akım Medya kanallarında çalışan kişiler olmasıdır. İşinin eğitimini almış, belirlenen görevlerde, belirlenen kanallarda çalışan kişiler röportaj kişileri olabilmektedir.

3.2. Ana Akım Medyada Haberin Oluşum Süreçleri

(Çalıştığınız kurumda haberin oluşum süreci nasıl işliyor?);

1. Katılımcı haberin oluşum sürecinin yayıncı kuruluşlarda sabah saatlerinde yapılan gündem toplantılarıyla başladığı görüşmede dile getirilmiş ve bu toplantılara eşik bekçisi haber müdürü, istihbarat şefi ve editörlerin katıldığı belirtilmiştir. Her birimin kendi gündemindeki haberi sunduğu ve bu toplantılarda yapılan müzakereler sonrasında birimler arasında haberlerle ilgili aksiyon alındığını belirtmiştir. Aynı görüşmecii öğle saatlerinde de bir başka toplantının yapıldığını ifade ederek, bu toplantıda da sabah konuşulan haberlerin takibinin yapıldığını söylemiştir;

Haber editörü olarak çalışıyorum. Televizyon haberciliğinde gazeteden farklı olarak daha hızlı hareket etmek gerekiyor. Haberin oluşum süreci de her gün yapılan iki toplantıyla kararlaştırılıp, takip ediliyor. İlk toplantı sabah saatlerinde yapılır, genellikle saat 09.30'da olur. Televizyonda haber oluşum sürecine katkı sağlayan bütün birimlerin (Haber müdürü, editörler, yurt haber, dış haber, istihbarat masası gibi) bir yetkilisi o toplantıda bulunur. Her birim kendi gündeminde yer alan konuları söyler. Bunlar planlı saatleri belli olan toplantı, etkinlik, açıklama vb. olabilir. Örneğin o gün valiliğin bir bilgilendirme toplantısı olacaktır. Ya da muhabirlerin buldukları konulardaki haberler gündeme getirilir. Haber müdürü ve editörler hangi haberlerin yapılması gerektiğine karar verir. Karar alma süreci birim müdürleri ile de müzakere edilerek alınır. Haberler televizyonda yayınlanacağı için görüntü olup olmaması da karar verme aşamasında önemlidir. Toplantının ardından her birim kendi sorumluluğundaki haberi yapmak için harekete geçer. Muhabirler ya da ajanslar üzerinden gelen bilgi ve görüntüler habere dönüştürülür. Yayına hazır hale getirilir. Televizyon haberciliğinde sadece hazırlanan haberlerle değil, canlı yayınlarla da gelişmeler aktarılabilir. Muhabirleri bulundukları yerdeki gelişme ya da olayları canlı bültenlere canlı bağlantılar yaparak aktarır. Bu canlı bağlantıların sıra ve akıştaki yerine de editörler karar verir. İkinci toplantı öğleden sonra olur. Onda da sabah konuşulan işlerin takibi ve yeni gelişmeler olduysa onlar ele alınır (1. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2. Katılımcı ise gün içinde ajanslardan gelenlerle ve son dakika haberleriyle bir haber havuzu oluştuğunu aynı zamanda bir video ve görüntü havuzu oluştuğunu ifade etmiştir. Bu havuzda biriken haberlerin daha sonra eşleştirilip bir haber akışı çıkarıldığını da söylemiştir. Görüşmecii aynı zamanda eldeki ham görüntülerin daha sonra benzer haberlerde kullanılmak için arşivlendiğini de eklemiştir;

Haber masasında teklif edilenler arasından gündem oluşturuluyor. Gün içindeki son dakikalar ve ajansların geçtiği haberlerle bir haber havuzu oluşuyor. Gün içinde canlı yayın ve kurgudan gelen görüntüler bir video havuzunda toplanıyor. Bunlar eşleştirilip editörlerin önüne geliyor. Her bülten için bir akış listesi oluşturuluyor ve varsa konuklar ilgili haberle birlikte değerlendirilir. Daha sonrasında ham görüntüler, haber metni ve haber arşivlenir. İlgili konudaki haberlerde daha sonra kullanılır (2. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3. Katılımcı haber ajanslarıyla birlikte sosyal medyayı ve WhatsApp ihbar hattını haber kaynağı olarak kullandıklarının altını çizerek, bu ajans dışındaki kaynaklardan gelen bilgileri doğrulamak kaydıyla kullandıklarını anlatmıştır. Görüşmeci yayıncı kuruluşun muhabirlerinin de özel haberler hazırladıklarını ve bunları da kullandıklarını söylemiştir;

Ajanslar, WhatsApp ihbar hattı ya da sosyal medyadan kaynak sağlıyoruz. Örneğin büyük bir afette, kaza ya da yangında sosyal medyayı kaynağını doğrulamak suretiyle baz alıyoruz. Özel araştırma haberlerini de yani muhabirlerin kendi kaynaklarından, edindiği bilgilerden, yaptığı röportajlardan hazırladığı haberleri kullanıyoruz (3. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4. Katılımcı haberlerin yapılıp-yapılmamasının bölüm şeflerinin kararıyla gerçekleştiğine dikkat çekmiş ve daha sonra onay alan haber için muhabir ve kameramanın haberin kaynağına gittiklerini ifade etmiştir. Aynı görüşmeci bu sürecin sonunda haberi oluşturacak parçaların en sade şekliyle kurgulandığını söylemiştir;

Son dakika haberleri haricinde her sabah düzenlenen toplantıda gündem önerisi olanlar şefine öneriyi aktarıyor bunun ardından şefin kararına göre haberin yapılıp yapılmayacağını kararı veriliyor. Karar verildikten sonra uygun olan kameraman ve muhabir haberin kaynağına gidiyor. Haber izleyicinin anlayabileceği en sade şekilde yazılıyor ve kurgulanıyor sonrasında editörler tarafından en uygun bültende yayınlatılıyor (4. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Kurgu konusunda uzman olan 5. Katılımcı haberin önlerine gelmesiyle birlikte öncelikli olarak konun güncelliğinin kontrol edildiğini ifade etmiştir. Aynı görüşmeci haberin önüne gelmesiyle ilk olarak haberin net görüntülerinin bulunup-bulunmadığını kontrol ettiğini belirterek, zaman zaman arşiv görüntüleri de kullandığını ifade etmiştir;

Çalıştığım kurumda genel olarak “Haber mi?” diye bakılır. Bu soruyu açmamız gerekirse haber olarak görülen görüntülerden ziyade haber gerçek mi diye kontrol ediyoruz. Sonrasında haberi yapan çeşitli kurumları inceliyoruz (TV, sosyal medya vs.). Haberi ne zaman yapmışlar bunu kontrol ediyoruz. Yani güncel mi değil mi diye kontrol ediyoruz. Eğer gerçekse yani bu durum yaşanmışsa ve güncel bir konuya ben bir kurgucu olarak görüntülerin netliği üzerinde hareket ediyorum. Görüntüsü var mı, varsa süresi ne kadar buna göre arşiv görüntüler aramaya koyuluyorum. Editör arkadaşlarımız da haberin metnini yazıp seslendirmesini yapıyorlar. Ben de seslendirme metnine göre görüntüleri dizip veriyorum. Tabi ki bu VTR dediğimiz bir seslendirme metni olan haberler için böyle DSF yahut ses kesme olaylarında editör arkadaşlarımızın yazdığı metinler üzerinden DSF’ye görüntü buluyorum, ses

kesmeysen zaten editör arkadaşlarım zaman dilimlerini bana verdikleri için videodaki o zaman aralığını kesip teslim ediyorum (5. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6. Katılımcı toplantıların sabah hep birlikte yapıldığını ve haber müdürünün direktifleri doğrultusunda haberin ortaya çıktığını söylemiştir;

Sabah bir haber toplantısı yapılır. Orada herkes kendi elindeki araştırdığı ajanslardan önüne düşen haberleri vs. toplantı odasında söyler. Haber müdürü yapılmasını istediği haberi paylaştırır, ona göre habere çıkılır. Bir önerisi olan da söyler ve uygun bulunursa o da haberleştirilebiliyor (6. Katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. Katılımcı gün içinde akıştaki haberlere bakılarak, takip edilecek gündemin analizini yaptıklarını aktarmıştır. Görüşmeci gün içinde hangi haberin, hangi bültene gireceğinin tasnifinin yapıldığını ve akşam bültenine girecek haberlerin seçildiğini belirtmiştir;

Haber merkezi olarak tüm ekip medyaya geldiğinde ilk olarak gündeme bakar. Gün içerisinde beklediğimiz basın toplantısı, açıklanacak ekonomik veri, saatli takip edeceğimiz bir gündem var mı bunların analizini yaparız. Daha sonra toplantıda bu araştırmalarımızın tartışmasını yapar ve önemine, saatine göre bir plan yaparız. Hangi haberin hangi bültene yetiyeceğini planlarız. Kabataslak akşam için bir akış belirleriz. Planladıklarımızın yanı sıra gün için de tabii ki son dakika gelişmeleri, kazalar, cinayetler bunun yanı sıra gündemin akışını değiştirecek, yeni tartışma konuları yaratacak açıklamalar da olduğu için bunlar arasında da bir eleme akışa alınıp alınmayacağına dair istişare yapıyoruz. Sonrasında haber metni yazma, metnin tasdik edilmesi, ardından perforenin seslendirilmesi ve montajı yapılıyor. Sonrasında kontrol edilip yayına veriliyor (7. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8. Katılımcı haberin İstihbarat şefi tarafından aynı konuda uzmanlaşmış muhabire verildiğini, burada yazıldıktan sonra haber müdürünün onayına sunulduğunu belirtmiştir. Görüşmeci haberin onayı aldıktan sonra kurguya gittiğini ama bu süreç boyunca da haberin muhabiri tarafından kontrol edildiğini söylemiştir;

İstihbarat şefi habere ulaşıyor ya da haber ihbarı geliyor. Şef haberin alanına göre bir muhabir ya da editöre yönlendiriyor. Örneğin haber dış politika alanındaysa dış haberler editörü alıyor, iç siyaset alanındaysa siyaset editörleri alıyor. Siyaset editörleri de kendi alanlarında ayrılıyor. Örneğin CHP haberlerine CHP muhabiri, MHP haberlerine MHP muhabiri bakıyor. Muhabir-editörler haberi hazırladıktan sonra haber müdürü okuyup onaylıyor ya da onaylamıyor. Yazılan haberler mutlaka müdür onayından geçiyor. Ayrıca haberler kurumun yayın politikasına uygun olmak zorunda. Haber metni onaylandıktan sonra seslendirme aşamasına geçiliyor. Seslendirilen haber montaja giriyor ve montajlandıktan sonra da yayına hazır hale geliyor. Montaj aşamasında da haberi yazan muhabir başında durarak haberini sürekli

kontrol ediyor. Ve biten haber akışa eklenerek yayına giriyor (8. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9. Katılımcı haber oluşturma sürecinin daha önceki görüşmecilerin anlattıklarına benzer bir şekilde anlatarak, haberin editör onayından geçtikten sonra kurguya gittiğini belirtmiştir. Kurgu sonrası da haberin reji ekibine ulaştığını ve burada da VTR olarak yayına verildiğini dile getirmiştir;

Haber merkezinde haberin oluşumu şu şekilde, haber müdürleri ilk oradan geçen haberlere bakıyor beğendikleri haberleri, haber şefine gönderiyor oda editörlere dağıtımını yapıyor. Editör haberi yazdıktan sonra video editörüne haber düşüyorum. Video editörü de yazıya göre görselleri tamamlayıp reji ye gönderiyor. Rejide yayın editörü bültenine alıyor, bülten saatinde de yönetmen ekrana VTR olarak veriyor ve haber izleyiciyle buluşuyor (9. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı gündemdeki haberlere öncelikli olarak göz attıklarını ve bunlar içinden de toplumun çoğunu ilgilendiren haberleri seçtiklerini dile getirmiştir;

Öncelikle gündemde olan haberlere bakıyoruz. Ardından seçtiğimiz haberleri gündem toplantısında ele alıp, aralarında seçim yapıyoruz. Daha çok kişiyi ilgilendiren ve daha çok ses getiren haberleri cımbızlıyoruz. Ardından editör olarak haberi işleyip, sayfa tasarımı aşamasına geçiyoruz (10. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11. Katılımcı muhabirlerini kent içi haberlere gönderdiklerini, yurt ve dünyadaki haberleri ise abone olunan haber ajanslarından takip ettiklerini söylemiştir;

Haber mesaisi, sabah yapılan gündem toplantısıyla başlar. Ardından öncelik sırasına göre kent haberlerine muhabir yönlendirilir. Muhabirin gitmediği kent haberleri ya ilgili kurumlardan gelecek bültenlerle ya da ajanslardan takip edilir. Yurt ve dünyadaki gelişmeler için de abone olduğumuz ajansların geçtiği haberler dikkate alınır (11. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.3 Haber Toplantıları ve Gündem Belirleme

(Haber toplantılarında önce muhabirler mi haberlerini sunar yoksa önce siz mi gündemlerini belirlersiniz?);

Haberin yapım aşamasında ki en önemli adımlardan birisi de gündem belirlemektir. Günün gidişatının ne yönde olacağına dair önden yapılan toplantılarda bulunacak olan kişilerin de önemi vardır. Toplantıda bulunan çalışanlar aynı zamanda haberlerden de sorumlu olacak kişilerdir. 1. Katılımcı ile yapılan görüşmede genelleme olarak muhabirlerin toplantılara katılmadığından bahsedilmekte ve bu sürece en hâkim kişilerin haber müdürleri ve editörler olduğu açıklanmaktadır. Gündeme yönelik gün içinde haberleşmenin de birim müdürü ile ilerlediği aktırmaktadır;

Genellikle muhabirler haber toplantılarına girmez. Onların yerine birim müdürleri toplantıda olur. Önce birim müdürleri muhabirlerin yapacağı haberleri anlatır. Haber müdürü ya da editörler de gördükleri bir haberin yapılmasını birim müdüründen isteyebilir. Böyle bir istek olursa birim müdürü müsait olan muhabiri istenilen haber için yönlendirir. Yani yapılacak haberlerin belirlenmesinde birimler arası uyum oldukça önemlidir (1. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2. Katılımcının açıklamalarına göre gündeme birim müdürü başlar ve gündemi belirler. Haber seçiminin gündem önceliğine göre belirlendiği ve haber değeri taşıyan konular ile haber gündemini oluşturduklarını belirtmişlerdir;

Haber toplantılarında gündemin yoğunluğuna göre haberleri sunuyoruz. Örneğin o gün İstanbul'da büyük bir yangın var gündeme istihbarat biriminin müdürü başlar. Sırasıyla gün içindeki önemli görüşme ve toplantıları söyler. Şubat ayında yaşanan depremlerde özel yayına geçildiği için öncelik hep deprem bölgesinden haberlerdeydi bu haberleri de yurt haberler sunar gündeme onlar başlar. Siyasi gündemi Ankara birimi verir. Genelde gündemin önceliğine göre birimler sunum yapar. Gündem belirleme konusuna gelince toplantıda herkes ilgisini çeken, haberleştirilecek bir konuyu söyler, tartışılır eğer tüm toplumu ilgilendiriyorsa kaynaklara da ulaşım sağlanabiliyorsa haber hazırlanır (2. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3. Katılımcı kendisinin bu süreçte bir rolü olmadığını, önerilerinin bulunduğu fakat süreci şef ve muhabirlerin yönettiği açıklamalarında bulunmuştur;

Hayır gündemi ben belirlemiyorum. Haber merkezi içinde herkesin gündem önerisi sunma hakkı vardır ama çoğunlukla bunun sorumluluğunu muhabirler ve şefler alıyor (3. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4. Katılımcı ile bu sürecin bir ekip işi olduğu belirtilmektedir. Haberden sorumlu herkesin (Haber müdürü, istihbarat şefi, bölüm sorumlusu, muhabir, gazeteci, editör, kameraman, kurgucu vs.) etkin bir rol oynayarak bir katkıda bulunduklarını belirtmiştir;

Haber toplantılarında genelde değişiyor. Haber müdürümüzün yahut haber koordinatörümüzün konuları verdiği de oluyor, muhabir arkadaşlarımızın kendi konularını buldukları da oluyor. Editör arkadaşlarımızın bir konu bulup haber yazdığı da oluyor. Bazen kurgucular olarak bizim bile denk geldiğimiz haberleri editörlere, muhabirlere söylediğimiz oluyor (4. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5. Katılımcı ise her sabah düzenli yapılan toplantılar ile ekipçe araştırılıp bulunmuş haberlerin masaya yatırılarak yayınlanmaya hazırladıklarını ve haber sırasını gündem önceliğine göre belirledikleri yönünde bir cevap vermiştir;

Gazeteci için “hazıra konmak” diye bir şey söz konusu değil. Her şeyi bilemesek de her şeyden haberdar olmalıyız. Bu yüzden uyandığımızda ilk yapacağımız şey gündemde ne olduğuna bakmak olmalı. Haber toplantıları kanala gelindikten sonra genelde 9.30-10.00 arası yapılır. Herkes elindeki haberleri söyler. Haber müdürü de paylaştırır, kendiniz de talepte bulunabilirsiniz, gündemin yoğunluğuna ve önceliğine göre değişebiliyor (5. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6. Katılımcı elindeki haberleri haber toplantılarınca öncelikle muhabirlerin sunduğunu ve gündemi bu şekilde belirlediklerini söylemiştir;

Muhabirler haberi sunarlar öncelikle (6. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. Katılımcı ise bu sürecin editör olduğu için kendi elinde olduğunu, haber seçimi ve yönetiminde rolünün önemli olduğunu belirtmiştir. Gündem başlıklarını belirleyerek, tüm konular hakkında detaylı bilgiye ulaştıktan sonra sıralamayı yaptığını ve haber merkezi içerisinde haber paylaşımını sağladığını açıklamıştır;

Haber toplantılarında ana haberin sorumlu editörü olarak gündemi ben belirliyorum. Yurt, dünya, siyaset ve yerelde hangi başlıklar öne çıktı, siyasilerin açıklamaları ne yönde, sıcaklığını koruyan haberler neler oldu, hangileri dikkat çekti, asayişe bakıldığında can kaybı fazla mı, sosyal medyada paylaşılan haberler neler tüm bunları dikkate alarak bir akış belirliyorum. Bu doğrultuda hem editörler arasında haber paylaşımı yapıyorum hem de muhabirlerin gündemini ve özel haberini belirliyorum (7. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8. Katılımcı müdür ve muhabirlerin iş birliği ile haber seçim sürecinin belirlendiğini söyleyen diğer kişi bu sürecin sabah yapılan gündem toplantılarıyla kararlaştırıldığını vurgulamıştır;

Haber toplantılarında müdürler ve muhabirler istişare halinde olur. Genelde önce müdür-şef önemli gündem başlıklarını muhabirlerin alanlarına göre dağıtır ve yapmalarını ister. Sonrasında ise muhabirlerin önerilerini dinler. Sabah yapılan gündem toplantısında günün gündemi ve içerikleri belirlenmiş olur (8. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9. Katılımcı ise görev aldığı medya kurumunda genellikle muhabir ve editör görevlerinin aynı kişilerde olduğunu belirtmiştir. Bu kurumda yine sabah saatlerinde yapılan gündem toplantılarında haber seçiminin belirlenip görevli muhabirlerin haberleri çıkartması için bölgelere yönlendirildiğini ifade etmiştir;

Muhabir ve editör aynı kişiler aslında sadece editörlerden bazıları aynı zamanda muhabirlikte yapıyor. Sabahları 08.45 mesai başladıktan sonra 10.30 gibi GYY'nin odasında bir toplantı düzenleniyor o gün gündem neyse ona göre bölgelere muhabirler dağıtılıyor (9. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı röportaj kişilerinden bir diğeri ise görevin muhabir ve editörlerde olduğunu söylemiştir. Yapılan toplantılarda bu kişilerin topladığı haberler doğrultusunda gündem oluşturulur. Yazı işleri müdürünün haber seçiminde en etkili kişi olduğunu belirten katılımcı toplantıyla beraber o günün içeriklerinin hazır olduğunu belirtmiştir;

Öncelikle muhabirler ve editörler gündemi tarayıp, haberleri toplar. Ardından gündem toplantısında sunar. Yazı işleri müdürü haberler arasından seçimini yapar. Böylece o gün için yol haritası belirlenmiş olur (10. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11. Katılımcımız ise diğer katılımcılar ile hemen hemen aynı cevabı vererek, bu süreçte muhabir ve editörlerin daha etkili olduğunu, haber seçiminin genel olarak müdürler tarafından belirlendiğini sonuç olarak bu toplantılar ile günün haber seçiminin tamamlandığını anlatmıştır;

Toplantılarda önce muhabirler ve editörler haber gündemlerini sunar. Daha sonra varsa bir eksiklik veya yeni gelişme ilgili müdürler tarafından aktarılır. Yapılan değerlendirmenin ardından günün yol haritası belirlenmiş olur (11. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.3.1. Eşik Bekçisinin Gündem Belirlemede ki Rolü

(Sizce haber üzerinde, yazımından, ekrana çıkışına kadarki süreçte, ne kadar etkilisiniz?)

1. Katılımcı ile yapılan görüşmede haberin belirlenme sürecinde ki en etkili rolün editörlerde olduğunu belirtmektedir. Kendisinin de bir editör olduğunu belirten katılımcı haberin oluşumundan yayınlanmasına kadar ki süreçte etkin bir yeri olduğunu söylemiştir;

Editörler haberin içeriği ve akıştaki yerini belirlemede yetkilidir. Hazırlanan bir haberde içerik olarak değiştirilmesini istediği bir şeyi birim müdürleri ya da muhabirlere iletir. O değişiklik yapılır. Eğer isteğinin yanlış olduğu anlaşılırsa, o da haber müdürü ya da direktöre karşı sorumludur. Canlı yayınlarda da ekrana yansıyan her şeyden editör sorumludur. Yayına verilen KJ, yayının içeriği gibi durumlar buna dahildir. O nedenle haberin oluşum sürecinde editörler olarak çok etkili olduğumuzu düşünüyorum (1. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2. Katılımcı görevinin kurgu olduğunu belirterek haberde ki içerik görüntüler bakımından oldukça önemli bir sorumluluğu olduğunu belirtmektedir. Görüntü bakımından doğacak sorunlar hem haber içeriğiyle ilgili hem de belli kurallardan dolayı işini dikkatle yapması gerektiğini aksi halde ciddi sonuçlar doğuracağını vurgulamıştır;

Video kurgu yaptığım için çekilen görüntülerde uygun olanları seçik kullanmak benim sorumluluğumdadır. Bu seçim sırasında en önemli konu "telif" özellikle ajans olsun sosyal medya olsun kaynağı belirsiz ya da telifi ödenmemiş görüntü kullanmak önce maddi sonra hukuki sonuçlar doğuruyor. Yine kaynağı belirsiz görüntüler olayla alakasız ya da kasıtlı olarak yanlış içerikten oluşuyorsa ciddi zarar verebilir. Öncelikle bu nedenlerle içerik seçiminde çok dikkatli olunmalı (2. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3. Katılımcının cevabına göre yaptığı görev ile haber üzerinde kendi düşüncelerine yönelik bir etki bırakmaması gerektiğini belirterek haber seçiminde genel olarak toplumsal farkındalığa yönelik konular ile izleyiciyi haber çekmeye çalıştıklarını belirtmiştir;

Yayın politikamız gereği haber üzerinde kişisel bir etki bırakamayız, yorum yapamayız, bunu yansıtmamız doğru değil. Kadın ve çocuk hakları ile onlara yönelik şiddet olaylarına özellikle bültenlerimizde yer vermeye dikkat ediyoruz. Toplumsal farkındalık yaratarak soruna dikkat çekmeye çalışıyoruz. Haberi olabildiğince sade ve anlaşılır sunmaya özen gösteriyoruz (3. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Kurgucu olan 4. katılımcı ise diğer kurgucunu verdiği cevapla hemen hemen aynı cevabı vererek, haberin görüntü üzerinden oluştuğunu ve bu görüntüleri kendisinin belirlediğini bu yüzden süreçte önemli bir yeri olduğunu açıklamıştır;

Görüntünün olmadığını varsaydığım da Televizyon haberciliğinin olacağını düşünmüyorum. Haberin ekrana çıkışına kadar olan süreçte, haberin görsel olarak izleyici tarafından anlaşılmasını sağlıyorum. Bunu yaparken bir taraftan haberin yazımına giden süreçte büyük etkisi olduğunu düşünüyorum çünkü haber yazılırken görüntüler üzerinden yazılıyor (4. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Haber bir ekip işidir vurgusu yapan 5. katılımcımız haberi yazan, çeken, sunan, kurgulayan, yayınlayan herkesin bu işte önemi olduğunu açıklıyor. Her şey çok iyi ama bir yer kötü olduğunda haberin sürecinin zarar gördüğünü ve herkesin etkilendiğini de ekliyor;

Bir haber yazımından çıkışına kadar çalışan her eleman bence çok etkilidir. Bir ekip işidir diyebilirim. Ben çok etkiliyim yahut az etkiliyim diyemem. Bir haber bulunduğu haber ne kadar iyi olursa olsun ne kadar iyi yazılırsa yazılsın eğer görüntüleri kötüyse orada iş bende bitiyor. Yahut haber çok iyi yazıldı, görüntüler de çok iyiydi ama eğer ben kötüysen haber otomatik olarak kötü oluyor. Veyahut her şey çok iyi; haber çok iyi, görüntüler çok iyi, ben çok iyi bir kurgu yaptım, sorun olacak bir şey yok diyelim. Spiker bunu çok kötü sunarsa yine otomatik olarak her şey çok kötü oluyor. Yani bir ekip işi. Herkes çok iyi olursa, en kötü haber bile ülke gündemini değiştirebilir; herkes çok kötü olursa – hatta bir kişi bile çok kötü olursa – ülke gündemini değiştirebilecek bir haber çok kötü olabilir (5. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Muhabir görevi olan 6. katılımcımız, yaptığı iş ile haber üzerinde ciddi bir önemi olduğunu söyleyerek aynı zamanda bu sürecin ekip işi olduğuna dikkat çekmiştir;

Bence en büyük etkililerden birisiyiz. Haberi buluyor habere gidiyor onu seslendiriyor ve yayına servis ediyoruz. Elbette ekip işi ama gidilen haberlere göre de bazen zorlu şartlar altında bir şekilde o haberi bulup yapıp getiriyoruz. Bu yüzden etkisinin büyüklüğü tartışılmaz (6. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. katılımcımızın da görevi muhabirlik olduğu için sorumluluğun tamamen üstünde olduğunu ve etkin bir role sahip olduğunu açıklamaktadır;

Muhabirsensiz doğrudan etkili ve sorumlusunuz haberde (7. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Editör olan 8. katılımcımız ise haber seçimi üzerine en büyük etkinin kendisinde olduğunu söylemektedir. Kendi kafasında oluşturduğu haberi ekranda görmek için tüm ekiple birlikte çalışarak çıkan haberi onaylayıp izleyiciye aktardığını belirtmektedir;

Tam anlamıyla benim süzgecimden geçtiği için etkimin çok büyük olduğunu söyleyebilirim. Yıllar içindeki birikimim ve deneyimim dikkate alındığında kendi haber dilimin oluştuğunu ve bu dilin neredeyse tüm haberlerimize yayıldığını söylemek yanlış olmaz. Haber yazımından sonra kurgu operatörünün arşivinden ziyade benim seçtiğim ve haberde kullanmasını istediğim görüntülerle haber

montajlanarak ekranda benim zihnimde oluşturduğum haber izleyiciyle buluşuyor (8. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9. Katılımcımız haber üzerinde tartışmasız etkisi olan kişinin muhabir ve editörler olduğunu söylemektedir. Muhabir haber olacak kaynağı bulduğundan dolayı etkin bir göreve sahip olduğunu açıklamaktadır. Her ne kadar muhabir bu işi en iyi şekilde yapsa da son sözü haber müdürünün söylediğini ve yayın sürecinde bu kişinin faktörü olduğunu belirtmektedir;

Haber üzerinde en etkili kişi aslında editör-muhabirdir. Haber, müdürün onayından geçer ama yaratan ve etkili biçimde oluşturan muhabirdir. Ama son karar müdüründür. Bazen muhabir çok yaratıcı güzel bir haber yaptığına inansa da onaydan geçmediği sürece boşa gidebilir. Haberi belirleyen en önemli konular kurumun yayın politikası ve sonra editöryal bakıştır (9. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

Bu süreçte son sözü video editörü söyler diyen 10. katılımcı ise sebebini görsellerin ve videoların habere göre doğru seçilmiş olması haberi vezir, yanlış seçilmiş olması haberi rezil eder sözleri ile açıklamaktadır;

Bu konuda eğer video editörü cesaretliyse son sözü video editörü söyler... Yani editör haberi yazıp görselleşmesi için video editörüne gönderiyor, editör sağ görüşle yazmış olabilir ama o yazıyı görselleştirecek video editörü olduğu için bu sağ görüşü sol görüş olarak da kurgulayıp ekrana yansıtabilir. Aynı şekilde yazılan bir haber ne kadar güzel ve kusursuz yazılırsa yazılsın video editörü o habere özenmezse, haber çöp olmuş oluyor herhangi bir reyting getirmiyor (10. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11. Katılımcı ise sürecin etkisini yarı yarıya bölmüştür fakat editörlerin ayrı bir katkısı olduğunu belirtmiştir;

Yarı yarıya diyebiliriz. Haberin ana hatları genelde ajanslardan gelirken, editörler olarak biz geri kalan kısmını kendimiz işliyoruz (11. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.4. Haber Seçiminde Belirleyici Etkenler

(Kişisel düşünceleriniz ve hayata bakışınız, haber seçiminde belirleyici bir etken mi?);

1. Katılımcı ile yapılan görüşmede kendi duygu düşüncelerini asla habere katmadığını, bunun etik olmadığını ve haber seçimini kendi düşünceleri ile değil gündeme yönelik yaptığını açıklamıştır;

Haberciliğin temel kuralı yapılan habere yorum katılmamasıdır. Çalıştığım kurum da bu konuda hassas kuralları olan bir yer. O yüzden kişisel düşüncelerimizi ve hayata bakışımızı habere yansıtmıyoruz. Haber seçimlerimiz daha çok gündeme ve toplumun hassasiyetlerine göre belirliyoruz. Kişisel hassasiyetlerin çok belirleyici olmadığını

düşünüyorum. Kişisel olarak tercih etmeyeceğim bir haberi hassasiyetler nedeniyle yayına verebiliriz (1. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2. Katılımcımız ise kendisinin bu süreçte bir rolü olmadığını belirtmiştir;

Görevim gereği haber seçiminde yer almıyorum (2. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3. Katılımcımız haberde tarafsızlık ilkesine uyarak kendi düşüncelerinin habere etki etmediğini açıklamıştır;

Kişisel düşüncelerim haberi etkileyemez ne önemliyse onu haberleştiririz, seçim yapamayız. Tarafsızlık ilkesi de bunu gerektiriyor zaten (3. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4. Katılımcı mesleki etiklik çerçevesine uygun olmadığından dolayı haberde ne önemliyse onu ortaya koymaya çalıştığını ve benliğinden uzaklaştığını belirtmiştir.

Hayır değil, haberi yaparken tamamen kendi benliğimden uzaklaşıyorum tamamen tarafsız olmak zorundayım. Hem vicdani hem de etik kurallar açısından (4. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5. Katılımcımız kendi düşüncelerinin önemini haberde yansıtmak istediğinden dolayı ve bu düşüncenin doğru olmamasının bilinciyle buna karar veren görevlerde olmadığını belirtmiştir. Kendi duygularını ve düşüncelerini haber içeriğine aktarmak istediğini açıklamıştır;

Benim için şahsen belirleyici o nedenle editör yahut muhabir olmak istemedim. Ben eğer haber yazsaydım muhtemelen kişisel düşüncelerimi, ideolojilerimi ya da dünya görüşümü yazdığım metne katardım. Haber işinde böyle olmamasının gerektiğini düşünüyorum o nedenle “mutfakta” değil de “paket serviste” olmayı seçtim diyebilirim (5. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6. Katılımcı haberin seçim ve oluşum sürecinde kendisinin hoşuna gittiği haber başlıklarından ilerlediğini fakat çalıştığı kurumun düşünce yapısının bu süreçte daha baskın kaldığını anlatmıştır;

Genelde ilgi duyduğum kategorilerden haber seçmeye özen gösteriyorum. Böyle daha verimli olduğumu düşünüyorum. Hem haberi yaparken benim için de fayda sağlıyor. Ancak bulunduğum kurumun düşünce ve bakışı daha baskın oluyor genelde haber oluşturma sürecinde (6. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. Katılımcı ise gündem toplantılarında genel olarak haberi kişinin kendi ilgi alanlarından bularak getirdiğini söyleyerek sürece kişisel bakış açılarını girdiğini açıklamıştır;

Evet. İlgi alanlarınıza yönelik haberlere yöneliyorsunuz daha çok önerilerinizi de bu doğrultuda yapıyorsunuz gündem toplantılarında (7. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8. Katılımcının cevaplarına göre ise kişinin önem verdiği haber sırasından çok gündemin ve son dakika haberlerinin önemine göre haber sırası şekillenmekte. Ayrıca haber içeriğinin konusu da bu öncelik sürecinde oldukça önemli olduğu aktarılmıştır;

Tam olarak etken diyemem ama bu haberin türüne ve içeriğine göre de değişiyor. Örnek verecek olursak bir siyasi liderin açıklaması benim bakış açımdan çok gündemin sıcaklığına göre değişiyor. İYİ Parti Genel Başkanı Meral Akşener'in İstanbul Sözleşmesi ile ilgili yaptığı açıklama benim için daha önemliyken ekonomik sıkıntıların yaşandığı ya da İsrail- Gazze savaşının yaşandığı bir dönemde habere bu iki başlık üzerinden yön veriyoruz. Bunun yanı sıra izleyici ekranda tutacak, meraklandırarak bir başlık olması da önemli. Tabii seçimlerimiz sadece bununla sınırlı değil. Genel olarak yurt, dünya, siyaset, ekonomi başlıklarının yanı sıra asayiş, soft diye tabir ettiğimiz daha eğlenceli renkli içeriklerde ve özel haberlerde bulunduğumuz bölgenin dikkatini çekip çekmeyeceğine odaklanıyoruz (8. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9. Katılımcı her ne kadar kişi kendi düşüncelerini habere yansıtmak istese de kurumsal faktörler ve mesleki etiklik duruma müdahale ettiğini, kişi ne kadar tarafsızlık ilkesine bağlı kalmak istese de baskın gelen kendi düşünce yapısının onu kendine yakın kurumlara yönelttiğini anlatmaktadır;

Sadece ülkemiz değil dünya gerçeklerine baktığımız zaman kişinin değil kurumun ve medya patronlarının fikirlerinin önemli olduğunu görüyoruz. Ancak bu düzen içerisinde kendi fikrimize en yakın kurumda çalışırsak daha rahat ve samimi bir iş ortaya çıkar. Örneğin ülkemizde çok ülkücü bir profilin Halk TV'de çalışmasının zor olacağı gibi, sol görüşte birinin A Haber'de çalışması da zor olacaktır. Baktığımız zaman her iki tarafa da kendi medya organı en dürüst tarafsız gelse de mesele kendi görüşümüze yakın olmasıdır. Benim okuduğum üniversitede haber derslerinde hocalarım "tarafsızlık yoktur, tarafsızlığa yakınlık mümkündür" derdi. Meslek hayatım boyunca çalıştığım kurumlarda bu sözün doğruluğunu hep gördüm. Aslında medya bize hayal ettiğimizi değil olanı gösteriyor (9. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı kişisel düşünce ve yaşam şeklinin haberlere yansıdığını aynı zamanda

Haber müdürü faktörünün bu süreçte etkin bir rol oynadığını vurgulamaktadır;

Tabii, nasıl diye soracaksınız şimdi... Şöyle haber merkezinde çalışan her kişi kendi gördüğü veya sinirlendiği bir olayı haber müdürüne söyleyerek onu haberleştirebilir ya da haber müdürü Kastamonuludur o ile öncelik verilir sürekli takip edilir trafik kazası olsa bile yapılır (10. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11. Katılımcı ise hiçbir gazeteci kişisel düşüncelerini habere aktarmaması gerektiğini eğer bunu yaparsa tarafsızlık ilkesini çiğneyeceğini anlatmıştır;

İyi bir gazeteci, kişisel düşüncelerinin veya hayata bakış açısının habere yansımaya izin vermemeli. Aksi durumda tarafsızlığını kaybetmiş olur. Gazetecinin dikkat etmesi gereken konu habercilik refleksi ve profesyonelliktir (11. katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.4.1 Haber Seçiminde Karar

(Haber bülteni için haber seçimini, neye göre ve nasıl yapıyorsunuz?);

1. Katılımcı haber seçiminde toplumsal olayların ve kamuoyunun ilgisini çekebilecek, kamuoyunun yararına olabilecek olayları değerlendirerek haberi seçimi yaptıklarını ve bunların haber seçimlerini etkileyen kriterlerden olduğunu aktarmıştır;

Siyasi gündem, toplumun büyük bölümünü ilgilendiren haberler, toplum yararına olacağını düşündüğümüz olaylar gibi kriterler haber seçimini etkileyebiliyor (1.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2. Katılımcı ise çalıştıkları yayın kuruluşunda saat başı farklı haber bültenleri olduğunu ve bu nedenle farklı büyük illere göre ve ekonomi ile spor gibi konulara göre bir haber kategorisi olduğunu ve bunun içinden de önem sırasına göre haberleri akışa hazırladıklarını belirtmiştir;

Her saat başı farklı uzunluklarda bülten olduğu için haber havuzundan İstanbul, Ankara, yurt, dış, ekonomi, spor başlıklarından önem sırasına göre bir akış hazırlanıyor (2.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3. Katılımcı, haber seçiminin ülke gündemindeki yoğunluğa göre şekillendiğini aktarmış ve toplumsal farkındalık yaratabilen her konunun kendileri için haber değerli olduğunu ifade etmiştir. Aynı katılımcı kamuoyu gündemini belirleyen konular içinde önem sırasına göre bir haber seçimi yaptıklarına da dikkat çekmiştir;

Haber seçimi gündemin yoğunluğuna göre şekilleniyor. Toplumsal farkındalık yaratan her konu bizim için haber değeri taşır. Gündemi belirleyen konular arasında önem sırasına göre seçim yapıyoruz (3.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4. Katılımcı, doğal afet, savaş vb. son dakika gelişmeleri haricinde gündelik konuları haber olarak seçtiklerini ifade ederek, mevsimsel döngünün ve kamuoyu merakının da yaptıkları haber seçiminde etkili olduğunu örneklerle belirtmiştir;

İlk soruda dediğim gibi bir son dakika gelişmesi olmadıysa (doğal afet, savaş, siyasi duruşmalar vs.) o gün yapılan haberler daha çok gündelik konulara dayanıyor. Mesela doktorlar ile hastalıkların önüne nasıl geçileceğini konuşuyoruz veya meyve sebzelerin tezgahlardaki fiyatlarını yani gündelik yaşamda insanların merak ettiği konuları ele alıyoruz. Şu anda ekonomik sıkıntılar baş gösterirken ve kışta gelmişken normal olarak halkın merak ettiği konular genellikle bunlar oluyor. Mevsimlerinde haber seçimi sırasında önemi büyük mesela yaz ayları geldiğinde daha çok turizm haberlerine ağırlık veriyoruz (4.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5. Katılımcı, haber seçimlerini genel olarak ülke gündemine göre belirlediklerini belirterek, son zamanlarda sosyal medya üzerinden de oluşan haber gündemini de takip ettiklerini söylemiştir;

Genel olarak ülke gündemine göre yapıyor. Son zamanlarda sosyal medya üzerinden de haber gündemini kontrol ediyoruz (5.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6. Katılımcı ise haber seçimindeki en önemli kriterin haberin gündem de olması olduğunu ifade ederek, haber seçimlerini ajanslarda kamuoyunda “merak uyandıracak” olayları seçerek yaptıklarını aktarmıştır;

Gündemde olması ilk sırada bizim için. Ajanslarda baktığımız olaylardan, haber değeri taşıyacağını düşündüğümüz, merak uyandıran bir olay olduğunda haberleştiriyoruz (6.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. Katılımcısı, haber seçiminde, haber olarak seçilen konunun izleyicinin ilgisini çekip çekmediğine dikkat ettiklerini belirterek, haber seçilecek konunun hayatın olağan

akışına ters durumlar olmasına önem verdiklerini ifade etmiştir. Aynı görüşmeci ekran için haber akışını belirlerken yurt, dünya ve yerel sıralamasını izlediklerini aktarmıştır;

İzleyici bir haber ekrana çıktığında merakla takip ediyor mu yoksa kanalı mı değiştiriyor? Bu sorulara yanıt vermesi bizim için önemli. Millî Savunma Bakanlığı'nın yaptığı bir açıklama milli duygular dikkate alındığında herkes için önemliyken yaşadıkları şehrin dışında gelişen olayların izleyicimizi ne derece ilgilendirdiğinin analizini yapmak gerekir. Örnek olarak İstanbul'da yaşayan bir vatandaş için kentte meydana gelen yangın, kaza gibi olaylar yerel halkı ilgilendirirken, başka bir şehirde yaşayan vatandaş içinde ilgi çekicilik yoksa çok da ekrana bağlamaz. Biraz da burada bize habercilik dersinde öğretilen "İnsanın köpeği ısırması haberdır" anlayışını dikkate alıyoruz. Akışı hazırlarken de günün manşeti neyse onunla başlayıp yurt, dünya ve yerele doğru bir sıralama oluşturuyoruz (7.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8. Katılımcı, haber seçiminde önce dünya ve Türkiye gündemindeki siyasi haberlerin öncelikli olduğunu ardından kaza ve yaşam haberlerinin geldiğini söylemiştir. Katılımcı, tüm haber kanallarının da aynı öncelik sıralamasında yayın yaptığını savunarak, bu nedenle kanalların çoğunun haber bültenlerinin birbirine benzediğine dikkat çekmiştir;

Haber bültenlerinde akış haberin önceliğine göre sıralanır. Örneğin 30 haberden oluşan bir yayın akışı varsa önce en üste ülke ve dünya gündeminden siyasi haberler, sonra kaza ve yaşam haberleri gelir. Yayın akışı bütün kanallarda hemen hemen aynı sıradadır. Hatta yan yana açık farklı kanallarda aynı haberlerin denk geldiğini sık sık görürüz çünkü siyasi görüş ve bakış açısı ne olursa olsun öncelik sırası aynıdır (8.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9. Katılımcı, haber seçimlerinin editörler tarafından bültenlerin konseptine göre yapıldığını ifade ederek, ilk 3 haberin her zaman gündemle ilgili olarak seçildiğini sonrasında ise siyasi kişilerle ilgili haberler seçildiğini belirtmiştir. Katılımcı bu durumun son dakika haberleri olması durumunda değişebileceğini de eklemiştir;

Her bülteni saati farklı bir konsept oluyor. Yani farklı bir program olduğu için hepsinin farklı yayın editörleri var bunlar bültenin konseptine/formatına göre haber sıralaması yapıyor. Lakin değişmez kurallar da var oda şu gündem o an neyse ilk 3 haber o gündem ile alakalı olur (örn. Gazze/İsrail) sonrasında ki 2 haber Erdoğan olur sonra muhalefet gibi gider gündem de bir şey yoksa afet- savaş veya son dakika gibi etkenler yoksa tüm bültenler Erdoğan ile başlamak zorunda... Her medya kanalı için geçerli bir zorunluluk bu... Özellikle ana saatler ana bültenler (9.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı, haber olarak seçecekleri konunun genel olarak konumuna ve etki alanına dikkat ettiklerini ve çalıştıkları kurumun yayın politikasının da haber seçiminde etkili olduğunu söylemiştir;

Haber seçimini genel olarak konumu ve etki alanına göre yapıyoruz. Aynı zamanda kuruluşun yayın politikası da haber seçiminde etkili oluyor (10.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11.Katılımcı ise abone olan ajanslardan gün içerisinde konunun gündem olması göz önünde bulundurularak haberlerin seçildiğini belirtmiştir;

Abone olduğumuz ajanslardan ve kurumlardan, gün içerisinde binlerce haber akışı gerçekleşiyor. Bu havuzdan gündeme olanlar öncelikli olarak, haberleri seçiyoruz (11.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.4.2.Haber Seçiminde Yayınlanma Süreci

(Toplumsal haberlerin yayınlanması konusunda nasıl yayın politikası izliyorsunuz?);

1. Katılımcı, pek çok farklı konuda yayınlamaktan kaçındıkları haberleri olduğunu, ölümlü kaza haberlerinde kaza anı öncesi görüntüyü dondurarak haberi servis ettiklerini aktarmıştır. Katılımcı, çocuklarla ilgili taciz ya da saldırı haberlerinde ise hassas davrandıklarını bu haber konusunda hassas hareket ettiklerini ifade etmiştir;

Yayınlamaktan kaçındığımız haberler elbette oluyor. Örneğin intihar ya da içerik olarak toplumda infiale neden olacak bir haber varsa. Mümkün olduğu kadar bunu ekrana yansıtılmaya çalışıyoruz. Görsel olarak da sıkıntılı haberler olabiliyor. Örneğin bir kaza yerinde çok fazla kan vb. görüntü varsa o görüntüyü de kullanmayız. Ya da örneğin bir kaza görüntüsünde yayaya çarpma anı varsa, yayanın da yaşamını yitirdiğini biliyorsak o görüntünün tamamı yayınlanmaz. Haberi vermek zorundaysak çarpma anına kadar görüntüyü okutup, çarpma anının hemen öncesinde kareyi dondurup verebiliriz. Yine kaza örneğinden gidersek, kaza anı olan bir görüntüde o kişinin mucize bir şekilde kurtulduğunu biliyorsak çarpma anı görsel olarak çok sıkıntılı değilse o görüntüyü verebiliriz. Çünkü yayaya bir şey olmadığını biliriz. Yayınlarken çok dikkatli olmamız gereken başka hassas konular da olabiliyor. Örneğin bir çocuğun konu alan cinsel taciz veya saldırı gibi bir haber varsa. Bunun verilip verilmemesi ya da nasıl aktarılması gerektiği konusunda hassas hareket ederiz. Bunun gibi birçok kriter bazı haberleri yayınlamakta iki kere düşünmemize neden oluyor (1.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2.Katılımcı, ellerinde hazır haber olarak bulunsa bile kaynağı doğrulanmamış veya belirsiz haberleri yayınlamaktan kaçındıklarını aktarmıştır;

Kaynağı belirsiz içerik güvenilir kaynaklardan teyit edilene kadar haber hazırlanmış olsa bile yayın listesine alınmaz (2.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.Katılımcı, vahşet ve şiddet haberlerini belirli kriterlere göre yayınladıklarını belirterek, örnek teşkil etmemesi için ekranda şiddet içeren görüntülere yer vermediklerini belirtmiş ve bu haberlerde fazla detay vermediklerini söylemiştir;

Vahşet ve şiddet içeren haberleri yayınlama kriterlerimiz var. Ekranda cansız beden görüntüsü, kan vermiyoruz, örnek teşkil edebileceğini düşünerek şiddet görüntülerini de kullanmayız bu haberlerin yazım dili çok sadedir. Fazla detaya girmeden, konunun özünü veririz, örneğin bir kadın öldürüldüyse cinayetin detaylarını nasıl öldürüldüğünü yazmıyoruz (3.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4.Katılımcı, ölümlü haberleri RTÜK kuralları gereği çoğunlukla yayınlamadıklarını ifade ederek, bu tür haberlerde konuya uygun arşiv görüntülerini kullanarak yayınladıklarını aktarmıştır;

Çoğunlukla RTÜK kuralları gereği ölümle sonuçlanan haberleri yayınlamıyoruz. Bu tür haberleri izleyiciye olayları en anlamlı şekilde arşivden aldığımız benzer görüntüleri kullanarak aktarmaya çalışıyoruz (4.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5. Katılımcı ise birçok farklı nedenden dolayı kimi haberleri yayınlamadıklarını aktarmıştır. Bu nedenlerin bazılarını ise şöyle sırlamıştır; Halkı korkuya sevk edecek haberler, halkı ayrıştırıcı haberler, etik dışı haberler ve doğruluğu ispat edilmemiş haberler. Aynı katılımcı kimi haberleri de blurlayarak verdiklerini ifade etmiştir;

Tabi ki oluyor. Bunun için birçok neden var. Siyasi nedenler var, doğruluğunu ispat edemediğimiz nedenler var, halkı korkuya sevk edecek nedenler var, halkı ayrıştıracağını düşündüğümüz nedenler var, etik nedenler var. Siyasi nedenlerden oluşan haberler genelde yumuşatarak veriliyor. Doğruluğunu ispat edemediklerimiz zaten kalıyor vermiyoruz. Diğerleri içinde mevzu biraz bende kalıyor, blurlayarak bir şekilde veriyorum (5.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6. Katılımcı toplumda infial yaratabilecek olayları, toplumu olumsuz etkilememesi için fazla detaya girmeden “Denge” politikası izleyerek sunduklarını belirtmiştir;

Şu ana kadar olmadı. Aslında tatsız olayları cinayet vs gibi meselelerin haber olması, bunun sıklıkla ekranlarda olması beni rahatsız ediyor. Toplum fazlaca etkileniyor.

Ancak bir yandan da duyurulması da gerektiğini düşünüyorum. Bu durum için de ‘‘denge’’ de olmak önemli diyebiliriz. Cinayet ise bunun çok fazla detayına girerek hem toplumda korku uyandırmamak hem de ölenlerin yakınlarını daha fazla üzmemek için dengeli bir haber dilini kullanmaya çalışıyorum (6.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7. Katılımcı, genelde RTÜK tarafından yayın yasağı ya da kısıtlama getirilen haberleri yayınlamadıklarını ifade ederek, kimi zamanda kimi haberlere farklı nedenlerden dolayı akışta yer vermediklerini ifade etmiştir;

Yayınlamaktan kaçındığımız haberler RTÜK’ün kısıtlama getirdiği, yayın yasağı getirdiği haberler için oluyor genellikle. Kamu kurumlarıyla ilgili eleştirel, tartışma içeren muhalif içerikleri yayınlamaktan genellikle kaçınıyoruz. Ya da bu haberleri yayınlarken kullanabileceğimiz en yalın hali ile izleyiciye ulaştırıyoruz. Kullandığımız dil ve tarafsızlık bu haberlerde bizler için önemli. Aksi halde ilçe ve büyükşehir yönetimiyle ters düştüğümüz durumlarla karşılaşyoruz. Haberleri taraf belli etmeyen sadece durumu anlatan tartışmalı iki tarafında açıklamalarına yer verdiğimiz haliyle servis ediyoruz. Bazen de duruma göre haberi akışımıza hiç almamayı tercih ediyoruz (7.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8.Katılımcı çalıştığı kurumun çıkarları doğrultusunda kimi haberleri kamuoyunda ilgi uyandırsa da yayınlamadıklarını söylemiştir;

Kurumun bakış açısı ve çıkarları gözetildiğinde evet oluyor. Kurumun savunduğu siyasi parti ya da kişileri olumsuz etkileyecek haberleri yayınlamaktan kaçınıyor. Yayınlamak zorunda kalınırsa da konu daha yumuşak bir bakış açısı ile veriliyor. Ülke gündeminde yankı uyandıran bazı konuların kurum çıkarları ile tamamen görmezden gelindiği de oluyor (8.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9.Katılımcı, genelde siyasiler ve aileleri ile ilgili haberleri yapmaktan kaçındıklarını ifade ederek, çalıştığı kurumun çıkarlarına ters düşen kimi haberleri de sansürlediklerini belirtmiştir;

Yayınlamaktan kaçındığımız genelde siyasilerin aileleri veya eşleri ile alakalı olan şeyler oluyor veya bağlı olduğumuz kurumun tüzüğüne uymayan şeylerden bir şeyler göstermek istiyorsak ya blurluyoruz ya olabildiğince yumuşatıyoruz, sansürlüyoruz ya da direk yapmıyoruz (9.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı, kimi haberleri hiç yayınlamadıklarını bazı haberleri de törpüleyerek yayınladıklarını ifade etmiştir;

Elbette. Ya hiç servis etmiyoruz ya da iyice araştırıyoruz. Sakıncalı ifadeleri de törpülüyoruz (10.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11.Katılımcısı ise tarafsızlığından emin olmadıkları haberleri ve manipölasyon olduğunu düşündükleri haberleri yayınlamaktan kaçındıklarını söylemiştir;

Tarafsızlığından şüphe ettiğimiz ve manipölatif olduğunu düşündüğümüz haberleri kullanmamakta özen gösteririz. Bu tarz haberlere ya hiç kullanmıyoruz ya da detaylı araştırmanın ardından yayınlıyoruz (11.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.5.Sosyal Medya İçeriklerinin Haberleşmesi

(Sosyal medya içeriklerinin haber yapımına neye göre karar veriyorsunuz?);

1.Katılımcı, sosyal medyada yayınlanan görüntülerin doğruluğunun kendileri için önemli olduğunu belirterek, bu doğruluğun ispatlanmasının akabinde konuyu haber yapabildiklerini ifade etmiştir;

Sosyal medya paylaşımları son yıllarda çok fazla ve hızlı bir şekilde yayıldı. Bu paylaşımları zaman zaman haberlerde kullanıyoruz. Ancak kullanmadan önce bazı kontroller yapmamız gerekiyor. Öncelikle paylaşılan bir görüntüyse güncel ve gerçek olup olmadığını doğrulatmamız gerekiyor. Sosyal medyada böyle bir sorumluluk yok ancak televizyon haberciliğinde ekrana verilen şeyin doğruluğundan biz sorumluyuz. O yüzden izleyiciye karşı sorumluluğumuz olarak görüntünün doğru olduğundan emin olmamız gerekiyor. Şüpheli bir görüntüyse genellikle bunu kullanmayız. Sosyal medya paylaşımını yapan kişi de paylaşımın haber olup olmasında etkilidir. Örneğin dünyaca ünlü futbolcu Messi kariyerine ilişkin bir paylaşım yaptıysa ya da teknik direktörünü yerden yere vuran bir paylaşımında bulunduyorsa bir haberdur. Bunun ekrana taşınması gerekir. Artık bu bir sosyal medya paylaşımının yanı sıra haber değeri taşıyan bir açıklamaya dönüşmüştür (1.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2.Katılımcı, sosyal medya içeriğinin kaynağına ve alternatifi olup olmadığına bakarak haber yaptıklarını aktarmıştır;

Sosyal medya içeriği resmi kaynaksa veya bilinen bir hesapsa ve izin alınmışsa, habere görsel katkısı diğer kaynaklardan karşılanamıyorsa kullanılabilir (2.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.Katılımcı, sosyal medya içeriklerinin gördükleri ilgiye göre haber yaptıklarını belirterek, görüntülü içerikler konusunda kimi kullanıcılardan telif için izin alındığını söylemiştir;

Twitter baz alınırsa konunun gündeme gelmesi, çok sayıda kişi tarafından yorum yapılması ilginizi çekiyor. Biz de araştırmaya başlıyoruz ama her kaynağı baz almıyoruz. Yani farklı kaynaklardan doğrulatmadan kesinlikle kullanmayız. Görüntü kullanımında da telif söz konusu olduğu için kullanıcıdan izin alırız. Diğer sosyal medya mecralarında da aynı durum geçerli. Hepsisi haber değeri taşımaz ama ilgi yoğunluğuna göre değerlendiririz (3.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4.Katılımcı ise gündemlerinin sosyal medya tarafından belirlendiğini ve burada en çok ilgiyi gören konuları haber olarak seçtiklerini ifade etmiştir;

Sosyal medya artık günümüzde gündemi belirleyen bir kaynak oldu. Çoğunlukla haberlerimizi sosyal medya aracılığıyla belirliyoruz. O gün içinde sosyal medyada en çok bahsedilen konu veya en çok tıklanan içerik bizim için iyi bir haber kaynağı oluyor (4.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5.Katılımcı da sosyal medya içeriklerini haber olarak kullandıklarını fakat kimi zaman bu platformlarda eski içeriklerinde yeniden öne çıkarıldığını ifade ederek, haber yapılacak konun güncelliğine önem verdiklerini belirtmiştir;

Eğer sosyal medyadan geliyorsa genelde doğruluğuna bakıyoruz. Özellikle X'in (Twitter'in) beğeni ve izlenme başına para vermeye başlamasının ardından eski videolar tekrar servis edilmeye başlandı. Eskiden tutan bir haberi tekrar paylaşarak yayınlayan haber sayfaları peydah oldu. Tabi ki biz de her sosyal medyada gündem olan şeyleri takip edemeyeceğimiz için, mesela 2 sene önce yaşanan ve gündem olan bir olayı hatırlayamayacağımız için, güncelliğini kontrol ediyoruz. Ona göre de haberi yapıp yapmayacağımız konusunda hareket alıyoruz (5.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6.Katılımcı, gündem olan ya da olma potansiyeli taşıyan sosyal medya içeriklerini veya bu platformlar da yer alan ve duyurulmasını istedikleri içerikleri, haber değeri taşıması kaydıyla yayınladıklarını aktarmıştır;

Toplum tarafından gündem oluşturan ya da gündem oluşturma ihtimali olanları haber yapıyoruz. Bir olayın çözülmesini ya da duyurulmasını istiyorsak yapıyoruz. En özet haliyle "haber değeri" taşıması önceliğimiz diyebilirim (7.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7.Katılımcı ise diğer katılımcılarla benzer bir şekilde sosyal medya içeriklerinin gündem olması halinde bunları haber yaptıklarını ifade etmiştir. Ek olarak da sosyal medya içeriklerinin zaman zaman diğer haber sitelerinde ve kanallarında haber olmasının da kendileri için bir haber yapma kriteri olduğunu söylemiştir;

Sosyal medya içeriklerinin televizyon haberciliğine uygulanmasında ne kadar paylaşıldığı ne kadar ilgi çektiği bizim için önemli. Gündem yaratan, dikkat çeken ya da eğlenceli içeriklerinin toplumda konuşulması, diğer haber sitelerinde, kanallarda kullanılması bizim için belirleyici bir kriter. Bir sosyal medya paylaşımı günümüzde yeni bir tartışma konusu yaratabiliyor. Hatta bazen siyasetin gündemini bile oluşturabiliyor. Örneğin geçtiğimiz haftalarda lise öğrencisinin oyun oynadığını iddia ettiği görüntülerde Atatürk'e hakareti yeni bir gündem yarattı. Olayla ilgili hemen soruşturma başlatıldı. Kamuoyunun tepkisini çeken bu görüntü sonrasında öğrenci

tutuklandı. Günümüzde sosyal medyanın geleneksel medya üzerinde etkisi gittikçe artıyor. Dijitalleşme hayatımızın her alanında. Medyada bu çağa ayak uydurmak zorunda. Aksi takdirde izleyicisini hedef kitlesini gittikçe daha da kaybedebilir (7.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8.Katılımcı, haber olarak seçecekleri sosyal medya içeriğinin doğru ve etkili olması gerektiğini söyleyerek, ilgi çekici olması gerektiğini de eklemiştir. Katılımcı, bu içeriklerin sade bir anlatım ve ilgi çekici görsellerle haber yapılabildiğini belirtmiştir;

Sosyal medya içeriklerinde haberin doğru ve etkili olması öncelikli madde. İlgi çekici olması gerekir ve sade metinler ile dikkat çekici görsellerle hazırlanır. Sosyal medya videosu ise kısa ve yalın olmalıdır. TV’de 3 saatlik programda anlatılan önemli bir konunun sosyal medyada anlatım süresi en fazla 15 dakika olur çünkü sosyal medya izleyicisi sabırsızdır ve çabuk kaçır (8.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9.Katılımcı, sosyal medya içeriklerinin kamuoyu tarafından yoğun ilgiyle karşılanması sonucu, eğer içerik doğrulanabiliyorsa haber yapabildiklerini ifade etmiştir;

Yani trend olmuşsa izlenmesi milyonlara ulaşmışsa ve toplumsal rahatsızlıklara ulaşmışsa yine bir eleme ve araştırmadan geçtikten sonra ajansın da devreye girip doğrulamalarından sonra haberi yazılıp yapılıyor (9.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10. Katılımcı, sosyal medya içeriğini haber yaparken kamuoyunda yarattığı etkiyi baz aldıklarını ve bununla birlikte içeriğin gündemle ilişkisine dikkat edildiğini söylemiştir;

Toplumda yarattığı etkiye bağlı olarak haberleştiriyoruz. Ya da gündemdeki konuyla ilgili ilintili olması gerekiyor (10.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11.Katılımcı, sosyal medyanın en önemli haber kaynakları arasında olduğunu belirterek, çeşitli haberlerin içerikleri için sık sık sosyal medyaya başvurduklarını ifade etmiştir. Aynı katılımcı, siyasilerin sosyal medya paylaşımlarının da haber değeri taşıdığını belirtmiştir;

Günümüzün vazgeçilmezi olan sosyal medya, bir gazetecinin en önemli haber kaynakları arasında yer alıyor. Habere ait bilgi veya görsel için sık sık sosyal medyaya başvuruluyor. Siyasilerin veya yerel yöneticilerin haber niteliği taşıyan sosyal medya paylaşımları gazeteci tarafından kullanılır (11.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.6 Katılımcıların Düşünce ve Önerileri

(Bu mesleği yapacak kişilere önerileriniz nedir?);

1.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Bu mesleği yapacak arkadaşların öncelikle idealist olmaları bence şart. Dışarıdan daha toz pembe görünse de meslek hayatlarında çok fazla zorlukla karşılaşacaklar. Ne olursa olsun evrensel meslek ilkelerine sadık kalmaya çalışmaları gerekiyor. Araştırmayı ve sorgulamayı seven arkadaşlar için daha uygun bir meslek. Ayrıca meslek teknolojinin hızlı kazanımları nedeniyle de bir evrim geçiriyor diyebiliriz. Belki de 15-20 yıl sonra televizyon haberciliği diye bir şey kalmayacak. Ancak insanların habere ve bilgiye ulaşma çabası hep olacak. Sadece araçlar değişebilir. Bunun da göz önünde tutularak mesleğin ve teknolojinin nereye doğru evrildiğini göz önünde bulundurmaları ve kendilerini geliştirmeleri mesleki kariyerleri açısından daha iyi olacaktır (1.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

2.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Toplumsal sorumluluk gerektiren fakat doktorluk ya da avukatlık gibi bir ehliyet gerektirmeyen genel olarak medya sektörü heves eden herkese açık bir sektördür. Bu nedenle her gün sıfırdan başlamaya hazır olmayı gerektiren bir iş kolu (2.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Bu mesleği yapmak için gerçekten çok sevmeniz gerekir. Daha yolun başında bırakanları da gördüm, yıprandım diyerek 10-15 yıl sonra ayrılanları da. Onun için yoğun çalışma şartlarını, uzun saatleri işte geçirmeyi, bayramlarda, özel günlerde çalışmayı kabul ederek bu mesleği seçerlerse habere ilk ulaşmanın heyecanını, doğru bilgiyi topluma aktarmanın huzurunu yaşarlar. Bu meslek zor olsa da toplumsal farkındalık yarattığı için severek yapıyorum (3.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

4.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Öncelikle sosyal yaşantınızı bir kenara bırakmanızı öneriyorum çünkü evinizden, ailenizden, arkadaşlarınızdan aylarca uzak kalacağınız dönemler sizleri bekliyor fakat hiç beklemediğiniz yerlerde belki bir gün savaş meydanında bir gün de eğlencenin tam göbeğinde kendinizi bulabiliyorsunuz. Bunun için psikolojinizi gerçekten her zaman sağlam tutmanız gerekiyor yarın evimden ayrılabilirim ve belki de 2-3 ay gelemeyebilirim veya çok merak ettiğim bir ülkede kendimi bulabilirim. Zor şartlarda çalışıyoruz ve psikolojik gücün yanında fiziksel gücünüzün de yerinde olması gerekiyor. Muhakkak farklı kültürlerle merakınız olması gerekiyor alışılmışın dışına çıkmakta zorlanmamanız gerekiyor çünkü çok fazla coğrafyaya seyahat ediyorsunuz ve farklı etnik kökende insanlarla anlaşmanız gerekiyor bunun için olabildiğince fazla dil bilginizin olması size büyük bir avantaj sağlıyor (4.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

5.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Vücutlarını her an için dinç tutsunlar çünkü oradan oraya koşturacaklar. Yorulurlarsa da polislik sınavları için dinçlik önemli. Şakası bir tarafa sağlam bir kafa, sağlam bir psikoloji gereken bir sektör. En başından en sonuna kadar mobbinglere hazır olsunlar. Kendilerini geliştirmeleri için kan, ter, gözyaşı üçlüsünü çok fazla dökecekler buna hazırlıklı olsunlar. Yine diyorum psikolojileri çok sağlam olmalı. İş yerinde mobbing görecekleer gerilecekler, ekonomik, siyasi, asayiş haberlerini görecekleer gerilecekler, lise terk insanlardan “Bırak seni markete sokalım daha fazla para kazanırsın o maaş için mi okudun sen dört sene” gibi tavsiye alacaklar gerilecekler, ezcümle sürekli gerilecekler. Tamam gazetecilik mesleği çok “havalı” bir meslek ama dışarıya karşı öyle. İçeriden birisi olarak hiç kimseye de tavsiye etmem. Tavsiye ederim deyip de kendime sövdürmeye de hiç niyetim yok. Esenlikler dilerim (5.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

6.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Birçok mezun veriliyor, bu yüzden diğerlerinden ayıracak bir özelliğinin olması gerekiyor. Akademik başarının haricinde kendi bireysel gelişimin de sağlanması gerekiyor. Özellikle günümüzde, sosyal gündem çok hızlı ve sürekli değişiyor. Bu yüzden anı yakalayabilmek çok önemli. Ancak bunu yaparken de neden sonuç ilişkisini kurmak, olaylarla bağlantı kurabilmek için de geçmişi de iyice araştırmak gerekiyor. Yani bir gazeteci zamanlama planını iyi yapmalı bana kalırsa (6.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

7.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Televizyon sektörü dışarıdan bakıldığında oldukça renkli ve heyecanlı gözüküyor. Bu mesleği yapabilmek için öncelikle sevmek ve zor koşulları göze almak çok önemli. Her işin kendince zorlukları var. Geleneksel medyanın şu anda en büyük rakibi sosyal medya. Dijitalleşmeyi kabullenmek ve ona ayak uydurmak bu mesleği yapacak gençlere en büyük tavsiyemdir. Nasıl şu an yazılı basıma ilgi oldukça az ise bundan birkaç yıl sonra da televizyona olan ilgi oldukça azalacak. Çağa ayak uydurmak, yeni fikirler geliştirmek çok önemli. Bunun yanında işimizin en büyük zorlukları ekonomik şartlar, maruz kaldığımız mobbingler. Bunun getirdiği birden fazla yeteneğe sahip olup birçok işi aynı anda yapabilme kapasitesine sahip olmak da zorluklardan biri. Bir editör her ne kadar masa başında çalışıyor gibi gözükse de mesai saati olmayan bir iş bizimkisi. 7/24 gündemi takip etmek, araştırmak zorundasınız. Geçmişi bilmek, olaylardan haberdar olmak zorundasınız. Çok okumaları, araştırmalı, tarih bilgilerini geliştirmelerini tavsiye edebilirim. Yeri geldiğinde izinsiz çalışmayı, hafta sonları arkadaşları gezip eğlenirken haber peşinde koşmayı göze almalılar. Dediğim gibi saati belli olmayan bir iş. Gözlem yeteneklerini geliştirmeliler herkesin yürüyüp gittiği noktalarda haberi koklayabilmeliler. Eskiden hep olan mektepli-alaylı konusuna da değinmek istiyorum. Maalesef mesleğimiz işin mutfağında pişerek öğrenilen bir meslek olduğu için yöneticilerimiz, mesai arkadaşlarımız alaylı olabiliyor. Eğer gerçekten bu mesleği yapmaya kararlılırsa günümüz şartlarını da göz önünde bulundurarak Lisans eğitimlerini başka bir bölümde tamamlayabilirler. Sadece Radyo TV, gazetecilik, yeni medya gibi alanlarla kendilerini sınırlamayabilirler. Gençlerin istedikleri takdirde hayallerinin peşlerinden gittiklerinde ulaşabileceklerine inanıyorum (7.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

8.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Emek vermeyi lütfen göze alın. Emek vermeden iyi bir kuruma girebilirsiniz ama orada kalmanız zordur ya da yerinizde sayarsınız. Sürekli değişim ve gelişim halinde olmak gerekir medya çok hızlı değişiyor. Hayal kurmak iyidir ama medya ile ilgili sektör gerçeklerini bilmek ve buna uygun çalışmak gerekir. Ve lütfen size “bu sektörde işsiz kalırsın” diyenlere kulak asmayın. Kendini geliştirip emek verene her alanda iş vardır. Mezun olmadan mutlaka staj vs. yapın. Tahmin edeceğinden daha fazla kapı açıyor. İnsan tanıyorsunuz ya da tanınıyorsunuz. Birden tepeye odaklanmak yerine hep bir basamak atlamayı hedefleyerek elinizdeki imkanlarla en iyisini yapmaya çalışırsanız zaten basamak basamak yükseliyorsunuz (8.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

9.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Olabildiğince kendinizi geliştirin, programları öğrenin. Objektif olun doğruları yansıtmaktan kaçınmayın (9.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

10.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

Öncelikle geleneksel medya yerine dijitale ağırlık vermelerini öneririm. Gazete her ne kadar kolay kolay kaybolmayacak bir mecra dahi olsa imkanların kısıtlı olması ve zaman gibi faktörlerden dolayı dijital medyada fark yaratabilirsiniz. Gazetecilik yapacak kişilerin toplumsal olayları, siyaseti, dünyadaki gelişmeleri yakından takip etmesi oldukça önemli. Köşe yazarlarını takip edip, bol bol kitap (tarihi) ve makale okumalarını de tavsiye ederim (10.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

11.Katılımcının gelecek nesillerde ki meslektaşlarına önerileri açıklamadadır;

İyi bir gazeteci olmak isteyen genç arkadaşlarımdan bol bol kitap ve haber okumaları mesleki gelecek açısından önemli olacaktır. Ayrıca yurt ve dünya gündemini de yakından takip etmeyi de unutmaları (11.katılımcı, Kişisel Görüşme, Kasım 2023).

3.7. Bulgular ve Değerlendirme

Çalışmanın röportaj bölümünde yapılan derinlemesine araştırmayla birlikte, haberin oluşum süreci katılımcıların çoğunun verdiği yanıtı göre, günün ilk saatlerinde yapılan toplantılar ile gündemi belirleyerek, son dakika haberleri hariç, planlı bir şekilde haber seçimleri yapılmaktadır. Bu seçimlere ek olarak gün içerisinde gündemin siyaset etkisiyle değişmesi veya sosyal medya etkisiyle değişmesi sonucu kimi haberlerinde sosyal medyadan ya da ajanslardan alındığı belirtilmiştir. Haber toplantılarında gündemi belirleyen kişilerin genelde Haber Müdürü ve Editörler

olduğu katılımcıların yanıtlarıyla anlaşılmıştır. Öte yandan kişilere sorulan “ Sizce haber üzerinde, yazımından, ekrana çıkışına kadarki süreçte, ne kadar etkilisiniz? ” sorusu tüm katılımcıların görev bölümüne bakmaksızın (Haber müdürü, Editör, Muhabir, Kameraman, İstihbarat Şefi, Kurgucu vs.) hepsinin haberler üzerinde oldukça etkili katkıları olduğu, haber oluşumunda önemli bir yere sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Her bireyin kendine özgü düşünceleri ve tercihleri olduğu gibi bu düşünceleri veya hayata bakış açısını yansıtabilecekleri veya yansıtamayacakları alanlar vardır ki yansıtılamayacak en önemli yerlerden birisi haber merkezleridir. Haber bölümünde çalışan tüm katılımcılar, haberlere kendi duygu ve düşüncelerini asla dahil etmediklerini, haber etiğine göre haberi olduğu gibi doğrudan, kendi fikirlerini arka planda bırakarak hazırladıklarını ifade ettiği görülmüştür. Ayrıca bazı haberlerin kurumsal çıkarlar kapsamında değerlendirildiği ve buna göre haber olmasına karar verildiğine dair cevaplar da alınmıştır.

Kişilerin haber seçimi ve yayınında ki kriterleri, neye dikkat ettikleri doğrultusunda verilen cevapların hemen hemen aynı olduğu görülmüştür. Kamuoyuna yararı bakımından, vatandaşın dikkatini çekebilecek, gündem olan konular hakkında detaylı haberler ve son dakikalar ile haberlere karar verildiği anlaşılmıştır. Sorulan sorular arasından en önemlilerinden birisi olan “ Yayınlamaktan kaçındığınız haberler var mı?” sorusu tüm röportaj kişileri tarafından aynı cevaplar ile yanıtlanmıştır. Verilen cevaplara göre özellikle siyasiler hakkındaki özel haberler, cinayet ya da intihar haberleri, kaza anlarında ölümle sonuçlanan görüntüler, cinsel taciz ya da istismar haberlerinde ki detaylar ve kamuoyuna mal olmuş bir kişi hakkında ki haberlerin detaylıca incelenerek yayınlandığı hatta bazen kurum açısından sakıncalı olabileceğinden dolayı yayınlanmadığı belirtilmiştir.

Haberlerde bazen istenmeyen görüntüler mecburen verilmesi gerekmektedir. Kaza anları, kavga görüntüleri ya da taciz anı gibi görüntüler haberin içeriğini oluşturduğu için gösterilmelidir. Bu gibi durumlarda haberi yayınlarken otosansür kullanılıp kullanılmadığını sorduğumuz bir diğer sorumuza da katılımcıların bir kısmının görüntüleri blurlayarak verdiği, bir kısmının olay anına kadar olan görüntüleri verip olay anında görüntüyü dondurdıklarını, diğer bir kısmı ise sansür uygulayarak

görüntüyü vermeye devam ettiklerini belirtmişlerdir. Bazen ise Eşik Bekçisinin habere müdahale ederek yayınlatmadığı bilgisi verilmiştir. Ana Akım Medya Kanallarının bu soruda farklı yöntemler kullandığı kanısına varılmıştır.

Bazı kanallar haberlerini tamamen yandaş olarak yapmaktadırlar. İktidara yönelik ya da siyasi yapılan haberler her zaman hassasiyet içeriklidir. Öyle ki yanlış bir haber yayınında ki yaptırımlara Türkiye çok kez şahit olmuştur. Haberden sorumlu haberciler ise bu yüzden büyük bir sorumluluk taşımaktadır.

Sosyal medya günümüzde en etkili iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Öyle ki bir gazetecinin en önemli haber kaynakları arasında yer almaktadır. Her yönden haberleşmeyi kolaylaştırırken önü alınamayan bir haber yayını merkezi haline gelmiştir. Durum bu haldeyken sosyal medyada yayınlanan bir haber içeriğinin doğruluğu hep kafada soru işareti oluşturmaktadır. Cep telefonlarının kameralarıyla videoyu çekenin muhabir vasfına yükseldiği bir ortamda herkes haberci konumuna gelmiştir. Hal böyleyken sosyal medyada yayınlanan haberler TV haberlerinde de yer almaya başlamıştır. Röportaj kişilerine yöneltilen ‘‘Sosyal medya içeriklerinin haber yapımına neye göre karar veriyorsunuz?’’ sorusuna cevapların büyük çoğunluğunun haberin doğruluğuna ve konunun haber değeri taşıyıp taşımadığına bakarak karar verildiği yönünde olmuştur. Öte yandan katılımcılar, gündem oluşturma, ilgi çekme, toplumu bilgilendirme gibi etkenlerin de sosyal medyadan haber seçiminde etkili rol oynadığını belirtmektedirler.

Araştırmada katılımcılara yöneltilen son soru ise gelecekte meslektaş olacakları kişilere önerilerinin neler olduğuna yöneliktir. Tüm katılımcılar burada mesleklerini olumlu yönde ele alarak, nelere dikkat etmeleri gerektiğini, nasıl bir yol izlemeleri gerektiğini, bu yolda eğitim haricinde ekstra neler yapılabileceğinden bahsetmişlerdir. Kendi yorum ve önerileri ile birlikte Televizyon Haberlerinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanallarının İncelenmesi 'ne yönelik yapılan röportaj son bulmuştur.

Sonuç olarak, Ana Akım Medya kanallarında ki Eşik Bekçilerinin haber üzerinde önemli etkileri olduğu, haberin süreçlerinde meslek etiği bakımından herhangi bir usulsüzlük yapmadıkları, üzerlerinde belirli bir baskı ile bu görevi yaptıkları, belirli

yerlerde önemli müdahalelerde bulundukları, haberin yayınlanıp yayınlanmamasında önemli rollerinin olduğu, mesleklerini icra ederken son derece titiz ve özenli davrandıkları saptanmıştır.

SONUÇ

Tarihsel süreç içerisinde yazının icadıyla bilginin kalabalık kitleler arasında yayılmasının da önü açılmış oldu. Böylelikle toplumları etkileyen olaylar, hikâyeler, gelenekler ve dini öğretiler toplumlar arasında aktarılmaya başlanmıştır. Yazı yaygınlaştıkça onun kullanım şekilleri de ortaya çıkmıştır. Yazının şeklide içinden çıktığı toplumlara göre değişse de anlattığı şeyler genel olarak aynı konular olmuştur. Önceleri kil tabletler üzerinden aktarılan yazı daha sonra hayvan derilerine yazılmıştır. Bu deriler daha sonra kitap şeklide topluca bir arada yazılmaya başlamıştır. Kâğıdın icadıyla da yazı, kağıtla günümüze kadar gelecek serüvenine başlamıştır. Toplumları etkileyen, onlara şekil veren gelişmelerde yazıyla birlikte aktarılmıştır. Orta Doğu ve Avrupa'yı etkileyen dinler ilk olarak yazıyla aktarılmış ve dini metinler kitap haline getirilerek kalabalık kitlelere sunulmuştur.

Dinlerle birlikte tarihte ilk defa yeni bilginin, kitlelerin yaşan şekillerini kalıcı olarak kökten nasıl değiştirebileceği ortaya çıkmıştır. Birçok topluluk peygamberlerden aldıkları haberlere göre kendi yaşam şekillerini yeniden düzenlemişlerdir. Daha sonraki dönemlerde yenilikler toplumu düzenleyen kurallardaki değişiklikler Avrupa'da kralların hazırlattığı bildirilerle, Orta Doğu'da padişahın hazırlattığı bir tür bildiri olan fermanlarla kitlelere duyurulmuştur. Toplumlar arası iletişimde çevrilen kitaplarla sağlanmıştır. Yunan filozoflarının günümüzde halen önemini koruyan felsefe eserleri önce Arapçaya ardından Avrupa dillerine çevrilmiştir. Yeni bilgi ve başka topluluklar hakkındaki bilgiler, toplumlar arasında her zaman önemli olmuştur. Bu şekilde de toplumlar gelişebilmiş ve teknolojik yenilikler birbirini takip etmiştir.

15. Yüzyılda matbaanın icadıyla birlikte dergi ve gazete yayıncılığı hız kazanmış ve daha önce hiç olmadığı kadar gelişmiştir. 17. Yüzyılda ilk sürekli gazete Avrupa'da yayınlanmaya başlamıştır. Gazetenin gelişimi ile toplumların bilgiye ulaşımı da hız kazanmıştır. Toplumlar artık kitleri ilgilendiren yeni olaylardan daha hızlı haberdar olmakta ve tepkiler geliştirmektedir. Tarihsel süreçte her dönem içerisinde gelişen ve o döneme damga vuran icatlarla, yeniliklerle anılmıştır. Her döneme bu yeniliklerin

isimlerini vermek insanlığın günümüze kadar değişmeden gelen bir geleneğidir. Fabrikaların büyük bir yenilik olarak ortaya çıktığı ve kurulmaya başlandığı Sanayi Devrimi'nin ardından gelen ve günümüzde Dijital Çağ olarak adlandırılan bu dönemde bilginin hızla yayıla bildiği ve kolay ulaşılabilir olduğu bir dönem olarak öne çıkmakta. Bilginin hızla yayılabilmesiyle birlikte doğru olup olmadığının da denetlenmesi zorlaşmıştır. Toplumlar gelişen teknolojilerin ve internet olanaklarının getirdiği bu zorluk içerisinde bilginin doğruluğunun denetlenmesini gazetecilere bırakmışlardır.

Tarih içinde yaşanan bu dönüşümler gazeteciliği de etkilemiş ve gazetecilikte gelişen teknolojilerle birlikte dönüşümler geçirmiştir. İlk olarak yazılı basınla başlayan gazetecilik, 19. Yüzyılın sonu, 20. Yüzyılın başlarında radyonun icadıyla birlikte farklı bir alana kaydı. Yazılı basınla birlikte radyo haberciliği de gelişmeye başladı. Gelişen teknolojilerle birlikte gazeteciliğin yazılı basındaki röportaj gibi çeşitli kabiliyetleri radyoculuğa da aktarıldı. Yazılı basın ile günlük olarak haberlere ulaşan kitleler radyo ile birlikte zaman içerisinde saatlik olarak haberlere ulaşmaya başlamıştır.

Radyo zaman içerisinde gelişen teknolojiyle birlikte gündelik yaşamda, evlerin içerisinde, kalabalıkların toplandığı alanlarda kendine geniş yer buldu. Ve Avrupa'nın büyük bir yıkım yaşadığı 2. Dünya Savaşı'nı tüm dünya radyodan takip etti. Bu dönem için radyonun altın çağı diyebiliriz. Savaşın tarafları bu dönem içerisinde gazeteciliğin gücünü fark ederek, kitleleri etkilemek için çok sayıda yalan habere için gazetecileri zorlamışlardır.

Bu dönemin sonunda yani 19. Yüzyılın ikinci yarısında ise dünya, televizyon ile tanıştı ve televizyon yayıncılığı ile birlikte bu alanda da gazetecilik kendine gelişme fırsatı buldu. İlk başlarda radyo ile benzer şekilde sadece şemaların, haritaların ve fotoğrafların gösterildiği haber programları yapılırsa da zamanla gelişen teknolojinin etkisiyle hareketli görüntülerde televizyon haber programlarında sunulmaya başlanmıştır.

Televizyonun yaygınlaşması ile gazeteciliğin toplumlar üzerindeki etkisi daha da güçlenmeye büyümeye başlamıştır. Görüntünün gücü ile gazeteciliğin kamuoyu üzerindeki ikna gücünde artmıştır. Haberleri televizyondan izlemin gündelik rutinler arasında girmesiyle birlikte, doğru bilginin kitlelere ulaştırılmasıyla görevli olan ve kamuoylarına karşı daha birçok görevi bulunan gazetecilere büyük sorumluluklar düşmektedir.

Gazeteciler her şeyden önce, içlerindeki aksayan yönleri bulup ortaya çıkarmaktan sorumlu oldukları toplumların homojen kalabilmesinden sorumludur. Gazeteciler ellerindeki kitlelere ulaşabilme gücüyle birlikte, çoğu toplumda siyasi liderlerden daha etkilidir. Gazeteciler ellerindeki güçle birlikte toplumların nazarında sıradana olayları büyütebilir ya da olağan dışı olayları meşrulaştırabilirler. Gazetecilerin oluşturdukları medya gücü 4. Kuvvet olarak, toplumların yönetimlerinin denetlenmesinden sorumludur. Günümüzde yargı, yasama, yürütme güçlerinin yanına birde medya eklenmektedir. Medyanın bu gücü, günümüz internet dünyası da düşünüldüğünde, dezenformasyon ve enformasyon bolluğu içerisinde dengeli kullanılması gereken muazzam bir güç olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu bilgi bolluğu içerisinde neyin haber olacağını neyin olmayacağını gazeteciliğin pratiklerini belirleyen meslek ilkeleri tanımlamaktadır. Bu tanımlamalar değişen teknolojiyle dönüşen koşullara her zaman uymayabiliyor. Bu durumda da neyin haber olup/olmayacağı kararı meslek profesyonellerine kalıyor. Bu kararı veren meslek profesyonellerine ise “Eşik Bekçisi” denmektedir. Bu kişilerin toplumun hangi bilgiye haber olarak ulaşacağı konusunda etkili olduğunu söyleyebiliriz. Eşik Bekçisi, haber müdürlüğü görevini üstlenenleri tanımlasa da genel olarak habere yazılı ve görsel olarak müdahalede bulunan herkesi eşik bekçisi olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır. Çünkü haber her zaman için değindiği konun kendisi olmamakta, onun yani gerçeğin küçük bir yeniden üretimi olmaktadır. Bu yeniden üretimde onun oluşma sürecine dahil olan gazetecilerin dokunuşlarıyla mümkün olabilmektedir. Gerçeğin bir replikası olan haberin ise içinde gerçeğin hangi kesitlerini barındıracağı ise gazetecilerin öznel kararları ve mesleki pratikleri sonucu belirlenmektedir. Bu şekilde oluşan haberler içerisinde de hangi haberin ekranla buluşup kamuoyuna duyurulacağı

ise eşik bekçisi pozisyonundaki haber müdürünün kararı tarafından belirlenmektedir. Bazen genel yayın yönetmeni ya da yayıncı kuruluşun patronu gibi kişilerde bu pozisyona geçerek, hangi konuların haber olacağı konusunda etkili olabilmektedirler.

Üre-tüketici, kişi veya kurumun ürettiği şeyi tüketmesi ya da tükettiği şeyi üretmesi anlamına gelmektedir. Bu kavram 1980’li yıllarda Alvin Toffler tarafından bulunmuş ardından Üçüncü Dalga kitabında yer verilmiştir. Medyada üre-tüketiciyi Prosumer Kavramı bakımından ele aldığımızda tüketilen ürün ya da hizmetin üretim aşamasının herhangi bir yerinde medya/medya çalışanlarının dahil olması anlamına gelmektedir. Bu medyanın içeriğin tasarım, yönetim, adet, miktar vs. gibi alanlarında rol oynamasıyla gerçekleşir. Medya mutfağında haber üreten kurum aynı zamanda haberi tüketen kurum olmaktadır. Haber üretilirken içerik taslağı oluşturulur, görüntüler elde edilir ve ardından kamuoyuna sunulur. Aynı zamanda üretilen haber kurum tarafından işlenerek ve gündemde kullanılarak tüketilmiş olur. Bunu bir akşam yemeğini hazırlayan kişinin ardından yemeği afiyetle yemesine benzetebiliriz.

Yeni Medya’da Eşik Bekçiliğine bakacak olursak; Ana Akım Medya Kanalları Eşik Bekçiliği araştırmamızın sonucu ile benzer bir sonuç ile karşılaşmaktayız. Eşik bekçiliği medyanın her alanında önemli ve etkin bir rol oynarken Yeni Medya üzerindeki etkisi de tartışılmayacak kadar fazladır. Yapay zekâ ve Web 0.1 hayatımızın vazgeçilmez alanı olan Yeni Medya, teknoloji geliştikçe robotlaşmaya yönelik bir eğilimi ön plana çıkartmıştır. Eşik Bekçiliği konusunda hala insan aklının gücüne ihtiyaç duyulmaya devam edilmektedir.

Bu çalışmada Ana akım medya kanallarında çalışan gazeteciler ile görüşmeler sonucunda; haber toplantılarının bir hiyerarşik düzende gerçekleştiği anlaşılmıştır. Zaman zaman eşik bekçisi vasfı olan kurgucuların ya da kameramanların, toplantılara katılmadığı ve bu kişilerin haber yapım sürecine öznel düşünceleriyle katkı sağladıkları tespit edilmiştir. Haber toplantılarında karar verici mekanizmanın bölüm müdürleri olduğu (haber müdürü, spor müdürü, ekonomi müdürü, istihbarat şefi) aynı zamanda editörlerinde bu konuda etkin bir rolü olduğu belirlenmiştir. Basın yayın

kuruluşlarında muhabirler ve editörlerin habere dokunan ilk el olduğu görülmüş ve bu kişilerin bakış açılarıyla haberlerin ilk şeklini aldığı saptanmıştır. Yapılan mülakatlarda görüşmeciler haberlere kişisel fikirlerini dahil etmedikleri ve haberi doğrudan olduğu gibi aktardıklarını savunmuşlarsa da bu durum gazeteciliğin gerçekleriyle bağdaşmamaktadır. Tezde ele alınan yaygın görüşlere göre her gazeteci ister istemez yazdığı habere kendi kişisel dünyasından bir şeyler katar. Yukarıda da belirtildiği gibi gazetecinin yazdığı haber olayın kendisi değil sadece gazetecinin seçtiği bir bölümü olabilmektedir.

Verilen cevaplarda haberlerin kurumsal çıkarlar doğrultusunda yakın görülen siyasi kanadın etkisiyle tarafsızlıktan uzak bir şekilde kamuoyuna duyurulduğu ortaya çıkmıştır. Bu da bazı reklam veren kuruluşların çıkarlarının da haberlerde gözetilebileceği şüphesini doğurmuştur. Buna örnek olarak, orman vasfı taşıyan bir arazinin olumsuz ÇED raporuna rağmen büyük bir holding tarafından ilhak edilmesinin ardından holdingin büyük bir reklam veren olması halinde bu durumun basın yayın kuruluşlarında kamuoyunu aydınlatıcı bir şekilde haber olamayacağı gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Gelişen iletişim teknolojileri sayesinde yayıncı kuruluşlara, haber ajanslarından ve farklı internet kanallarından her gün binlerce haber akışı sağlandığı görülmüş ve kanalların bu haber havuzundan gündeme göre seçim yaptıkları anlaşılmıştır. Eşik bekçilerinin bu enformasyon bolluğu arasından hummalı bir çabayla önce bilgilerin gerçekliğini teyit ederek ardından bunu farklı kanallardan doğrulayarak kamuoyuna duyurdukları kanaatine varılmıştır. Görüşmecilerin çoğu sadece belli başlı konularda, kamuoyunda infial yaratacak durumlarda yani kanlı görüntüler, kaza görüntüleri, kadına ya da çocuğa şiddet gibi haberlerde sansür uyguladıklarına dikkat çekmişlerdir. Gerek kurumsal kurallar gerekse ülke siyaseti etkisiyle eşik bekçilerinin mecburi sansüre başvurduğu bazı katılımcılar tarafından açıklanmıştır. Kimi durumlarda ise ekran başındakileri şiddete teşvik etmemek için şiddet içerikli görüntülerin yarıda kesilmesi ya da görüntü dondurulmasının görüşülen yayıncı kuruluşların çalışanları arasında yaygın bir yöntem olduğu ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde görüşülen

habercilerin pazar ya da market gibi alanlarda yaptıkları çekimlere de zorunlu olarak marka sansürü uyguladıkları gözlemlenmiştir.

Görüşmecilerden alınan cevaplar neticesinde yaygınlaşan sosyal medya kullanımının haberciliği de etkisi altına aldığı sonucuna varılmıştır. İstisnasız tüm görüşmecilerin sosyal medyayı bir haber kaynağı olarak gördükleri ve bu amaçla sosyal medya gönderilerini çekinmeden haber olarak kullandıklarına kanaat getirilmiştir. Aynı şekilde katılımcıların sosyal medya görüntülerini kullanım şekillerine ve verdikleri detaylara bakarak, bu iletileri kullanmadan önce detaylı bir doğrulama sürecinden geçirdikleri netleşmiştir. Görüşmecilerin anlattıklarından yola çıkarak sosyal medyadan genellikle fotoğraf ve video iletileri alıp, yeniden kurgulayarak haber bültenlerinde kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bazı görüşmecilerin cevaplarından, ünlülerin neredeyse tüm sosyal medya paylaşımlarının güvenilir kaynaklardan doğrulanma kaydıyla haber olarak kullanılabileceği sonucu ortaya çıkmıştır. Verilen cevaplara bakıldığında haber kaynağı olarak görülen sosyal medyada eski gönderilerin yeniden gündeme gelmesiyle haberciler için aynı zamanda bayat haber tehlikesi de olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca sosyal medya haberciliğinin son derece fazla olduğu bu dönemde katılımcılar tarafından sosyal medyadaki haberlere karşı olan inanç seviyesinin oldukça düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Televizyon Haberlerinde Eşik Bekçiliği Kavramının Haber Seçimindeki Rolü; Ana Akım Medya Kanalları Üzerinden İncelenmesi Araştırması'nda, araştırma evreni olan kurumlarda çalışan habercilerin genel eşik bekçisi tanımına göre hepsinin birer eşik bekçisi olduğu gerçeğinden hareketle söylemlerinin günümüz haberciliğinin problemlerini yansıttığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca eşik bekçiliği kavramının haberin tüm süreçlerinde tamamen etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda görevlerini yerine getirirlerken haberciliğin zorlu şartları altında çalışmaya devam ettikleri, iç ve dış baskıların çalışma ortamını etkilediği, habere yönelik müdahalelerde etkin bir rol oynadıkları, haberin onay ve yayın sürecinde eşik bekçisinin meslek etiği bakımından oldukça dikkatli ve titiz davranıldığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- Bennett, W. (2000). Lance Politik illüzyon ve Medya, Çev: Seyfi Say, İstanbul, Nehir Yayınları.
- Bülbül, R. (2001). Haberin Anatomisi ve Temel Yaklaşımlar, Ankara, Nobel Yayınları.
- Çebi, M. S. (1996). Medyada Haber Seçiminin Teorik Boyutları, İstanbul, Sayı:3.Bilig Dergisi.
- Dursun, Y. (2004). Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi, Der: Çiler Dursun, Ankara, Elips Kitap.
- Esslin, Martin (1991). TV Beyaz Camın Arkası, Çev.: Murat Çiftkaya, İstanbul, Pınar Yayınları.
- Harrison, P. (1993). Üçüncü Dünyanın Batılılaştırılması, Çev: Cevdet Cerit, İstanbul, Pınar Yayınları.
- Morresi, Enrico (2003). Haber Etiği, Çev. Fırat Genç, Ankara, Dost Yayınları, s.112-113
- Mutlu, E. (1994). İletişim Sözlüğü, Ankara, Ark Yayınevi.
- Özkaya, Bedriye Işık (2003). “Medya Etiği-Kurumsal Yaklaşımlar”,İstanbul, İletişim Fakültesi Dergisi Sayı: 16.
- Öztürk, A. (1997). Basın Özgürlüğü Kuramları, İstanbul, İ.Ü. İletişim Fakültesi Dergisi V, İ.Ü. Basım evi.
- Postman, Neil (2004). Televizyon Öldüren Eğlence, Çev: Osman Akınhay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Serim, Ö. (2007). Türk Televizyon Tarihi 1952-2006 İstanbul, Epsilon Yayıncılık.
- Tekinalp, Ş. (2003). Camera Obscura’dan Synopticon’a Radyo ve Televizyon İstanbul, Der Yayınları.
- Türkoğlu, N. (2003). Kitle İletişimi ve Kültür, Naos Yayınları, İstanbul, s.217.
- Uğur, A. (1991). Keşfedilmemiş Kıta, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Uğurlu, F. ve Öztürk, Ş.(2006). Türkiye’de Televizyon Haberciliği, Konya, Tablet Kitapevi.
- Uyguç, Ü. ve Genç, A. (1998). Radyo ve Televizyon Haberciliği İst., Avcıol Basım-Yayın.